

Onsdagen den 31 maj

Kl. 10.00

Onsdagen den

31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 23 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades till näringsutskottet Kungl. Maj:ts skrivelse nr 102.

§ 3 Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet skrivelse från Nordiska rådets svenska delegation med överlämnande av berättelse för rådets tjugonde session.

§ 4 Den ekonomiska politiken, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen angående finansutskottets betänkande nr 25 samt skatteutskottets betänkanden nr 32 och 33.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag skall be att få börja med att på denna vårsessionens sista dag föredra ett citat som lyder: "Jag medger oförbehållsamt, att en avgörande förutsättning för en god utveckling är, att vi skapar utrymme för industrins och näringslivets utbyggande. Vi måste hela tiden förnya produktionslivet i teknisk och ekonomisk mening. Jag är fullt beredd att företräda en politik med den inriktningen och det ställer många samvetskrav."

Så uttryckte sig statsminister Palme på Gumæliusträffen i Malmö den 17 april i år. Jag var själv närvarande och tillhörde för övrigt en panel. Citatet är hämtat från en bandinspelning som gjordes vid det tillfället.

Samma dag hölls ett företagarmöte i Kalmar, som har blivit vida känt. Inför 400 företagare förklarade finansminister Gunnar Sträng att han för dagen inte hade några tankar på att höja arbetsgivaravgiften.

Exakt tre veckor senare eller den 8 maj gav regeringen offentlighet åt sitt häpnadsväckande förslag att fördubbla löneskatten. Oppositionen i skatteutskottet hade vid det laget redan avvisat en höjning av mervärdesskatten till 20 procent, såsom det föreslås i propositionen 95. I det läget tog de socialdemokratiska utskottsledamöterna fasta på en kommunistisk motion som föreslår en höjning av löneskatten till 3 procent. Dessa ledamöter gick emellertid ett steg längre och föreslår nu en höjning av löneskatten till 4 procent. Skatteutskottet har således i betänkande nr 32 avstyrkt momshöjningen och har nu som enda förslag - fransett punktskattehöjningarna - en fördubbling av löneskatten. Någon valsituation när det gäller höjd moms eller höjd löneskatt har alltså inte förelegat för oss inom oppositionen.

Dessutom är det angeläget att påpeka att propositionens såväl som utskottets förslag innebär en höjning av det *totala* skattetrycket. Det föreliggande förslaget ökar statens nettoinkomster och bör inte minst därför avslås. Det går inte att år efter år höja skatterna på sätt som skett. Genom en sådan politik kommer vi aldrig till rätta med vårt folkhushålls alltmer försämrade affärer. I stället för skattehöjningar måste regering och riksdag eftersträva att effektivisera och begränsa ökningen av den offentliga sektorn, som i dag uppgår till 55 procent av nationalinkomsten och tar i anspråk över 70 procent av det årliga tillskottet i nationalinkomsten. Jag är inte ensam om att tro att detta är en av 1970-talets viktigaste ekonomisk-politiska uppgifter. Men det är en fråga som bör diskuteras vid ett annat tillfälle.

Herr talman! Det är inte överord att säga att vi inom industri- och företagavärlden är chockade över regeringens lättsinniga bollande med dessa allvarliga frågor. Bara några veckor innan regeringen bestämde sig för att fördubbla löneskatten framträdde både stats- och finansministern och lovade att föra en politik som skapar utrymme för industrins och näringslivets utbyggnad och att inte höja löneskatten. De som lyssnade på bl. a. statsminister Palme i gårdagens interpellationsdebatt kunde inte vid ett enda tillfälle finna att han hade några synpunkter eller förslag för att förbättra förutsättningarna för näringslivet i vårt land.

Allt detta skapar en olust inte bara mot politiken som sådan utan även mot företagandet, vilket jag uppfattar som allvarligare på lång sikt. I själva verket tror jag att det försämrade psykologiska klimat som uppstått inom praktiskt taget hela näringslivet kommer att bli till mycket stor skada för hela vår ekonomi. Den misstämning som nu utbredd sig är särskilt påtaglig i företag av släkt- och familjeföretagskaraktär. Som ordförande i Svenska företagares riksförbund (SFR) har jag under den senaste tiden haft det tvivelaktiga nöjet att ta del av det djupa missmod som en del småföretagare framfört till mig. Och trots detta har jag i denna fråga endast haft kontakt med en liten del av dessa människor. Om det förelåg en misstämning tidigare - och det vill jag påstå att det gjorde - är jag ganska övertygad om att denna nu är mera utbredd och fastare rotad.

Lat mig också begagna tillfället att i detta sammanhang säga att hela taktikfrågan för mig och för många andra är tämligen ointressant. För mig är det slutliga resultatet av avgörande betydelse, och av den anledningen skulle jag hellre se att momsens höjdes med 2,35 procent än att löneskatten höjdes med 2 procent - och detta av helt pragmatiska skäl. Jag är nämligen övertygad om att den föreslagna höjningen av löneskatten är sämre för vår totala ekonomi än vad den tidigare föreslagna höjningen av mervärdeskatten skulle vara.

Vid början av årets riksdag väcktes en motion om löneskattens slopande tills vidare av inte mindre än 23 ledamöter från de tre icke-socialistiska partierna. I motionen yrkades att en sådan åtgärd skulle vidtagas med verkan från sistförflutna årsskifte. I kammardebatten den 16 mars framhöll jag att motionens genomförande brådskade av två skäl: dels på grund av den ihållande lågkonjunkturen, dels på grund av företagens bristande lönsamhet, med de konsekvenser detta har.

Motionen avlogs, och det är med stor oro vi 23 motionärer nu ser att den löneskatt som vi önskade temporärt avskaffa skall fördubblas. Jag kan inte annat än beklaga att regeringen och det socialdemokratiska partiet framfört ett förslag att fördubbla löneskatten och även avser att genomdriva detsamma.

Resonemanget för en höjning av löneskatten inskränker sig till totalt fyra meningar längst ned på s. 21 i skatteutskottets betänkande nr 32. Detta vittnar om en häpnadsväckande nonchalans i sakfrågan, och något underlag i form av utredning av förslagets konsekvenser finns över huvud taget inte att tillgå.

Herr talman! Jag skall be att få försöka avhjälpa denna brist genom att tillföra debatten några fakta. Låt mig då börja med en av betänkandets återropade fyra meningar, där det står att höjningen av löneskatten inte bör överbetonas mot bakgrund av att – som det heter – industriinvesteringarna ökat avsevärt. Eftersom det inte anges i förhållande till vad investeringarna har ökat, är ett sådant uttalande tämligen innehållslöst.

Sakförhållandet är att investeringarna ökade för hela industrisektorn under åren 1958 -1961 med totalt 50 procent, under åren 1961–1968 låg investeringarna på oförändrad nivå och åren 1968 -1971 ökade investeringarna totalt med 20 procent.

Hur man kan anföra att investeringarna ökat kan jag inte förstå, eftersom dessa under större delen av 1960-talet låg på oförändrad nivå. Om utskottsmajoriteten hänvisar till tiden 1968 -1971, vill jag påpeka att finansplanens prognos för industrisektorn under 1971 var 12 procent. I själva verket ligger investeringsökningen under 1971 på 5 procent, och av denna siffra faller en stor del på de statliga företagen liksom på miljöinvesteringar för hela sektorn. För privata industriföretag ligger investeringsuppgången för år 1971 vid endast 1,8 procent. Härtill bör anmärkas att denna låga investeringsökning hos den privata industrin bärs upp av de största industriföretagen. För företag med mellan 50 och 200 anställda stagnerade eller minskade investeringarna under 1971.

Låt mig till sist beträffande investeringarna säga att långtidsutredningen ansåg att en ökning av investeringarna för hela industrisektorn på 6–7 procent per år var nödvändig och angelägen. Inte ens detta har vi alltså nått upp till.

Herr talman! Att investeringarna för hela industrisektorn fortfarande befinner sig på en alltför låg nivå tror jag alla är överens om, och jag vill rekommendera utskottsmajoriteten att litet bättre studera dessa frågor.

Vilka konsekvenser har då höjningen av löneskatten? Det är väl den fråga som vi i dag ställer oss. Eftersom åtgärden försämrar företagens lönsamhet, kan man förvänta att investeringarna inom näringslivet minskar med 7 procent, enligt vissa utredningar som gjorts på industrihåll. Vidare torde priserna öka med 0,7 procent i den del av konsumentprisindex som omfattar varor, och sänkningen av bruttovinsten blir för hela näringslivet 1,5 miljarder, givetvis under förutsättningen att företagen inte vidtar kompenserande åtgärder genom sysselsättning, produktion etc.

Då kan man ställa ytterligare en fråga: Vilka effekter har höjningen av

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

löneskatten på sysselsättningen? Om vi betraktar höjningen av arbetsgivaravgiften som en löneökning – det måste vi göra som företagare – och företagen kompenserar detta genom personalinskränkningar, blir resultatet en minskning av sysselsättningen i industrin med 2 procent i arbetstimmar räknat, eller med omkring 22 000 personer. Detta är givetvis jag vill tillstå det – en teoretisk modell men som sådan av intresse. Om sysselsättningsläget förbättras under 1973 reduceras den nämnda siffran. För verkstadsindustrins del skulle höjningen av löneskatten innebära att sysselsättningen minskar med 8 000 arbetstillfällen.

I debatten i går sades det från regeringens sida vid ett par tillfällen att företagsbeskattningen i EEC-länderna är högre än i Sverige. I en del av dessa länder är det på det sättet. Men herrar Palme och Sträng glömde bort att göra ett viktigt tillägg, nämligen att i de länderna har man också betydligt lägre löner. Tror inte herrarna att de anställda i vårt land skulle föredra en möjlighet att ta ut högre löner hellre än att företagen skall belastas med högre skatter? I praktiken måste ju utrymmet för löneförbättringar åt de anställda bli mindre om företagen belastas med en löneskatt. Det förhåller sig bara på det sättet.

Herr talman! Jag skall nu be att få säga några ord om just verkstadsindustrin – vilken ju är av mycket stor betydelse för vårt lands ekonomi – som exempel på löneskattens praktiska konsekvenser för en bransch som helhet.

Verkstadsföreningen har sedan 1963 årligen gjort lönsamhetsundersökningar. Verkstadsindustrins lönsamhet – före skatter – motsvarade år 1970 i medeltal 5,4 procent av omsättningen. Denna lönsamhet låg högre än för flertalet andra industrigrenar. Den nu föreslagna fördubblingen av löneskatten innebär en minskning av vinsten före skatt med ungefär 0,7 procent. Detta betyder att ökningen av löneskatten får till följd att lönsamheten minskar med 15 procent.

I 1970 års undersökning fanns 202 företag med 273 500 anställda. Av dessa gick 46 eller nära 25 procent med förlust. I dessa förlustföretag fanns ca 44 000 anställda. Härutöver gav drygt 10 procent av företagen ingen eller mycket dålig vinst.

Sedan denna lönsamhetsundersökning gjordes, har löneskatten ökats till 2 procent den 1 januari 1971. De hittills föreliggande uppgifterna för 1971 tyder också på en ytterligare försämrad lönsamhet inom verkstadsindustrin som helhet. Om löneskatten höjs med 2 procent kommer således ytterligare ett stort antal anställda att få arbeta i företag, vilkas verksamhet ligger nära förlustgränsen eller börjar att gå med förlust på grund av de nya pålagorna. Vad jag förstår verkar skattehöjningen alltså dubbelt negativt på sysselsättningen genom att dels stimulera företagen till personalinskränkningar, dels ge de företag som har dålig lönsamhet, ingen lönsamhet eller arbetar med ren förlust en ytterligare stöt som kan verka pådrivande på ett nedläggningsbeslut.

Jag skall, herr talman, avslutningsvis efter att ha berört en så stor och viktig bransch för Sveriges ekonomi som verkstadsindustrin, med företag alltifrån Volvo, ASEA, L M Ericsson till mindre företag med varierande produkter, övergå till att kort nämna hur löneskattehöjningen kommer

att slå i två mindre branscher som befinner sig i ett erkänt trängt läge, nämligen möbelindustrin och den manuella glasindustrin, vilka hanteringar vi tidigare haft att diskutera i denna kammare.

För möbelbranschen innebär den höjda löneskatten en klart försämrad konkurrenskraft. Branschen har nyligen utlovats 10 miljoner kronor i stöd under en fyraårsperiod, men under samma tid tar staten igen hela 48 miljoner kronor genom den fördubblade löneskatten. Den manuella glasindustrin som jag själv representerar erhåller ett exportstöd som uppgår till i runt tal en halv miljon kronor årligen. Detta skall ställas mot det årliga belopp på 1,2 till 1,5 miljoner kronor som staten kommer att ta igen på den föreslagna ökningen av löneskatten. Staten skulle alltså genom höjningen av löneskatten ta tillbaka ungefär tre gånger så mycket som den själv lämnar i exportstöd.

Ja, herr talman, regeringens förslag att fördubbla löneskatten är för mig och för många med mig en mycket stor besvikelse. Sveriges kostnadsläge är redan i dag mycket högt, och kostnaden per arbetstimme i egentlig industri var år 1969 dubbelt så stor i vårt land som i exempelvis England, Italien och Österrike. Den extra belastning som denna skattehöjning innebär kan för många företag och i många branscher vara rent förödande.

Vår exportkonkurrerande industri skulle inte kunna ta igen den ökade kostnaden genom höjda priser eftersom den måste rätta sig efter de utlandsproducerande företagens prissättning. Sak samma gäller för de varor som vi producerar och som här hemma konkurrerar med importerade produkter. Resultatet måste i stället bli en försämring av lönsamheten för vår exportindustri. Och det är mycket allvarligt eftersom minskade investeringar ofta blir en direkt följd av en lönsamhetsförsämring.

En ökad skatt på arbetskraft har även den negativa effekten att den missgynnar vår export samtidigt som importen ökar eftersom den inte berörs av skatthöjningen. Av denna anledning är förslaget även ett direkt hot mot vår handelsbalans och därigenom mot hela vår ekonomi. En höjning av momsen skulle däremot drabba hemmaproducerade och importerade varor lika, och exporten skulle inte missgynnas som nu är fallet. Det är därför min bestämda uppfattning att det är lämpligare att skattebelägga konsumtion än produktion.

Låt mig till sist, herr talman, ställa en stilla fråga till regeringen, även om den inte såvitt jag ser är representerad i kammaren i dag, vilket jag beklagar. Är det måhända inte snart dags att tänka på en devalvering för Sveriges vidkommande? Jag nöjer mig med att säga detta.

Jag skulle dessutom vilja ställa en annan fråga, närmast riktad till herr statsministern. I en intervju i Svenska Dagbladet den 20 maj i år sade herr Palme att höjningen av löneskatten är en sämre lösning för näringslivet än momshöjningen. Eftersom näringslivet oförskyllt hamnat i detta läge, sade statsministern vidare, skulle det kompenseras härför. Då jag liksom tusentals andra företagare i dag känner mig missmodig – jag måste göra den årliga deklARATIONEN – nöjer jag mig emellertid med att låta frågan stanna i kammarens protokoll. För hur skall jag kunna veta om detta uttalande var allvarligare menat än de som fälldes den 17 april på

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Gumæliusträffen och i Kalmar och som jag inledde mitt inlägg med att citera?

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag har för avsikt att säga några ord om en fråga som hittills bara perifert har berörts i den långa skattedebatten, och det är frågan om barnfamiljernas ekonomiska situation.

Att finansministern är ointresserad av den frågan har vi fått flera belägg för och att socialdemokraterna i skatteutskottet inte heller är intresserade av den har vi nu sett på pränt. Ändå vågar jag påstå att barnfamiljerna i dagens Sverige är de som har det mest ekonomiskt besvärande och som lider mest av de ständiga prisökningarna. Vi har fått den tragiska situationen att allt fler för sin försörjning måste lita till socialbidrag. I den senaste socialhjälpstatistiken ser vi att antalet barnfamiljer som måste använda socialhjälp var 64 000 år 1969 men steg till 75 000 år 1970. Förklaringen till detta är ganska enkel: Det är i dag omöjligt för barnfamiljerna att med inkomstökningar förbättra sin ekonomiska situation, vilket ju i och för sig är ganska uppseende-väckande.

Jag har ett par exempel, herr talman, som visar sociallönesystemets effekter i vår huvudstad.

En fyrbarnsfamilj i Stockholm med hemmamake har i år samma disponibla inkomst antingen årsinkomsten är 15 000 kronor eller 40 000 kronor. Det spelar alltså ingen roll om bruttoinkomsten är 15 000 kronor eller 40 000 kronor – man har samma disponibla inkomst. En tvåbarnsfamilj i Stockholm med en bruttoinkomst på 30 000 kronor får räkna med en margineffekt på 72,4 procent ifall hemmamaken börjar förvärvsarbeta och får en inkomst på 20 000 kronor per år. Inte mindre än 500 000 barnfamiljer i Sverige, som i dag ligger i inkomstlägen omkring 30 000 kronor, får räkna med en så hög margineffekt genom det här bidragssystemets uppbyggnad att värdet på varje nytjänad hundralapp ligger så lågt som 9 kronor.

Det nya skattesystemet fungerar alltså dels så att margineffekterna i fråga om förmåner, skatter och avgifter medför att barnfamiljer i vanliga inkomstlägen tvingas betala högre reella marginalskatter än många skattebetalare i högre inkomstlägen får göra, dels så att en barnfamilj med många barn får behålla en mindre del av en inkomstökning än en familj med ett eller inget barn. Genom att kommunerna fastställer daghemsavgiften efter familjens bruttoinkomst får man därtill en dubbel progressivitet i beskattningen.

Barntillsynskostnaderna är den ojämförligt största utgiftsposten för småbarnsfamiljerna, och ändå har socialdemokraterna i den senaste skattereformen sänkt förvärvsavrdraget från 3 000 till maximalt 2 000 kronor per år. Å andra sidan är samhället berett att i vissa fall betala betydande belopp i subvention för barntillsynskostnaderna.

På TV-skärmen kan vi se en tabell, som avser Västerås kommun. Den upptar de direkta kostnader och intäkter som kommunen har när det gäller daghem. Jag har som exempel tagit ett gift föräldrapar, och

kostnaderna avser en tvååring på daghem. Vi ser att kommunen i omkostnader för daghemsplatsen får räkna med 16 000 kronor per år. Sedan har kommunen vissa intäkter genom föräldraavgift. Kommunen får också statsbidrag och kan dessutom räkna med ökad kommunalskatt när hustrun förvärvsarbetar. Nettokostnaden för kommunen blir, som vi ser av tabellen, 8 800 kronor. Men om vi tar hänsyn till att staten skjuter till pengar, blir kostnaden för det allmänna inte mindre än över 11 000 kronor per år.

Så mycket är man alltså beredd att betala i subvention från det allmänna för att barnen skall kunna få tillsyn på daghem, men man är inte beredd att medge avdrag ens för de omkostnader som föräldrarna har för barntillsynen. Det menar jag är ett typiskt utslag av en socialistisk politik. Man ger kraftiga subventioner till den kollektiva barntillsynen, men för tillsyn av barn i det egna hemmet har man inte någon nämnvärd förståelse.

Annars är det ju, herr talman, i skattesystemet tillåtet att göra avdrag för resor till och från arbetet och i vissa fall för arbetskläder och för facklitteratur. Man får göra avdrag för kostnaden för ett bankfack som man behöver för att se till att värdehandlingarna är i säkert förvar, men man får inte göra avdrag för kostnaden för att ha sina barn så att säga i säkert förvar eller ge dem en god tillsyn medan man förvärvsarbetar. Man får göra avdrag för räntorna på sin villa, men man får inte göra avdrag för barntillsynskostnader, med motiveringen att de är levnadsomkostnader. Ändå är kostnaderna för barntillsynen själva förutsättningen för att man över huvud taget skall kunna arbeta.

Kostnaden för hemhjälp är ändå inte mer privat än att arbetsgivaren får lov att betala arbetsgivaravgift till staten, men något avdrag för den arbetsgivaravgiften medges inte till skillnad från vad som gäller för alla andra arbetsgivare. Den föreslagna höjningen av arbetsgivaravgiften drabbar därför barnfamiljerna särskilt hårt.

Jag påstår, herr talman, att barnfamiljerna med den här skattepolitiken tvingas att klara barntillsynen under ständiga provisorier, tvingas leva i ständig ängslan för den tillsyn deras barn skall kunna få. Jag menar att det är en skandalös situation som den socialdemokratiska skattepolitiken har lett till för barnfamiljerna. Vi har från moderata samlingspartiet under snart ett decennium, tror jag, yrkat på avdrag för styrkta barntillsynskostnader. Vi har återkommit med detta yrkande i år, men den socialdemokratiska majoriteten i skatteutskottet har, liksom alla tidigare år, yrkat avslag på ett sådant självklart förslag. Ändå skulle en avdragsrätt för styrkta barntillsynskostnader vara den åtgärd som verkligen skulle ge barnfamiljerna en reell valmöjlighet när det gäller att ordna barntillsynen på det sätt som de själva finner lämpligt.

Herr SUNDKVIST (c):

Herr talman! Låt mig efter fru Kristenssons anförande kort konstatera att det är väsentliga frågor som hon tar upp men också mycket svårtillgängliga. I långa stycken kan jag mycket väl hålla med henne, men vi har från mittenpartiernas sida funnit att problemen är så pass svårhanterliga att vi inte kan gå med på en omedelbar justering. Vi menar

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

att det här är frågor som den tillsatta skatteutredningen skall ta hand om. Frågorna har sådan karaktär att de ovillkorligen måste utredas innan riksdagen fattar definitivt beslut.

Jag hade tänkt att i detta anförande gå in litet närmare på den ändring av skatteskalorna som har föreslagits i propositionen. Herr Eriksson i Bäckmora hänvisade också till den saken i sitt anförande i går. Jag kommer även att tangera den ändring i skatteskalorna som kommunisterna föreslår i sin motion i anledning av den proposition som vi nu behandlar.

Denna lilla granskning kan jag inleda med att citera samma mening ur utskottsbetänkandet som herr Hermansson citerade i går: "Inom alla de politiska partierna råder enighet om nödvändigheten av att lindra skattebördan för låginkomstgrupperna." Han fortsatte med att konstatera att eftersom de borgerliga partierna har sagt nej till hela skatteförslaget så var detta en falsk beskrivning. De borgerliga partierna var tydligen inte intresserade av en skattelindring för de människor som tillhör låginkomstgrupperna. Ja, hur är det nu med detta? Jag vill påstå att om man granskar de föreslagna skatteskalorna och även granskar den motion som vpk har lagt fram, så är det ännu värre med den här meningen. Den är inte bara falsk, den skall över huvud taget inte stå där – förutsatt att herr Hermansson har rätt i sitt påstående gentemot de borgerliga partierna.

Om man granskar de ändringar i skatteskalorna som nu föreslagits med hänsyn till den effekt som dessa ändringar får för olika familjer, så finner man att det definitivt inte är fråga om någon skattelindring till förmån för låginkomsttagarna, det är precis tvärtom. Bortser vi helt från vilka ökade kostnader som familjerna kan åsamkas genom att detta inte är någon skattesänkning utan en skatteomläggning, kan vi konstatera att en inkomsttagare med 30 000 kronor i årsinkomst får den direkta skatten minskad med 745 kronor. Det gäller en mycket vanlig inkomst, kanske t. o. m. så vanlig att vederbörande tillhör de breda folkgrupperna som herr Sträng talade om i går. Den inkomsttagaren, som kanske också är familjeförsörjare, får alltså en lättnad på 745 kronor. Men det är rätt stora möjligheter för en familj att få en skattelättnad på 1 800 kronor. Då skall emellertid den familjen enligt regeringens förslag ha mellan 70 000 och 140 000 kronor i årsinkomst, och enligt kommunisternas förslag mellan 70 000 och 95 000 kronor. På grund av den totala särbeskattningen som vi genomförde i och med 1970 års skattepaket får man den här effekten i en familj med två yrkesverksamma personer som var för sig tjänar minst 35 000 kronor. De får var för sig 900 kronor i skattelättnad, alltså totalt 1 800 kronor.

Det är alldeles uppenbart att om inkomsttagaren i 30 000-kronorsklassen, som får 745 kronor i skattelättnad, över huvud taget har någon skattelättnad över när han betalat de ökade kostnaderna som arbetsgivaravgiften, punktskatterna och den åtminstone av regeringen tilltänkta höjningen av drivmedelsskatten medför, så blir det i varje fall avsevärt mycket mera över för den familj där båda makarna tillsammans tjänar 140 000 kronor. Det kan jag inte på något sätt betrakta som "en utjämnande profil", som finansministern i går sade i en replik till herr

Onsdagen den
31 maj 1972*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Fälldin, när han talade om skattepaketets effekter.

Jag skall ärligt erkänna, att jag tror inte ett ögonblick att vare sig regeringen med sitt förslag eller vänsterpartiet kommunisterna med sin motion har avsett att lägga fram ett paket som får de här följderna. Det är i stället på det sättet att det är så oerhört svårt att gå in och göra generella ändringar i skatteskalorna med utgångspunkt i det skattesystem som vi införde 1970. Gör man det i form av ett hastverk, som regeringen nu har gjort, får det lätt dessa effekter.

Det är ur den synpunkten som vi har gått emot paketet. Vi kan inte acceptera den ändring i skatteskalorna som har föreslagits, och vi har då naturligtvis inget intresse av, skulle jag vilja säga, att över huvud taget diskutera de inkomstförstärkningar som föreslås i form av arbetsgivaravgift, höjd moms och vad det nu kan vara. Det är ju t. o. m. ännu litet oklart vad det kommer att bli för höjningar -- det får vi väl se när voteringen är över.

Det sades i går många hårda ord om politiskt taktiskt spel. Finansministern sade att vi använde skatteförslaget som ett slagträ, och statsministern talade om demonstrationspolitik. Det här är ingen demonstrationspolitik. Jag skall gärna erkänna att vi från centerpartiet har kritiserat det beslut som riksdagen 1970 fattade i skattefrågan, och vi har gjort det från tre utgångspunkter. Vi har kritiserat det ur läginkomsttagarnas synpunkt. Vi har kritiserat den skattepuckel som finns runt 30 000-kronorsstrecket. Vi har kritiserat det ur den synpunkten att straffbeskattningen på en företagare, som arbetar i det egna företaget tillsammans med sin hustru, finns kvar.

Ur dessa synpunkter har regeringen inte gjort ett dugg åt 1970 års skattepaket. Regeringen har i stället lagt fram ett förslag som -- även om jag är ärlig och säger att det förmodligen inte var meningen -- får till följd att de familjer som har det bäst ställt i samhället i dag får en skattelättnad, medan de familjer som i dag har besvärligt att klara sig inte får någon nämnvärd skattelättnad genom den föreslagna omläggningen.

Herr talman! Jag ber att få instämma i det yrkande som herr Eriksson i Bäckmora tidigare framställt.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna säga att jag inregistrerade herr Sundkvists yttrande beträffande barn tillsynskostnaderna för barnfamiljerna som någonting mycket positivt. Men jag vill informera herr Sundkvist om att moderata samlingspartiet i sin motion liksom i reservationen i frågan vid skatteutskottets betänkande inte har begärt ett omedelbart förslag. Också vi menar att frågan är tekniskt ganska komplicerad, och därför har vi under en följd av år begärt en snabbutredning om hur förvärvsavdraget skall utformas.

Det som herr Sundkvist sade betyder att vi står varandra ganska nära här, och jag hoppas på en uppslutning från alla de borgerliga partierna när det gäller den viktiga frågan om barn tillsynskostnaderna i beskattningen.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! I en motion vid riksdagens början yrkade herr Hamrin

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

och jag på en omedelbar sänkning av mervärdeskatten på livsmedel. Vidare begärde vi en utredning om ytterligare avveckling av momsen på livsmedel fram till budgetåret 1974/75. Innan jag utvecklar tankegångarna bakom motionen vill jag här kort beröra ett par punkter i det nu framlagda skattebetänkandet som har särskild aktualitet för Norrland och övriga glesbygdsområden.

Den första punkten som jag här vill belysa är den verkan som höjningen av löneskatten har för näringslivet i Norrland. Situationen i dag är att vi fortfarande har en betydande arbetslöshet i Norrlandslänen, främst beroende på avsättningssvårigheter för de produkter som tillverkas av den norrländska industrin. Verkstadsindustrin uppvisar en betydande lagerökning fram till andra kvartalet 1972. De mindre företagen i Norrland, som i mycket stor utsträckning arbetar med legotillverkningar, drabbas hårt av en minskad orderingång, och både skogsindustrin och gruvindustrin har svårigheter med avsättningen. Skogsindustrin har varslat om produktionsstopp under viss tid för att klara av problemet med lagerökningarna och den alltmer ansträngda likviditeten.

Den bild som jag här tecknat är väl i viss mån generell för hela vårt lands näringsliv, men den är särskilt uttalad för den norrländska industrin genom att denna är mera personalintensiv än industrin i landet i övrigt. I detta läge har det inom det norrländska näringslivet och de regionala instanser som sysslar med lokaliseringpolitiken kommit i gång en seriös debatt om att man som en åtgärd för att göra tanken på en lokalisering i norr mera begärlig skulle sänka löneskatten inom stödområdet till 1 procent eller helt slopa densamma. Den debatten har i olika omgångar också förts här i riksdagen. I motsats till regeringsförslaget anser jag att ett slopande av löneskatten inom stödområdet vore den riktiga åtgärden att stimulera näringslivet i Norrland.

I denna situation, när arbetslösheten är betydande och industrins investeringar och vilja till utlokaliseringar är som svagast, väljer regeringen att lägga fram förslaget om en fördubblad löneskatt. Den löneskatten kommer för det norrländska näringslivet att ha dessa klara effekter: Den tvingar fram snabbare rationaliseringar och därmed minskad sysselsättning, och den leder också till en minskad lönsamhet, som i många fall kommer att slå ut de företag som nu ligger nära nollstrecket. De företag som har fått lokaliseringssöd och ännu kämpar med inkörningskostnaderna är de mest känsliga i detta hänseende. Jag vill klart slå fast att höjningen av löneskatten kommer att svårast drabba sysselsättningen i Värmlands och Kopparbergs län samt i hela Norrland. Kostnaderna för arbetsmarknadsverket kommer att bli större, och det är fara värt att löneskattehöjningens intäkter kommer att ätas upp av följdkostnaderna.

Den andra punkten som jag kort vill omnämna är den föreslagna höjningen av skatten på motorbränslen, på bensin, brännolja och gasol. I Norrland är inte bilen ett nöjesfordon utan i första hand ett nyttofordon för persontransporter till arbetet, för att uträta nödvändiga ärenden i tätorterna och naturligtvis för godstransporterna där de ökade kostnaderna för drivmedel måste komma att slå igenom i höjda transportkostnader, allt till men för näringslivet. Den föreslagna höjningen av skatten på fordonbränslen drabbar Norrlands näringsliv och befolkningen där

hårdare än i övriga landet genom de stora avstånden i Norrland. När man studerar detta skatteförslag måste man lägga ihop effekterna av höjningen av löneskatten och höjningen av bensinskatten för att förstå hur fientligt det föreliggande skatteförslaget verkligen är mot Norrlands näringsliv.

Som jag inledningsvis nämnde har herr Hamrin och jag väckt en motion om en sänkning av momsen på livsmedel och en utredning om ett eventuellt successivt borttagande av momsen. I reservationen 18 vid skatteutskottets betänkande nr 32, som är avgiven av folkpartiets och centerns representanter, föreslås att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om tilläggsdirektiv till den tillsatta skatteutredningen beträffande åtgärder för att eliminera mervärdeskattens fördyrande verkningar på viktiga livsmedel.

Bakgrunden till motionen är följande fakta och tankegångar. För pensionärer, familjer med små inkomster och andra inkomstsvaga grupper drabbar den indirekta skatten på livsmedel synnerligen hårt. Även för familjer i medelinkomstlägena har den höga momsen på livsmedel och de starkt stigande livsmedelspriserna betytt att familjerna efter hand har fått anpassa sig till en lägre standard. Önskan att i alla fall behålla en viss valfrihet i de ekonomiska dispositionerna har tyvärr i alltför många fall betytt att valet blivit en billigare, men också en ensidigare och ur hälsosynpunkt mindre fullvärdig kost. Tandläkare i vissa norrländska bygder har slagit larm och påpekat att de försämrade kostvanorna påverkat barnens tandstatus i försämrande riktning. De stegrade kostnaderna för barnfamiljerna har statsmakterna sedan försökt korrigera med t. ex. höjningar av barnbidragen, men dessa höjningar har varit otillräckliga för att kompensera både den ökade momsen och prisstegringarna.

När man nu diskuterar skattepolitiken i allmänhet finns det anledning att ställa frågan, om man skall vandra vidare i det ekorrhjul som drivs runt på så sätt att staten behöver pengar till sina stegrade utgifter och då tillgriper en höjning av de indirekta skatterna. Dessas verkan på exempelvis barnfamiljer måste sedan kompenseras med nya sociala insatser, som i sin tur kostar pengar och kräver nya skattepengar. Skall man komma ifrån denna kurva, som hela tiden pekar uppåt och som har svåra verkningar på normalfamiljens ekonomi, måste vi hitta utvägar att åstadkomma lättnader i den indirekta beskattningen, som drabbar den absolut nödvändiga konsumtionen, t. ex. momsen på vissa baslivsmedel.

Ett ytterligare skäl för en sänkning av momsen på livsmedel är den starka prisstegring som trots prisstoppet under rätt lång tid inträffade under åren 1970 och 1971. Under dessa två år har livsmedelspriserna stigit med inte mindre än 10,8 procent. Denna stegring i procent räknat är mera än vad den genomsnittliga industriarbetarinkomsten stigit med under samma tid trots att de hårda avtalsförhandlingarna hade en s. k. låglöneprofil. Det är förklarligt att gallupsiffrorna nu visar att en sänkning av momsen på livsmedel är den politiska åtgärd som svenska folket helst vill ha genomförd.

Av statsfinansiella skäl är det inte möjligt att nu göra stora och genomgripande operationer med ett helt borttagande av momsen på livsmedel. Ett av de alternativ som man kan välja mellan är borttagandet av momsen på vissa baslivsmedel – en väg som kanske är den

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

administrativt enklaste. I denna debatt om en differentierad moms på livsmedel har också åberopats att en sådan åtgärd skulle vara krånglig att genomföra, men då vill jag visa på en OECD-rapport som talar om att av 29 stater har 19 stater en differentierad moms, som är lägre på livsmedel än på övriga varor, och att detta fungerar tillfredsställande. Med detta som bakgrund torde det vara möjligt att komma till rätta med det administrativa problemet även i Sverige.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationen 18 vid skatteutskottets betänkande nr 32, som begär tilläggsdirektiv till skatteutredningen för att eliminera mervärdeskattens prishöjande effekter på viktiga livsmedel.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! I förrgår upplevde vi något mycket ovanligt utanför riksdagshuset. Mig veterligt var det första gången som företagare från hela landet, från Överkalix i norr till Ystad i söder, samlades utanför riksdagshuset för att ge uttryck åt sin uppfattning om den näringspolitik som förs och det sätt på vilket de anser sig bli behandlade av regeringen och majoriteten i riksdagen. Det var ca 3 000 företagare representerande samtliga län, 47 yrkesförbund och ett flertal branschförbund, dvs. den sektor inom svenskt näringsliv, som går under benämningen hantverk, industri, handel och service.

Det är i runt tal 100 000 företag, som sysselsätter ungefär en halv miljon anställda och livnär cirka en och en halv miljon människor. Större delen av dessa företag tillhör Sveriges hantverks- och industriorganisation, som också jag i viss mån representerar, och Sveriges köpmannaförbund. Dessa företagare vill ingenting hellre än att i lugn och ro få utöva sina yrken, utveckla sina företag och därigenom också öka sysselsättningen, få producera varor och tjänster åt den allmänhet som de betjänar och de större industriföretag som de ofta är underleverantörer till.

De har hittills lojalt funnit sig i att i många avseenden vara i strykklasse men ändå stå hemma i sina företag och arbeta. Jag behöver bara nämna sådana saker som utbildningsväsendet, ATP-systemet, sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen, kreditförsörjningen, beskattningen, rätten till självfinansiering, den statliga och kommunala upphandlingen, rätten att konkurrera på lika villkor, för att inte tala om kravet att ständigt – även under semestertid – stå till förfogande som oavlönade uppbördsmän och uppgiftslämnare åt staten, m. m. m. m.

Vi arbetar ofta både 50, 60 och 70 timmar per vecka och försöker sysselsätta våra anställda, uppfylla våra plikter mot såväl allmänheten som stat och kommun. Vi har haft en önskan, som vi under senare tid upprepade gånger har framfört, nämligen att regering och riksdag avskaffar arbetsgivaravgiften, just därför att den drabbar våra arbeidskraftsintensiva företag oändligt mycket hårdare än de högrationaliserade företag som många gånger kan skötas med några få anställda. Jämför t. ex. omsättningen och personalstyrkan i det stora kraftverket med den i ett serviceföretag inom elbranschen! Jämför t. ex. en massafabrik med en bilverkstad osv.! Är det rättvist, är det jämlikt? Vi anser det inte.

Det svar vi företagare fick på vårt krav på avskaffande av arbetsgivar-

avgiften, den s. k. löneskatten, var ett förslag om en fördubbling av densamma. Detta skedde utan att man ens tog kontakt med näringslivets organisationer och utan föregående remissbehandling, detta trots att vi vid en av SHIO anordnad konferens bara ca 4 veckor innan förslaget kom av finansministern fick försäkran om att finansministern inte alls hade några tankar i den riktningen. Vi trodde oss kunna lita på finansministerns ord, men tyvärr kunde vi inte det. Vi företagare är besvikna och förbittrade och anser oss ha blivit otillbörligt utnyttjade och behandlade som brickor i ett politiskt spel. Vi hade väntat oss något annat av den regering som gång efter annan betonar värdet av de mindre och medelstora företagen och deras utveckling.

Höjningen av löneskatten liksom många tidigare betungande pålagor och uppgifter som pålagts näringslivet och som ofta drabbar de mindre och medelstora företagen och deras anställda särskilt hårt gör att vi ifrågasätter om regeringen verkligen vill föra en näringspolitik, som främjar och utvecklar ett konkurrenskraftigt näringsliv, i vilket också de mindre och medelstora företagen har sin berättigade plats. Det förslag som i dag ligger på riksdagens bord tyder inte på det utan snarare på motsatsen. *Det* var egentligen anledningen till att det spontant och så gott som på nolltid gick att samla ett så stort antal SHIO-medlemmar - företagare - här i landet utanför riksdagshuset i förrgår. Vi känner nämligen sedan länge stor oro för utvecklingen, för utvecklingen av våra företag och för de anställdas framtid. De oavbrutet stigande kostnaderna, den minskade lönsamheten, det ökade krånglet med nya pålagor, nya arbetsuppgifter från staten och nu förslaget om fördubblad löneskatt gjorde att man tyckte att måttet nu var rågat och tiden mogen för att säga ifrån på allvar. "Nu får det vara nog" var också devisen för den samling som skedde här i måndags. Nu får det vara nog med pålagor och uppgifter, de må sedan kallas moms, löneskatt eller arbetsgivaravgift. Det går inte längre med ytterligare beskattning den vägen heller.

Det skulle, herr talman, finnas anledning att citera vad representanter för de olika yrkesförbunden yttrade, men jag skall med tanke på den tidsnöd vi befinner oss i inte göra det. Däremot kan jag försäkra att det inte var uppskattande ord om regeringen och dess nuvarande näringspolitik och behandlingen av de mindre och medelstora företagen. Jag skall nöja mig med att till herr talmannen - om det tillåts - överlämna en resolution som antogs vid mötet, och om det är möjligt, få bilägga den till protokollet i stället för att här läsa upp den.

I dagens osäkra konjunkturläge skulle företagsamheten i stället för att belastas med nya pålagor behöva stimulans för att öka sysselsättningen och konkurrenskraften hos våra varor. Regeringens och vänsterpartiet kommunisternas utspel har enligt vår uppfattning rakt motsatt verkan: risk för ökad arbetslöshet, högre priser, färre företag och sämre service. Är det vad svenska folket vill ha? Vi företagare tror det inte utan säger bestämt nej till nya pålagor av vad slag de än vara må. Går det föreliggande förslaget igenom, vilket det sannolikt gör, anser vi det nödvändigt att regeringen till höstriktsdagen lägger fram förslag som kompenserar näringslivet och räddar de svenska varornas konkurrenskraft både inom och utom landet, t. ex. genom att exportleveranser undantas

från löneskatt. Återbetalning kan exempelvis ske enligt exportfakturoma. Likaledes bör företagen medges rätt att vid fasta leveransavtal få debitera löneskatt på varje delleverans till kunder inom landet.

Det enda radikala, som vi ser det från företagarkäll, vore emellertid att regeringen, precis på samma sätt som en företagare måste göra när han ser att verksamheten inte går ihop, samlar sig till en förnyad genomgång av utgifterna. I det här fallet borde alltså regeringen under sommaren gå igenom de statliga offentliga utgifterna och försöka reducera dem. Orkar regeringen inte med det kan jag personligen, och jag tror många med mig, tänka mig en sänkning av det andra uttaget från näringslivet, det 10,75-procentiga uttaget till AP-fonderna. Dessa är redan uppe i betydligt högre belopp, ca 50 miljarder, än man beräknade att de skulle vara vid den här tidpunkten. Räntan på fonderna räcker för närvarande mer än väl till för pensionsutgifterna. Varför då belasta företagsamheten och därmed den enskilde konsumenten med större pålagor och högre priser än nödvändigt? Låt de här pengarna i stället stanna hos näringslivet och hos den enskilda människan, öka hennes köpkraft, hennes sparande och därmed också företagets utveckling och möjligheter till ökad sysselsättning.

I detta anförande instämde herrar Hovhammar (m) och Nilsson i Trobro (m).

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! I fjol infördes ett visst statligt stöd till de fria kristna trossamfunden. Det skedde med anledning av motioner från både mittenpartierna och broderskapsrörelsen. För närvarande utgår detta statsbidrag med 2 miljoner kronor. Tidigare i vår har riksdagen behandlat ett förslag från mittenpartierna om att utöka det anslaget från 2 till 4 miljoner kronor i enlighet med det äskande som framförts från Sveriges frikyrkoråd. Detta förslag avslogs av en socialdemokratisk majoritet med stöd av kommunister och moderater.

Den höjning av arbetsgivaravgiften som riksdagsmajoriteten nu kommer att fatta beslut om kommer att drabba de fria kristna trossamfunden utomordentligt hårt på samma sätt som det kraftigt påverkar alla ideella organisationers ekonomi. För trossamfundens del utgör den årliga merkostnaden ungefär 2,5 miljoner kronor. Socialdemokraterna har alltså under vårriksdagen avslagit mittenpartiernas förslag om att fördubbla statsbidraget från 2 till 4 miljoner kronor till de fria kristna trossamfunden. I stället fördubblar man nu arbetsgivaravgiften och tar på så sätt tillbaka mer än hela det statsbidrag som för närvarande utgår. Det kan knappast sägas vara att uppmuntra kyrkornas arbete!

Jag har därför funnit angeläget att ställa en fråga till finansministern som jag har lämnat till honom i förväg: Avser finansministern att till höstriksdagen lägga fram förslag om kompensatoriska åtgärder för att möta den skattepålagan som nu drabbar den ideella sektorn och därmed också de kristna samfundet?

I detta anförande instämde herrar Westberg i Ljusdal, Sellgren och Löfgren (samtliga fp).

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Vad beträffar arbetsgivaravgiften och trossamfunden samt bidraget till de fria kristna samfunden är det på det sättet att vi inom broderskapsrörelsen inte gärna ser en sammankoppling, därför att vi önskar inte att frågan om statsbidragen till de fria samfunden — och, som det väl blir i framtiden, trossamfunden överlag — kopplas samman med skatter som uttas i olika former.

Vi hyser den uppfattningen att kyrkor och samfund bör lyda under samma bestämmelser som gäller för andra folkrörelser, och jag tror att det med hänsyn till den framtida behandlingen av de här sakerna är direkt farligt med denna sammankoppling och detta kompensations-tänkande.

Man kan t. ex. säga, att när arbetsgivaravgiften höjs med 2 procent minskas samtidigt skatten för enskilda medlemmar, och därmed får de möjlighet att ge mer till samfunden. Jag tror att man skall ha det i tankarna, när man funderar på de här ting.

Å andra sidan kan man naturligtvis säga att det är lättare för staten att ta in pengarna än det är för samfunden. Dessa kan alltså råka i vissa besvärligheter. Jag vill i det sammanhanget understryka vad skatteutskottet har sagt i en mening på s. 22: ”Den framtida utvecklingen får utvisa om speciella åtgärder erfordras för att minska verkningarna av den höjda arbetsgivaravgiften för företag och organisationer.” Jag utgår ifrån att den meningen inte kommit till utan att det ligger en tanke bakom.

Jag räknar med, herr talman, att det till nästa års riksdag läggs fram förslag om en väsentlig höjning av anslaget till de fria trossamfunden och invandrarkyrkorna. Det tror jag är nödvändigt i ljuset av den utredning som framlagts av 1968 års beredning om stat och kyrka. I den utredningen tecknar man framtidsperspektivet. Man talar också om likställighet mellan samfunden och de särskilda konsekvenser som följer därav. Man säger också, med tanke på det särskilda anslag som nu utgår till de fria trossamfunden och invandrarkyrkorna — herr Wikström nämnde detta och talade om att vi också medverkat till det — att det finns skäl att öka anslagen till fria kristna samfund och invandrarkyrkor.

Låt mig, herr talman, påminna om att samlingslokalsutredningen nyligen lagt fram ett betänkande, där man i det sammanhanget framhåller, att det till trossamfundens samlingslokaler bör kunna utgå bidrag precis på samma sätt som till profana samlingslokaler. Det är också vad 1968 års beredning om stat och kyrka har sagt i sitt yttrande till samlingslokalsutredningen.

I framtiden kommer vi nog att få räkna med att anslagen till de fria trossamfunden och invandrarkyrkorna kommer att öka, och jag förutsätter att det blir en väsentlig höjning redan nästa budgetår.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Kungälv säger att man inom broderskapsrörelsen inte gärna ser en sammankoppling av frågan om statsbidrag och löneskatt. Det förstår jag så väl, men det betyder inte så mycket vad broderskapsrörelsen tycker på den punkten. Vad som är intressant är reaktionen hos medlemmarna i de ideella organisationer och församlingar

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

som får ett visst statsbidrag men sedan får en utökning av den redan existerande löneskatten som är större än bidraget. I sak är naturligtvis även herr Svensson medveten om det.

Till skillnad från herr Svensson har jag större tilltro till frikyrkornas medlemmar än till staten. Dem brukar man kunna lita på; det kan man för närvarande tyvärr inte alltid göra på staten.

Arbetsgivaravgiften tillkom vid övergången från omsättningsskatt till mervärdeskatt och var tänkt som en direkt beskattning på kommersiell verksamhet. Nu bedriver inte de ideella organisationerna någon kommersiell verksamhet och kan inte kompensera sig för denna skattepålaga. Jag har inte talat bara om kyrkorna — jag sade uttryckligen att problemet gäller *alla* ideella organisationer, men jag exemplifierade med trossamfundens situation.

Redan nu finns det undantag för rederinäringen. Det är ganska märkligt att man från socialdemokratiskt håll har större känsla för rederinäringen än för de ideella organisationerna. Jag tycker det är märkligt att herr Svensson är med på den seglatsen!

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Wikström lyssnade på vad jag sade, borde han ha hört att jag talade om en väsentlig höjning av bidraget till de fria trossamfunden och till invandrarkyrkorna nästa år. Det är då som pengarna behövs.

Sedan tror jag, herr talman, att vad broderskapsrörelsen tycker i detta stycke kanske betyder mer än vad herr Wikström tycker.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ställt en fråga till finansministern som jag hoppas få svar på något senare.

Vi har inte i och för sig haft någon anledning att ifrågasätta broderskapsrörelsens goda vilja. Men vi har erfarenhet av att dess inflytande inom det socialdemokratiska partiet är relativt begränsat; framför allt har man haft ett intryck av att på de punkter där partiet haft en ståndpunkt och broderskapsrörelsen en annan har man sällan varit beredd att ta en fight med sina egna.

Om det nu skulle vara så glädjande att herr Svensson i Kungälv är beredd att aktivt verka för att de ideella organisationerna skall få kompensation för den nya skattepålaga som socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna i dag fattar beslut om, hälsar jag naturligtvis detta med tillfredsställelse.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Det har kommit ett betänkande som heter "Samhälle och trossamfund", och i det kan man läsa om hur den utredningen ser på dessa frågor och hur den ser på framtiden. Jag utgår från att de socialdemokratiska ledamöterna i den utredningen är förankrade i sitt parti. Broderskapsrörelsens åsikter i dessa frågor överensstämmer i stort sett med vad som sägs i det betänkandet.

Därmed, herr talman, tror jag att jag har besvarat herr Wikströms

påstående angående våra olika åsikter i det socialdemokratiska partiet, i det här fallet överensstämmer alltså våra åsikter.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Regeringens ledamöter och talesmän värjde sig i går med förtvivlans mod mot antydningar om att det skulle finnas ett inslag av utpressning i regeringens handläggning av denna skattefråga. I sak är det naturligtvis omöjligt att bestrida att det verkligen gör det. Regeringen lägger fram ett förslag som är oacceptabelt för oppositionen och säger: "Om ni inte accepterar detta, lägger vi fram ett annat förslag som är ännu mer oacceptabelt och som både ni och vi tycker är sämre." Det är alltså en form av utpressning. Detta blir kanske regeringens melodi för framtiden. Ingen behöver väl betvivla att regeringens förmåga att stapla sämre förslag på dåliga är outtömlig.

Vi har nu diskuterat frågan om skattereformer och skatterättvisa i 15 timmar eller mer. Ändå har nästan ingenting sagts om den viktigaste reform som man kunde tänka sig på det här området, nämligen att skapa rättvisa och att sätta stopp för skattefusk och skatteflykt. Det är nästan groteskt att här framläggs förslag om att skärpa beskattningen på livets nödtrift, bl. a. baslivsmedel, samtidigt som man låter miljonbelopp och t. o. m. miljardbelopp fuskas bort och flyktas bort. Jag instämmer i vad herr Ångström sade om att momsens på livsmedel borde tas bort. Men det allra viktigaste är att skapa rättvisa vid beskattningen i ett land som berömmar sig av att vilja befrämja jämlikheten.

Kommunisterna talade i går om att man borde försöka få fram mer skattepengar genom att ta bort avdragen för skuldräntor vid taxeringen. Detta förslag förvånar mig verkligen. Det är ju ändå så att huvudparten av de människor som lånar pengar inte är sådana som inte behöver låna, utan det är faktiskt de som verkligen har ett behov av det. Jag förstår verkligen inte varför dessa människor, som kanske har svårt att klara sina skuldräntor, skulle hudflängas ytterligare genom att de inte skulle få göra avdrag.

Det finns andra metoder som är bättre när det gäller att röja bland avdragen i deklarationen, t. ex. avdraget för periodiskt understöd - dess bättre pågår en utredning angående detta. Vidare har vi avdraget för pensionsförsäkringar, som sammanlagt sänker det beskattningsbara beloppet i vårt land med omkring 700 miljoner kronor årligen. Det blir mycket skatt på ett så stort belopp. Med kommunisternas metod skulle man beskatta dem som verkligen har svårt för att klara sig; i stället borde man i största möjliga utsträckning inrikta sig på dem som har ett överflöd av pengar och gör dem avdragsgilla vid beskattningen.

Sedan tror jag, herr talman, att man måste försöka komma fram till en bättre metod när det gäller källskatteuppbörden. Jag är medveten om att arbetsgivarna här gör en god insats, dessutom oavlönad. Men det händer ändå trots allt tyvärr alltför ofta att pengar inte kommer fram till skattemyndigheterna. Jag har ingen siffra på beloppet, men det är mycket högt. Därför borde man ha någon metod som gjorde att den som har fått vidkännas skatteavdrag på sin lön hade garanti för att pengarna kommer fram till rätt adressat, till skattemyndigheterna. Det skulle nog

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1972

Den ekonomiska
politiken, m. m.

bespara statsverket rätt stora förluster, för på det sättet skulle man ju mycket snabbare upptäcka när arbetsgivare innehåller skattemedel men icke levererar in dem. I Tyskland har den anställde en bok där arbetsgivaren får sätta in märken för gjorda skatteavdrag. Jag tror att vi så småningom blir tvingade att övergå till något sådant system.

Nu kommer vi snart att rösta igenom ett förslag som man nog kan vara ganska säker på skapar arbetslöshet och svårigheter för företagen, som alltså skapar orättvisa. En grym form av orättvisa är nämligen att arbetsvilliga människor inte kan få en anställning och försörja sig. I stället för att skapa den formen av orättvisa borde man vara inställd på att skapa rättvisa, alltså rättvisa i beskattningen.

Då borde den skatteutredning som skall arbeta ha som sin primära uppgift att råda bot på skattefusk och skatteflykt. En metod är att mer övergå till indirekt skatt i stället för den direkta skatten -- med undantag för livsmedel, som jag nyss har sagt. Indirekt skatt är skattefuskovänligare än den direkta.

Jag slutar, herr talman, med att säga att det måste göras någonting åt skattefusk och skatteflykt. Det är groteskt som det nu är. Man kan inte ha ett skattesystem som medger att vissa människor lever högt och flott utan att betala skatt medan andra som sliter och släpar och knappt får det att gå ihop skall betala höga skatter.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Vi hade inte stort hopp att socialdemokraterna skulle nyktra till under debattens gång. Så har heller inte skett. Det finns därför inget nytt för min del att kommentera. Jag skall bara mycket kort summera några intryck av de senaste veckornas socialdemokratiska vacklanden.

Med herrar Palme och Sträng i spetsen för en regering får svenska folket ingen ordentlig skattereform. Det står klart efter gårdagens debatt. Flytta om mellan olika skatteformer kan herr Sträng tänka sig, men knappast något mer.

Enligt folkpartiets mening måste man planera och spara ihop till en skattereform om den skall vara värd namnet. Det är första förutsättningen. Sedan måste man givetvis också överväga fördelningen av skatterna på direkta och indirekta former, men det är en sak som inte ger tillräckligt resultat.

Hur skall det då vara möjligt att planera och spara för en skattereform? Självfallet finns det inte någon enkel radikal kur att rekommendera. Jag skall här endast kort sammanfatta vår uppfattning.

1. Av långtidsbudgeten framgår det att det ekonomiska framtidsperspektivet inte ter sig särskilt ljust. Det finns många reformer som väntar på att genomföras både inom landet och med tanke på de fattiga folken. Oppositionens krav på att en parlamentarisk besparingskommission skall sättas till får än större kraft just mot denna bakgrund.

Vi vet hur svårt det är när ett förslag väl framlagts för riksdagens behandling att få till stånd den fria prövning som vore önskvärd. Det finns en bundenhet både hos regering och opposition som försvårar också besparingsförslag som de flesta innerst inne kanske tycker att det i varje

Onsdagen den

31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

fall vore värt att allvarligt pröva. Det är därför vi hävdar, att partierna bör sätta sig ned tillsammans i en kommission och där se till om man kan vinna enighet om större sparsamhet med skattebetalarnas pengar.

2. Skall vi få plats med något nytt – dvs. fortsatta reformer inom ramen för ett rimligt skattetryck – måste vi också vara beredda att lyfta ut något av det befintliga.

Den andra punkten i ett planeringsprogram för skattereform är att gamla utgifter måste prövas mycket mera noggrant. I folkpartiet arbetade under förra året en grupp riks- och kommunalpolitiker, som granskade den ekonomiska utvecklingen i ett längre perspektiv. Vi fann mycket snart, att en förutsättning för att få bukt med de ständigt stegrade skatterna är en villighet att ompröva även gamla utgifter.

I den skrift som folkpartiets perspektivgrupp publicerade i början av januari, "Planering, sparsamhet, reformer", var detta en av våra huvudpunkter. Finansminister Sträng tassar litet försiktigt fram på den vägen, när han säger, att ämbetsverken inför nästa budgetår också bör lägga fram förslag om verksamhet, som kostar mindre än vad den nu gör. Men det behövs kraftfulla tag både inom den statliga och kommunala verksamheten för att nå några resultat.

3. Perspektivgruppen fann också ganska snart, att en bättre ekonomisering krävde en bättre samordning mellan stat, landsting och primärkommuner. Vi tog som exempel bl. a. vårdsektorn. Här har kostnaderna som alla vet rusat i höjden, inte minst inom sjukvården. För att komma till rätta med detta måste en mycket hårdare angelägenhetsgradering av investeringarna äga rum. Likaså måste en hårdare planering av t. ex. sjukhusens verksamheter accepteras. Det är svårt men nödvändigt. Även om patienter ligger inne bara en eller två dagar längre än vad som skulle vara nödvändigt med bättre utnyttjande av resurserna kostar detta landstingen enorma summor.

Det väsentligaste är dock säkerligen att göra insatser, som medför att färre människor behöver komma i kontakt med vårdsektorn. Redan små summor, små reformer, på detta område skulle på sikt inbespara stora belopp. Jag tänker t. ex. på en bättre förebyggande hälsovård.

Finansminister Sträng tjänar dock inte så mycket på sådana åtgärder – en stor del av vårdsektorn betalas ju av andra huvudmän – och det är troligen anledningen till att regeringen visat så litet intresse för just detta. Det tyder på socialdemokraternas oförmåga att se samhället i stort. Man har inte sett på de samlade skatterna. Detta är givetvis ett verkligt misstag.

Vår arbetsgrupp förordade att kommunerna, under den tid som den statliga utredningen som sysslar med kostnadsavvägningen mellan stat och kommun arbetar, skulle frivilligt ålägga sig ett skattetak. Men detta förutsätter att staten under tiden inte lägger på landsting och kommuner nya utgifter – och avgifter – utan att betala för dem. Det är angeläget med en lugnare skatteutveckling inom kommunerna. Det kommer att vara en besk medicin på många håll, men den är nödvändig.

4. Det finns en rad reformer som skulle vara direkta besparingar. Jag har redan nämnt vad som kan göras i form av samordning på vårdområdet. Men låt mig också som ett exempel ta det av oss under flera

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

är framförda kravet på bättre trafiksäkerhet. Enligt något så när säkra uppgifter kostar trafikolyckorna samhället mellan 2,5 och 3 miljarder kronor per år. Det är helt klarlagt att en förbättrad trafikövervakning och ökade insatser i övrigt för trafiksäkerheten ger mångdubbelt igen i fråga om minskade kostnader. I år har vi äntligen fått med socialdemokraterna i riksdagen att gå ett steg i rätt riktning, då man varit med om att uttala sig till förmån för förbättrade insatser inom trafiken.

Det finns många andra områden där reformer som är föga kostnadskrävande kommer att ge mångdubbelt igen ekonomiskt men också rent mänskligt. Folkpartiet kommer att återkomma till detta krav med preciseringar i olika sammanhang.

Jag förmodar att inget parti vill ha ett reformstopp. Vad det gäller är att hushålla bättre med skattebetalarnas pengar. Skatterna får inte stegras på det sätt som de gjort under de senaste åren. I stället måste man åstadkomma en skattereform, som verkligen gör det mer lönande att arbeta.

Mot bakgrund av det ekonomiska framtidsperspektivet är det alldeles uppenbart, att vi får inte någon verklig skattereform om vi inte sparar och planerar för denna. I budgetarbetet måste man därför lägga in en väsentlig summa som skall användas just för en skattereform. Det är meningslöst att tro, att man åstadkommer en verklig skattereform genom att bara flytta om mellan direkt och indirekt skatt. Det blir säkert också nödvändigt, men det räcker aldrig som ett medel att åstadkomma en verklig skattereform. Från folk partiets sida kommer vi därför att hårt och medvetet driva på regeringen att staten måste planera och spara för en skattereform. Resurser att göra en sådan uppstår inte av sig själv. Socialdemokraterna har inte insett detta, men verkligheten kommer så småningom att tvinga dem härtill.

Herr talman! Mot den här bakgrunden säger vi nej till regeringens i hast hopradsade skattepaket av följande skäl:

Det blir för de allra flesta inga lättnader i beskattningen.

De orimliga marginaleffekterna, framför allt för de många barnfamiljerna, kvarstår, och regeringen gör inget åt detta.

Vårt krav på inflationsskydd i skattesystemet har regeringen helt nonchalerat och t. o. m. utslutit ur utredningsdirektiven. Detta kan vi inte acceptera.

Regeringsförslaget har träcklats ihop i det fördolda, utan insyn och påverkan från de stora löntagarorganisationerna och andra intressenter utanför riksdagen.

Det sätt som regeringen föreslagit för att betala detta dåliga förslag är i nuvarande konjunkturläge klart olämpligt och hotar sysselsättningen i många företag och branscher och fördröjer i onödan viktiga transporter.

Det är därför vi säger nej.

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Förmodligen anser åtskilliga av mina kolleger att kammarens tid denna sista dag av en lång och tröttande session inte borde belastas med inlägg utan direkt och omedelbar relevans till de beslut som vi skall fatta om en liten stund. Men jag envisas med att mena

att det bör ingå i strävandena att internationalisera den svenska politiska opinionen att man i en stor debatt om den svenska samhällsekonomin också skall markera dess oupplösliga sammanhang med en omvärld som inte bara består av OECD-länder. Jag har velat bidra till sådana strävanden, och jag mobiliserar därför, herr talman, det mod som jag till äventyrs kan ha för att i detta troligen sista inlägg i debatten anföra några få ord om detta perspektiv.

Herr talman! Jag har vid ett par tillfällen under denna och föregående riksdagssession i finansutskottet och här i kammaren efterlyst mer utrymme åt och mer ingående analys av Sveriges ekonomiska relationer till omvärlden utanför OECD-kretsen i nationalbudgeten och andra översiktliga redovisningar av samhällsekonomin. Uppenbart spelar dessa relationer en blygsam roll för närvarande, men vår ambition måste vara att de successivt byggs ut under 1970-talet. Sverige måste därvid vara en betydligt mer givande än tagande part, om vi menar allvar med talet om ökad jämlikhet mellan nationerna.

Jag avser här inte i första hand biståndsposten i statsbudgeten, vars samhällsekonomiska betydelse jag senare vill säga några ord om. Det måste vara viktigt att vid sidan av den alltid aktuella biståndsdiskussionen få i gång en debatt om hur vi skall få till stånd en sådan fungerande ekonomisk utveckling att dess reella resultat blir ett bidrag till en långt mer radikal omfördelning av världens samlade tillgångar mellan världens rika och fattiga än vad biståndsposten i statsbudgeten i och för sig någonsin kan komma att innebära. Detta är särskilt aktuellt i dessa dagar, omedelbart efter det att den tredje världshandelskonferensen har avslutats i Santiago.

Slutomdömena om denna den tredje kraftmätningen mellan den fattiga majoriteten och den rika minoriteten om en mer rättvis fördelning av de globala resurserna vittnar inte gott om beredvilligheten i de rika industriländerna att inse den trängande angelägenheten av att slå in på en ny kurs i relationerna till den fattiga världen.

I två avseenden ville de fattiga länderna använda världshandelskonferensen som språngbräda till en bättre framtid - och detta var känt i den rika världen långt i förväg - för det första genom att få ett effektivt medinflytande i kommande beslut i fråga om en reformering av det internationella valutasystemet, för det andra genom att förändra världshandelsstrukturen för att i rimlig grad förändra sina egna villkor på världsmarknaden.

Bakgrunden till detta är väl känd. U-ländernas andel av världshandeln har på 20 år minskat från en tredjedel till en sjättedel, och priserna på deras produkter fluktuerar våldsamt, därmed förhindrande eller försvårande varje effektiv ekonomisk planering. Redan före den tredje världshandelskonferensen hörde man ofta cyniskt realistiska uttalanden från u-landsrepresentanter om det meningslösa i att debattera tiondelsprocenter i fråga om biståndsanslag till länder vilkas utveckling man i den rika världen sade sig vilja främja, samtidigt som man förhindrade detta genom pristäthållandena och andra u-landshandelsproblem på världsmarknaden och ett orimligt konkurrensförhållande mellan rika och fattiga länder.

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Sådana uttalanden, herr talman, görs mot bakgrunden av det faktum att den rikaste femtedelen av jordens befolkning – och vi skall komma ihåg att vi i Sverige hör till det översta toppskiktet av denna femtedel – disponerar två tredjedelar av världens resurser, medan den fattigaste femtedelen får 3 procent. Om nuvarande ekonomiska utvecklingstrender tillåtes fortsätta, kommer denna fördelningssituation att förvärras alltmer: Vi blir allt rikare trots våra akuta ekonomiska problem, och de fattiga blir – relativt sett – allt fattigare.

Herr talman! Det är ju ingen ny insikt som säger oss att detta inte kan få fortsätta. Till det troliga behovet av att anpassa vår ekonomi till en kommande knapphetshushållning, kan läggas det växande och alltmer otåliga kravet från u-länderna på en helt annan fördelning av givna totala resurser. Vi kan se framför oss att en omkring 200-årig epok av dominans och oavbruten välståndsutveckling för länderna på norra halvklotet, en tidsperiod där inte minst kolonialepokerna har utnyttjats till att grundlägga den rikedom som utvecklandet av den moderna teknologin sedan gjorde möjlig, den kommer att ta slut inom överskådlig tid. Som politiker har vi skyldighet att själva sätta oss in i detta och förbereda de praktiska alternativen i form av en ny politik. Men vi har också skyldighet att ta upp dessa långsiktiga problem, med betydande samhällsekonomiska verkningar, i den offentliga debatten.

Den tredje världshandelskonferensen är avslutad, och det kommer att ta tid att skriva dess historia och värdera dess resultat. De första omdömena är, som jag nyss framhöll, inte alltför positiva. Uppenbart anser u-länderna att konferensen inte har gett några bevis på en meningsfull sinnesförändring hos de rika ländernas företrädare. En kommentar i världspressen låter så här: Vid det senaste veckoslutet tände världens rika länder laddningen till en tidsinställd bomb under sin handel och sin investeringsverksamhet i u-länderna genom att på världshandelskonferensen vägra att göra annat än de mest futtiga medgivanden till u-länderna. Och vad kommentatorn framför allt åsyftade var oförmågan att tillmötesgå u-ländernas krav dels på att få ett effektivt medinflytande på utformningen av ett framtida nytt valutasystem, dels på att de speciella dragningsrätterna i internationella valutafonden skall användas bl. a. för att möjliggöra ökade tillskott till utvecklingsfinansiering i u-länderna.

Herr talman! Jag skall självfallet inte gå in i några som helst detaljer av UNCTAD-arbetet. Men jag har velat beröra dessa problem helt allmänt, därför att de enligt min mening är en indikation på de verkliga uppgifter som vi i Sverige liksom i den rika världen i övrigt står inför när det gäller våra relationer till u-länderna. Det är naturligtvis viktigt nog i det aktuella läget att vi betalar ut 0,7 procent eller 1 procent av vår bruttonationalprodukt i biståndsverksamheten år 1975. Men det blir på litet sikt icke någon huvudfråga. Den utredning om utvecklingsbiståndets samhällsekonomiska effekter som nyligen färdigställts visar klart vilken marginal-effekt enprocentsanslagen får på den svenska ekonomin. Den privata konsumtionens ökningstakt skulle enligt utredningen behöva dämpas med ungefär 0,2 procentenheter per år för att den interna balansen skall bibehållas. Och inom den offentliga konsumtionen skulle utrymme

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

skapas för dessa anslag, om den årliga ökningen av övrig offentlig konsumtion minskades med en procentenhet per år.

Det är min övertygelse, herr talman, att det på sikt är något annat som kommer att krävas, om snedbalansen i världsekonomin, felinriktningen i vårt sätt att fördela och använda våra totala resurser, skall rättas till. Det kan vara viktigt att säga detta nu, eftersom Förenta nationernas miljövärldskonferens om några dagar drar in bl. a. i detta hus och vi där kommer att möta en opinion som sannerligen kommer att göra sig hörd. Det är min förhoppning att den kommer att få en motsvarighet i en opinion här hemma som är lyhörd och som då kommer att ställas inför den fattiga verklighetens svåra problem, fattigdomens miljöproblem. Och återigen kommer u-länderna, liksom vid UNCTAD III, att resa kravet på en annan fördelning än nu av världens resurser.

Och förr eller senare, herr talman, är detta vad som måste ske. Vi borde därför enligt min mening både ställa in vårt samhällsekonomiska tänkande utefter sådana linjer och börja arbeta på praktiska modeller för en sådan omfördelning.

En sådan modell har nyligen lagts fram i FN:s expertkommitté för utvecklingsplanering. Den går ut på en internationell beskattning på sådana råvaror som energiresurser, malmer och mineraler. Intäkterna på den beskattningen skulle betalas tillbaka endast till u-länderna och i form av en progressiv negativ inkomstskatt, vilket med ett tak på t. ex. 700 dollar per capita BNP skulle ställa de mest välställda av dem, framför allt de oljeproducerande u-länderna, utanför. Många variationer är tänkbara i denna modell, som utgör endast *ett* uppslag i ett nödvändigt nytänkande.

Om man, herr talman, som jag tror att de rika ländernas ekonomiska relationer till de fattiga måste nyinriktas efter andra banor än tidigare, då ställs med nödvändighet kompletteringspropositionens hopkoppling av vår ökande u-hjälp och vårt stadigt ökande underskott i turistbalansen som speciella belastningsfaktorer i vår ekonomi i ett något speciellt perspektiv.

Herr talman! Sverige är ett litet land i världen, och vad vi gör eller inte gör gentemot u-länderna får kvantitativt en mycket obetydlig effekt på världsekonomin och dess struktur liksom på fördelningen av jordens resurser. Men om man menar, som jag gör, att vi med vår gynnade ställning i världen ändå måste ge vårt bidrag till ett nytänkande och en nyinriktning i fråga om resursfördelning och resursanvändning, då har det ett visst intresse att läsa den senaste OECD-rapporten om den svenska ekonomin, utgiven för en månad sedan. Det finns *ingen anledning* att acceptera varje ord i den rapporten som vare sig lag eller evangelium. Men när OECD-sekretariatet uttalar som sin mening, att den svenska ekonomin borde kunna orka med en större resursöverföring till u-länderna än vad vårt officiellt fastslagna mål för biståndsanslagen är uttryck för, då finns det kanske skäl att fundera. Det ger ett något annorlunda perspektiv än det vanliga på de ekonomiska problemen i detta lilla privilegierade land.

I detta anförande instämde fru Theorin, fröken Bergegren och fru Åsbrink (samtliga s).

Onsdagen den
31 maj 1972

Den ekonomiska
politiken, m. m.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Med åberopande av vad jag tidigare anfört i debatten om att kommuner och landsting bör befrias från den höjda arbetsgivaravgiften vill jag rikta uppmärksamheten på att detta förslag om sådant undantag ej ställes till avgörande vid ställningstagandet om höjningen av denna avgift till 4 procent.

I utskottets betänkande anföres att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t överväger och för riksdagen framlägger förslag om lämpliga åtgärder att kompensera kommuner och landsting för merutgifterna till följd av den höjda arbetsgivaravgiften.

Jag vill på vpk-gruppens vägnar uttala att vi avser att i sådant senare sammanhang återkomma med vårt yrkande om undantag för kommuner och landsting.

Överläggningen var härmed slutad.

Finansutskottets betänkande nr 25

Punkterna 1 -4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Löfgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkterna 1 -4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	171
Nej		164

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Werner i Tyresö under överläggningen framställda yrkandet i anslutning till motionen nr 1701 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av herr Werner i Tyresö under överläggningen framställda yrkandet i anslutning till motionen nr 1701.

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 313
Nej -- 16
Avstår - 7

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del samt 3:o) utskottets hemställan med den ändring som föranleddes av bifall till motionen nr 1701 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Löfgren begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hermansson begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 6 antar reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring som föranleddes av bifall till motionen nr 1701 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 167
Nej -- 20
Avstår -- 150

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 6 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Löfgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Löfgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 171
Nej -- 166

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Punkten A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels förstahandsyrkandet i motionen nr 1697 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit förstahandsyrkandet i motionen nr 1697.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	316
Nej	—	16
Avstår	—	4

Herr TALMANNEN yttrade: Det i reservationen nr 1 intagna förslaget till motivering till punkten B upptas sedan samtliga voteringspropositioner beträffande punkterna B 1—B 13 har företagits.

Punkten B 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås m. fl. samt 3:o) motionen nr 1697 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Magnusson i Borås begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen änyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hermansson begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten B 1 antar reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1697 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 170
Nej -- 20
Avstår - 146

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten B 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 171
Nej - 166

Punkten B 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten B 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 171
Nej - 165

Punkterna B 3, B 4, B 5 och B 7

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 4 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. samt 3:o) reservationen nr 5 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående proposi-

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

tionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkterna B 3, B 4, B 5 och B 7 antar reservationen nr 4 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 5 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	126
Nej	45
Avstår	165

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkterna B 3, B 4, B 5 och B 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	172
Nej	123
Avstår	42

Punkten B 6

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten B 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155
Nej - 182

Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av dels den i reservationen nr 6 av herr Magnusson i Borås m. fl. anförda motiveringen, dels den av herr Werner i Tyresö under överläggningen i anslutning till motionen nr 1697 av herr Hermansson m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren beträffande punkten B 6 godkänner den i reservationen nr 6 av herr Magnusson i Borås m. fl. anförda motiveringen röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren godkänt den av herr Werner i Tyresö under överläggningen i anslutning till motionen nr 1697 anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 166
Nej - 18
Avstår - 153

Punkterna B 8, B 9 och B 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkterna B 8, B 9 och B 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296
Nej - 41

Punkterna B 11, B 12 och B 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1697 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkterna B 11, B 12 och B 13 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1697 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 321
Nej - 16

Motiveringen till punkten B

Utskottets motivering godkändes.

Punkten C

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 8 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. samt 3:o) reservationen nr 9 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten C antar reservationen nr 8 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 9 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 126
Nej — 44
Avstår — 167

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten C röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 171
Nej — 126
Avstår — 40

Punkten D

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 10 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. samt 3:o) reservationen nr 11 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten D antar reservationen nr 10 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 11 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 129
Nej — 41
Avstår — 167

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten D röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	172
Nej		163
Avstår	—	2

Punkten E

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 12 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. samt 3:o) reservationen nr 13 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten E antar reservationen nr 12 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 13 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	127
Nej		42
Avstår	—	165

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Onsdagen den
31 maj 1972*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten E röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja — 164
Nej — 171
Avstår — 1

Punkten F

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 14 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. samt 3:o) reservationen nr 15 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen änyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten F antar reservationen nr 14 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 15 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja — 125
Nej — 41
Avstår — 169

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten F röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.

Onsdagen den
31 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 171
Nej - 165

Punkten G 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten G 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 16 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 285
Nej - 44
Avstår - 7

Punkten G 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Bäckmora begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten G 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 17 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 171
Nej - 165

Punkterna G 3, G 4 och H

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten I

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 18 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Bäckmora begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten I röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 18 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155
Nej - 126
Avstår - 55

Skatteutskottets betänkande nr 33

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5 Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 29 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Gymnasieskolans kompetensvärde, m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 31 i anledning av propositionen 1972:84 angående gymnasieskolans kompetensvärde, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1972:84 hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för behörighet, urval m. m. för högskolan som förordats i propositionen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

I propositionen redovisas, på grundval av kompetensutredningens huvudbetänkande (SOU 1970:21) Vägar till högre utbildning I, riktlinjer för en reformering av kompetensreglerna för tillträde till högre utbildning. Ett fortsatt utrednings- och planeringsarbete är nödvändigt på vissa punkter. Som en grund för detta arbete bör ligga ett ställningstagande från statsmakternas sida till de grundläggande principerna för behörighet och urval. I propositionen framhålls också att utformningen av kompetens-

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

tensreglerna har ett samband med det arbete som pågår inom 1968 års utbildningsutredning. Efter det fortsatta utredningsarbetet kommer de återstående frågorna att redovisas för riksdagen.

En reform av kompetensreglerna bör utgå från principen att studerande från varje linje i gymnasieskolan bör ha möjligheter att bygga på sin utbildning med fortsatta studier. Samtidigt måste reformen tillgodose samhällets krav på att de som går till högre utbildning skall ha förutsättningar att genomföra studierna på denna nivå. I propositionen förutsätts, liksom i direktiven till kompetensutredningen, att utgångsnivån för universitets- och högskolestudier skall vara oförändrad.

I propositionen förordas att avslutad tvåårig eller treårig utbildning i gymnasieskolan – under förutsättning av kunskaper motsvarande två års studier i svenska och engelska – skall ge s. k. allmän behörighet för högre utbildning. För tillträde till enskilda utbildningsvägar skall därutöver kunna ställas krav på förkunskaper i vissa specificerade ämnen (s. k. särskild behörighet). Ytterligare arbete är nödvändigt för att i det nya läget precisera dessa krav för de olika studievägarna inom högskolan.

Möjligheterna för studerande som fyllt 25 år och varit yrkesverksamma minst fem år att studera vissa ämnesområden inom filosofisk fakultet bör kvarstå och utvidgas till att gälla studier för fullständig examen. En försöksverksamhet med s. k. orienteringskurser för vuxna inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen – avsedda att tjäna som introduktion till högskolestudier – föreslås.

Med hänsyn bl. a. till arbetet inom 1968 års utbildningsutredning redovisas beträffande regler för urval endast vissa principiella ställningstaganden. En viktig utgångspunkt för det fortsatta arbetet bör vara att undvika att grunda urvalet endast på betyg från underliggande skolstadium. I propositionen förordas att ett studielämplighetsprov införs för alla som vill söka till högre utbildning. I det fortsatta arbetet bör undersökas om detta prov kan användas som en grund för fördelning av tillgängliga utbildningsplatser mellan olika grupper av sökande. Erfarenhet från arbetslivet bör ingå i meritvärderingsunderlaget.

Det bör enligt propositionen vara möjligt att låta nya behörighets- och urvalsregler träda i kraft omkring mitten av 1970-talet.”

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1972:1144 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att åtgärder snarast vidtogs för att komma till rätta med icke önskvärda effekter av nuvarande system för urval av elever till spärrade utbildningslinjer,

motionen 1972:1681 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställdes

1. att riksdagen godkände de riktlinjer för en reform av gymnasieskolans kompetensvärde m. m. som förordats i motionen,

2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att en översyn av gymnasieskolans organisation företogs i enlighet med de riktlinjer som angetts i motionen,

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

motionen 1972:1682 av fröken Eliasson m. fl. (c) vari hemställdt

1. att riksdagen gav Kungl. Maj:t till kännna vad som i motionen anförts beträffande riktlinjer för utbildningspolitiken, utgångsnivån och standarden i den högre utbildningen, en utbyggd studie- och yrkesorientering i grundskolan och gymnasieskolan, en allmän orienteringskurs som introduktion till högre studier samt värdering av arbetslivserfarenhet,

2. att utskottet vid behandlingen av propositionen 1972:84 i övrigt beaktade vad i motionen anförts,

motionen 1972:1683 av herr Richardson m. fl. (fp) vari hemställdt

A. att riksdagen uttalade att normalstudievägen till universitets- och högskolestudier utgjordes av genomgången treårig linje i gymnasieskolan och att detta skulle vara vägledande vid dimensioneringen av gymnasieskolan,

B. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att

1. en förteckning över s. k. normalstudievägar till skilda postgymnasiala utbildningsmöjligheter utarbetades,

2. regler och rekommendationer för komplettering av icke behörighetsgivande gymnasieskolstudier i och för vinnande av såväl allmän som särskild behörighet utarbetades,

3. betygssystemet i gymnasieskolan omarbetades så att en viss minimistandard för godtagbara kunskaper och färdigheter i varje ämne fastställdes.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:1681 i denna del godkände de riktlinjer som i propositionen 1972:84 förordats i fråga om allmänna behörighetsvillkor för högre utbildning,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1682 i vad avsåg viss försöksverksamhet,

3. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1972:1681 och 1972:1682 i motsvarande delar godkände de riktlinjer som i propositionen 1972:84 förordats i fråga om särskilda behörighetsvillkor för högre utbildning,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1683 i vad avsåg normalstudievägar,

5. att riksdagen skulle avslå motionerna 1972:1682 och 1972:1683 i vad avsåg studie- och yrkesorientering,

6. att riksdagen skulle avslå motionerna 1972:1681 och 1972:1683 i vad avsåg kunskaper och färdigheter,

7. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:1681 och motionen 1972:1682 i motsvarande delar godkände de riktlinjer som i propositionen 1972:84 förordats i fråga om urval till högre utbildning m. m.,

8. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1682 såvitt den inte behandlats under 2, 3, 5 och 7,

9. att riksdagen beträffande kungörelsen (1966:24) om grundskolans kompetensvärde som sin mening gav Kungl. Maj:t till kännna vad utskottet

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

anfört i anledning av motionen 1972:1144,

10. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1681 i vad avsåg gymnasieskolans organisation.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande allmänna behörighetsvillkor av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1972:1681 i denna del och med avslag på Kungl. Maj:ts förslag i motsvarande del godkände de riktlinjer som i motionen förordats i fråga om allmänna behörighetsvillkor för högre utbildning,

2. beträffande de särskilda behörighetsvillkoren och utgångsnivån för universitets- och högskolestudierna av herrar Wikström (fp), Richardson (fp), Nordstrandh (m) och Johansson i Skärstad (c), fru Sundberg (m), herr Fiskesjö (c) samt fröken Andersson i Stockholm (c), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1972:1681 och 1972:1682 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om utgångsnivån för universitets- och högskolestudierna samt om riktlinjer för särskilda behörighetsvillkor för högre utbildning,

3. beträffande normalstudievägar i gymnasieskolan som förberedelse för högre utbildning av herrar Wikström (fp), Richardson (fp) och Nordstrandh (m) samt fru Sundberg (m), som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:1683 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om normalstudievägar i gymnasieskolan som förberedelse för högre utbildning,

4. beträffande kunskaper och färdigheter

a. av herrar Wikström (fp) och Richardson (fp), som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1972:1681 och 1972:1683 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om kunskaper och färdigheter,

b. av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m), som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1972:1681 och 1972:1683 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om kunskaper och färdigheter,

5. beträffande urval till högre utbildning av herrar Wikström (fp), Richardson (fp) och Nordstrandh (m) samt fru Sundberg (m), som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1972:1681 och 1972:1682 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om urval till högre utbildning m. m.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande normalstudievägar i gymnasieskolan som förberedelse för högre utbildning av herr Fiskesjö (c).
2. beträffande information om tidpunkten för en ändring av reglerna för allmän behörighet till eftergymnasiala studier av herrar Johansson i Skärstad och Fiskesjö samt fröken Andersson i Stockholm (samtliga c),
3. beträffande det gymnasiala stadiets organisation av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m).

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Det kan måhända synas som om 1972 års vårsession kommer att avslutas med något av en västgötklimax, då vi nu efter ett dygns högdramatiska händelser går att behandla utbildningsutskottets betänkande nr 31, detta allra helst som debatten inleds av en representant från Skaraborgsbänken.

Jag vill emellertid slå fast att den fråga som riksdagen nu går att fatta beslut om är oerhört viktig. Bakom den till synes oskyldiga beteckningen Gymnasieskolans kompetensvärde, m. m., döljer sig frågor av central betydelse för vårt utbildningsväsen, frågor som berör både det gymnasiala skolstadiets struktur och förutsättningarna för vidare studier vid universitet och högskolor.

Bestämmelser om behörighet och urval av sökande till högre skolor har en starkt styrande effekt på valet av studielinjer i gymnasieskolan, och för övrigt påverkar de i hög grad skolans vardag liksom självfallet högskolestudierna.

Låt mig påtala att propositionen presenterades för riksdagen sent under vårsessionen och att det därför blivit knappt med tiden för behandling i riksdagen. Jag vill gärna nämna för kammarens ledamöter att representanterna för centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet vid utskottsbehandlingen yrkade på bordläggning till höstriksdagen, då vi var medvetna om den starka tidspressen. Den socialdemokratiska och kommunistiska majoriteten drev emellertid i votering igenom sin vilja. Att behandlingen av utskottets betänkande därför kommer sista arbetsdagen och leder till att vi nu måste hålla ut i det längsta är verkligen inte vårt fel.

Det är dock inte nog med att propositionen lämnades sent - den är därtill på många punkter så oklar, att den måste bli föremål för en del kommentarer.

Förarbetena till förslaget till nya behörighetsregler går tillbaka på 1964 års riksdagsbeslut om reformering av gymnasiet och införande av fackskolan. Studentexamen avskaffades för gymnasiet del, och fackskolan var en helt ny skola. Det var därför nödvändigt att fastställa nya behörighetsregler.

Den långa vägen fram till dagens ställningstagande har gått över arbetet i den s. k. kompetensutredningen, dess betänkande Vägar till högre utbildning från år 1970 samt ett omfattande remissförfarande. Det förslag som nu föreläggs riksdagen gäller emellertid endast en del av

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

behörighetsreglerna, nämligen den s. k. allmänna behörigheten. Den särskilda behörighet som skall gälla för studier av de olika ämnena vid universitet och högskolor eller för särskilda yrkesutbildningar av mera enhetlig karaktär kommer inte förrän om ett par tre år. Det väsentliga i förslaget innebär att avslutad minst tvåårig utbildning i gymnasieskola under förutsättning av kunskaper motsvarande två års studier i svenska och engelska skall ge allmän behörighet för högre studier.

Det är ett synnerligen magert resultat som det omfattande arbetet mynnat ut i, och man kan onekligen fråga sig om allt detta utredningsarbete skulle ha varit nödvändigt för att komma fram till denna ståndpunkt. Förslaget är därtill så oklart på många punkter att det inte är möjligt att få någon mera bestämd uppfattning om vilka kunskaper som beskrivningen avser. Jag skall strax ge exempel på sådana oklarheter.

Om man följer arbetet med behörighetsfrågan alltifrån direktiven för kompetensutredningen till utbildningsutskottets betänkande är det svårt att inte spåra ett successivt uppgivande av det ena kravet efter det andra. Det skulle faktiskt med viss rätt kunna sägas att en genomgång av detta ärendes handläggning från 1965 till 1972 blir en studie i resignation. Man säger sig visserligen vilja upprätthålla kravet – kvaliteten får inte sänkas, upprepas det alltemellanåt – men det finns inga som helst garantier för att inte resultatet blir en allvarlig kvalitetsförsämring jämfört med vad Kungl. Maj:t avsåg 1965 och vad som kan vara rimligt. En allmänt genomförd övergång till de nya kompetenskraven skulle ofelbart leda till en allvarlig kvalitetssänkning.

Jag vill helt summariskt genom några korta citat belysa denna fortskridande resignation. Dåvarande ecklesiastikministern Ragnar Edenman svävade inte på målet när han gav utredningen uppdraget:

”Jag vill kraftigt understryka”, heter det i direktiven, ”att den här skisserade övergången från nuvarande system till ett system mer byggt på de reella studieförutsättningarna inte får innebära någon sänkning av kvalitetskravet. En dylik sänkning skulle kunna leda till förlängda eller, i växande grad, icke fullföljda studier. I en tid då samhällets resurser ansträngs till det yttersta för att genomföra utbildningsväsendets expansion är detta en utveckling som inte kan accepteras.”

Statsrådet Edenman fastslog vidare att det allmänna behörighetskravet i form av studentexamen eller motsvarande måste ses som ett uttryck för att samhället ”inte vill utbilda specialister inom snävt avgränsade sektorer utan människor som har kunskaper i och förmåga att intressera sig för frågor även utanför sitt fack”. Det heter vidare: ”Denna grundsyn bör enligt min mening gälla även framgent.”

I vad gäller behörighetsreglerna borde ett system skapas som i möjligaste mån kan säkerställa ”att till högre studier endast sådana sökande kommer att antagas som har förutsättningar att på ett tillfredsställande sätt tillgodogöra sig den av samhället erbjudna undervisningen”.

Om man så går till kompetensutredningens betänkande finner man att kvalitetskravet är markerat, om än inte i samma övertygande ordalag som i direktiven. ”För kompetensutredningen är det en given utgångspunkt”, heter det, ”att ett nytt kompetenssystem inte får medföra förlängda

studier eller en lägre startnivå för den högre utbildningen.”

Hur har då dessa utgångspunkter i direktiven tillgodosetts i de konkreta förslagen? Det är utmärkande för utredningsarbetet både inom kompetensutredningen och i departementet att man avstått från att undersöka hur det faktiskt förhåller sig med kunskapsstandarden. Alla bestämningar är gjorda i termer av genomgångna kurser – däremot anges inte med vilket resultat kurserna skall vara genomgångna. Det finns med andra ord ingen bestämd prestationsnivå angiven. Detta leder ofelbart till att man befinner sig på lösan sand.

Det sägs visserligen på ett flertal ställen att utgångsnivån för universitets- och högskolestudierna skall vara oförändrad, och det är ju gott och väl. Men avgörande är ändå hur detta skall garanteras, och på den punkten får man inget egentligt besked av propositionen. Det bör därvid observeras att hela det gymnasiala stadiet i grund förändrat struktur sedan direktiven skrevs 1965. Examenssystemet med därtill hörande årskurskrav har försvunnit. Betygssystemet har förändrats från ett mera målrelaterat till ett klart grupprelaterat betygssystem. Och framför allt har det inträffat att rekryteringen till de olika linjerna har förändrats starkt och nu skiftar från år till år. Allt detta innebär att man har en mycket ofullständig bild av hur det förhåller sig med kunskaps- och färdighetsstandarden i dagens oerhört mångfacetterade gymnasieskola.

Till detta kommer att beskrivningarna i propositionen är mycket allmänt hållna. Som allmän behörighet bör gälla att vederbörande har genomgått en avslutad minst tvåårig utbildning inom gymnasieskolan samt har kunskaper i svenska och engelska som motsvarar två årskurser på social linje. Det sägs emellertid inte ett ord om med vilket resultat dessa studier skall vara genomförda. Samma sak gäller utbildningen vid folkhögskolan, som också ger allmän behörighet. I det fallet nämns inte ens om det räcker med en kurs eller om det behövs flera.

Jag vill efter dessa mera allmänna synpunkter något beröra de konkreta sakfrågorna och därvid särskilt kommentera ett par av reservationerna. Jag vill allra först slå fast, att vi från folkpartiets sida accepterar grundprincipen i propositionen 84, nämligen att ingen linje i gymnasieskolan får bli en återvändsgränd. Det innebär att vi ansluter oss till förslaget att genomgången tvåårig gymnasieskola på vissa villkor skall ge allmän behörighet. Det innebär däremot inte att tvåårig utbildning bör bli den normala förberedelsen för universitets- och högskolestudier. Vi har litet svårt att tro att den nya gymnasieskolan och den nya grundskolan skulle vara så mycket bättre än föregångarna, att man utan vidare kan korta av utbildningen med ett år. Och det innebär heller inte att vi tror att ”genomgång” av tvåårig gymnasieskola utan vidare ger garantier för betryggande kunskaper, om det inte ställs några krav på att dessa studier lett fram till vissa minimiprestationer.

Vad reservationerna beträffar kan man måhända tycka att skillnaden mellan utskottsbetänkandet och reservationen 2 är helt obetydlig. Den är kanhända inte iögonfallande men ändå inte oväsentlig. Reservanterna har mycket klarare slagit fast vilka konsekvenserna måste bli av dels principen om den oförändrade utgångsnivån vid universitets- och hög-

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

skolestudierna, dels förslaget om sänkt allmän behörighet. Vi menar att när de särskilda behörighetsreglerna skall utformas måste detta leda till att dessa krav i förening med de nya allmänna behörighetsreglerna i allt väsentligt måste motsvara vad som uttrycks i nu gällande behörighetsvillkor. Låt mig ta ett exempel. För studier vid juridisk fakultet finns för närvarande inga särskilda behörighetskrav. Det måste emellertid vara av stort värde att de blivande juristerna har en bredare och djupare samhällsorientering än vad grundskolan ger. Även om det inte skulle vara en nödvändig förutsättning för själva studierna, måste det nämligen för den kommande yrkesverksamheten vara av värde med denna samhällsorientering. Sådana överväganden bör, menar vi, göras vid fastställandet av de särskilda behörighetsreglerna, och riktningen bör därvid vara vad som nu gäller.

Reservationen 3 tangerar frågeställningen i den föregående reservationen. Grundtanken är att en sänkning av de allmänna behörighetsvillkoren bör kombineras med en effektiviserad studierådgivning, och denna bör grundas på en genomtänkt uppfattning om vilken utbildningsväg som är den bästa som förberedelse för olika yrkesutbildningar. Man hör som vi uttryckt det utstaka olika normalstudievägar.

Vi menar vidare att de allra flesta elever behöver sina tre år i gymnasieskolan, om de tänker ägna sig åt de universitets- och högskolestudier som skall bygga på oförändrad utgångsnivå. All erfarenhet tyder på detta. Vi menar vidare att riksdagen nu bör ge detta till känna som ledning i det fortsatta utredningsarbetet. Vi har i en rätt fyllig reservation redovisat goda skäl för vår uppfattning, och jag skall därför nöja mig med att hänvisa till reservationen.

Reservationen 4 gäller frågan om hur man skall fastställa de kunskaper och färdigheter, som alla anser vara nödvändiga. Vi har från folkparti-representanternas sida påtalat att gymnasieskolans struktur numera blivit sådan, att den grupprelaterade betygsprincipen inte är fullt tillämplig. Resonemangen om kunskaper motsvarande en viss årskurs saknar mening, så länge inte någon form av godtagbarhet i vad gäller studieprestation fastställs. Slutsatsen blir att det helt enkelt är nödvändigt att till det nuvarande betygssystemet foga åtminstone ett av de moment som tillhör det målrelaterade systemet, nämligen principen om att en viss lägsta prestation som motsvarar godtagbara kunskaper och färdigheter tillämpas så som redan nu sker beträffande vissa yrkestekniska specialkurser.

Jag vill med hänvisning till dessa synpunkter yrka bifall till reservationerna 2, 3 och 4 och dessutom till reservationen 5.

Så till sist just i dessa avslutnings- och examenstider några ord främst riktade till det svenska skolväsendets inspektor, till landets utbildningsminister.

Den fråga som vi nu behandlar har sin rot i 1960-talets reformer på det gymnasiala skolstadiet. Vi har från folkpartiets sida aktivt och i positiv anda medverkat i denna reformverksamhet. Vi har med tillfredsställelse konstaterat att sociala och geografiska orättvisor starkt reducerats. Men vi har också oroats av den utveckling som inte gått i gynnsam riktning. För gymnasieskolans del gäller detta främst brister i fråga om kunskaps- och färdighetsstandarden, bl. a. i de centrala kommunikations-

ämnena svenska, matematik och främmande språk. Det går ju knappast en månad utan att larmrapporter om dåliga studieresultat och svårigheter i de eftergymnasiala studierna kommer i pressen. Det senaste larmet gäller språkfärdigheten och är från internationiseringsgruppen inom UKÄ, som påtalat studenternas problem med den utländska kurslitteraturen.

När vi nu i dag behandlar frågor som i hög grad gäller just kvaliteten i skolan vore det av värde, om utbildningsministern med kraft ville slå fast att det är en angelägenhet av första ordningen att kunskapsstandarden i gymnasieskolan, som i och med dagens riksdagsbeslut kan sägas ta fullt arv av det tidigare gymnasiet, upprätthålles på en hög nivå.

När i början av januari före ecklesiastikministern Edenman i samband med det arrangemang som Lärarnas riksförbund årligen brukar anordna – Skolveckan – talade över ämnet Vad vi ville 1962, för övrigt just i denna lokal, berörde han kvalitetsfrågan. Han förklarade att det som sagts om att skolreformatörerna stod främmande för kravet på fasta kunskaper hörde till myternas värld. Och han citerade ett av sina egna yttranden från en debatt år 1963, då han förklarat att fasta kunskaper måste finnas i alla skolformer. Nu vet vi alla att kvalitetsbegreppet är vidare än fasta kunskaper och att det skiftar innehåll från tid till tid – det är nödvändigt – men vi vet också att det är utomordentligt stimulerande för alla som är verksamma inom skolans värld, både elever, lärare och andra anställda, att kunna arbeta i den övertygelsen att det man håller på med är något viktigt, att det finns ett verkligt intresse för resultatet av detta arbete, att med andra ord kvalitetsaspekten tillmäts vederbörlig betydelse bland alla dem som har att fatta beslut om skolans angelägenheter.

Jag vill därför nu uppmana utbildningsministern att deklarerat sin syn på dessa frågor. Ett lämpligare tillfälle lär vara svårt att finna: vi behandlar i dag en fråga som i eminent grad berör studiernas kvalitet, och ute i skolorna pågår som bäst förberedelserna inför årsavslutningen med den tillbakablick över årets arbete som det innebär.

I detta anförande, under vilket fru andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr Molin (fp).

Herr NORDSTRANDH (m):

Fru talman! Den nonchalans mot riksdagen, som kommit till uttryck i att propositionen avlämnats så sent, har jag redan påpekat i en enkel fråga, besvarad av statsrådet Lidbom. Förhandsanmälan om propositionen förekom inte ens i statsrådsberedningens sista meddelande om kommande propositioner under vårriksdagen. Varför gjordes, herr utbildningsminister, icke sådan anmälan till ledning för oppositionens beredskap inför behandlingen av propositionen, trots att propositionen praktiskt taget samtidigt drogs i konselj? Herr Lidbom kunde inte ge ett tillfredsställande svar. Kan statsrådet Carlsson?

Det problem och den frågeställning som vi nu diskuterar kan sammanfattas i ungefär följande: Vilka krav i fråga om förkunskaper och allmän studiemognad kan man ställa på en ung människa för att hon skall kunna klara studier vid universitet och högskolor? För närvarande utgör

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

som bekant treårig linje i gymnasieskolan allmänt behörighetsvillkor för studier vid universitet och högskolor, och det har till nöds räckt.

I propositionen 84 — signerad Ingvar Carlsson och byggd på kompetensutredningen, signerad Jonas Orring — föreslås en *sänkning* av den allmänna behörigheten till att utgöra genomgången tvåårig linje i gymnasieskolan i kombination med kunskaper i engelska och svenska motsvarande två årskurser på social linje i gymnasieskolan. Mot detta förslag kan invändas följande.

Då behörighetsreglerna måste avspegla de krav den högre utbildningen kommer att ställa på de studerande, blir alltför låga inträdeskrav inte bara till men för effektiviteten i och kvaliteten på den högre utbildningen utan kan också innebära att unga människor ges en felaktig uppfattning om sina förutsättningar att genomföra högre studier, med åtföljande besvikelser och personliga tragedier.

Moderata samlingspartiet kan icke, tydligen som enda parti, godtaga den sänkning av allmänbildningsnivån och den krympning av den gemensamma referensramen som ett genomförande av propositionens förslag beträffande den allmänna behörigheten torde medföra. Det gemensamma stoffet från gymnasieskolan får för ungdomarna inte bli mindre än det är i dag, då högskolestuderande som regel har tre års gymnasiestudier som underbyggnad. Följaktligen måste vi i förhållande till propositionen skärpa det allmänna behörighetskravet till att, om det förvärvas på tvåårig linje, omfatta kunskaper i svenska och engelska motsvarande omfånget på de treåriga linjerna. Vi menar också att en viss minimistandard på matematikkunskaperna är nödvändig. Matematik måste ju betraktas som ett kommunikationsämne.

Vi inom moderata samlingspartiet godtar alltså för att ingen av gymnasieskolans linjer skall bli en återvändsgränd — även de tvååriga linjerna som allmänt behörighetsgivande. Så långt instämmer vi i propositionens förslag, men vi föreslår en *skärpning* av de nödvändiga kompletteringarna i svenska, engelska och matematik. Detta innebär dock icke, det skall klart utsägas, att vi vill bidra till att de tvååriga gymnasiala linjerna får bli ett slags genvägar till högre utbildning. Den normala gången — och det är en sak för studievägledningen i skolan att medverka till — bör fortfarande vara den treåriga gymnasieskolan eller motsvarande. Jag tror rent ut sagt att det vore en olycka om gymnasieskolans treåriga linjer och därmed den raka treåriga studiegången eller motsvarande skulle avsevärt krympa i omfattning.

Det kvalitetskrav som vi hävdar förutsätter att de kunskaper och färdigheter som ger allmän behörighet skall ha en viss lödighet. Nuvarande krav — betygsgenomsnittet 2,3 — bör snarare skärpas än överges. Visserligen kan med fullt fog invändningar riktas mot en i siffror fixerad kvalitetshöjd med hänsyn till bl. a. och kanske framför allt det nuvarande elev- eller grupprelaterade betygssystemets stora ofullkomlighet. Men *någon* kvalitetsmätning eller försök till sådan är dock bättre än ingen alls. När det nuvarande betygssystemet försvinner — ju förr dess bättre — och ersättes med ett ändamålsenligare ökas, som vi ser det, förutsättningarna för en säkrare kvalitetsbedömning.

Universitetskanslersämbetets internationaliseringsutredning har som

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnastieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

redan nämnts, i dagarna redovisat, att studenternas kunskaper i engelska, tyska och franska är katastrofalt dåliga och att de studerande inte kan följa med i utländsk kurslitteratur, inte ens i sådan som är skriven på engelska. Vi har alltså så att säga fått en språkbarriär vid universiteten, en situation med språkligt handikapp, samtidigt som kraven på ökade språkfärdigheter växer på arbetsmarknaden. En låg allmän behörighet för tillträde till universitetsstudier bidrar till att öka – något drastiskt uttryckt – den falska jämlikhetens okunnighet i vad gäller kommunikationsfärdigheterna.

Det råder i propositionen en mycket stor oklarhet rörande den särskilda behörigheten, dvs. kraven på vissa speciella kunskaper för skilda ämnen och utbildningslinjer. Det mesta skall utredas, och riktlinjerna för den fortsatta utredningen är suddiga. Den allmänna och den särskilda behörigheten utgör tillsammans de krav som kommer att ställas på de studerande vid intagningen till universitet och högskolor. Vi känner nu bara *en* del, den allmänna behörigheten, och det är oroväckande, då man inte kan undgå att hysa misstro till departementschefens goda vilja att skapa tillräckligt omfattande särskilda behörigheter. Han anför t. ex. som huvudprincip att endast sådana kunskaper skall krävas som är oundgängligen nödvändiga för att studierna skall kunna genomföras. Det är ett klenmt mått. Tvärtom bör de särskilda förkunskaperna ha både bredd och djup.

Det är därför utomordentligt betydelsefullt att i reservationen 2, som är gemensam borgerlig, sägs ifrån att de förkunskaper som skall krävas för de olika utbildningsvägarna vid universitet och högskolor skall uttryckas i särskilda förkunskapskrav, som i förening med den nya allmänna behörighetsregeln *i allt väsentligt motsvarar vad som uttrycks i nu gällande behörighetsvillkor*, alltså ingen sänkning.

Utskottsmajoriteten, socialdemokraterna och kommunisten, nöjer sig med att uttala att den allmänna och den särskilda behörigheten skall trygga – vad det nu innebär – att de studerande har de kunskaper som behövs. Tryggandet är inte satt i relation till någon känd, tidigare prövad verklighet.

Departementschefen berör utan att ta slutgiltig ställning frågan om någon generell lägsta betygsgräns bör förekomma beträffande de särskilda förkunskaperna. En sådan gräns torde emellertid med all respekt för relativiteten i betygsättningen vara nödvändig ur kvalitetssynpunkt, och gränsen bör inte sättas för lågt. Betyget 2 är klart i underkant.

Vad beträffar de kommande reglerna för urval till högre utbildning är departementschefen mycket avvaktande liksom också utskottets majoritet. Allt läggs i den fortsatta utredningens hand utan nämnvärda direktiv. Vissa allmänna riktlinjer bör enligt vår mening dock kunna dras upp redan nu. Antalet kvoteringsgrupper bör vara så litet som möjligt, och kvoteringen mellan olika grupper av inträdessökande bör ske med studielämplighetsprov. Beträffande s. k. arbetslivserfarenhet, som är ett mångtydigt begrepp, bör prövas om inte hänsyn i första hand skall tas till sådan erfarenhet som har anknytning till den sökta utbildningen. Odefinierad arbetslivserfarenhet bör knappast få tillgodoräknas som merit i konkurrenshänseende.

Sammanfattningsvis anser vi inom moderata samlingspartiet bl. a.

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

att behörighetsreglerna måste avspegla de krav den högre utbildningen kommer att ställa på de studerande;

att förändringen i kompetenssystemet inte får medföra en sänkning av nuvarande ingångsnivå vid den högre utbildningen;

att kraven på allmän behörighet bör skärpas i förhållande till propositionen och att treårig studiegång bör vara det normala;

att kravet på ett visst lägsta medelbetyg bör bibehållas;

att en generell lägsta betygsgräns bör sättas för de särskilda förkunskaperna;

att antalet kvoteringsgrupper bör vara så litet som möjligt;

att kvotering bör ske genom s. k. studielämplighetsprov och inte enligt någon proportionell metod;

att odefinierad arbetslivserfarenhet inte skall få tillgodoräknas som merit i konkurrenshänseende.

I konsekvens med detta synsätt ber jag alltså att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4 b och 5 vid utbildningsutskottets betänkande nr 31.

Till sist kan jag inte underlåta att fästa uppmärksamheten på ett tillkännagivande till Kungl. Maj:t som utskottet gör i anledning av motionen 1144 av mig själv m. fl. Det gäller de orimliga konsekvenser och uppenbara orättvisor som den proportionella kvoteringsmetoden inom grundskolans kompetensområde kan leda till. Utbildningsutskottet förutsatte i ett fjolårsuttalande att Kungl. Maj:t skulle göra allvarliga ansträngningar — så skrev man — att rätta till icke önskvärda effekter av gällande kvoteringsbestämmelser. Några ansträngningar gjordes emellertid inte efter vad vi kan finna. Har man gjort det, vore det verkligen befogat med en redogörelse härför. Nu ger utskottet sin mening direkt till känna för Kungl. Maj:t.

Jag förutsätter, herr utbildningsminister, att utbildningsdepartementet om det inte har vaknat äntligen gör det — ty jag vägrar att tro att det är trilska som det rör sig om.

I detta anförande instämde fru Sundberg (m) och herr Strindberg (m).

Fröken ANDERSSON i Stockholm (c):

Fru talman! Det beslut vi om en liten stund kommer att fatta innebär ett ytterligare steg framåt när det gäller att göra utbildningen tillgänglig för alla och inte bara för privilegierade grupper. Det avser alltså tillträde till den högre utbildningen.

I propositionen 84 dras riktlinjerna upp beträffande nya allmänna behörighetsvillkor för tillträde till högre studier. Det principbeslut som vi står i begrepp att fatta utgör det första steget i en reform som syftar till att bredda elevunderlaget för den högre utbildningen och att komma till rätta med den sneda rekrytering till högre studier som vi haft och fortfarande har. Andelen ungdomar som studerar vid våra universitet och högskolor är ju högre i socialgrupperna 1 och 2 än i socialgrupp 3. Att främja en utveckling som syftar till att öka möjligheterna för ungdomar med studieförutsättningar men utan studietradition ligger helt i linje med den politik centern alltid fört i utbildningsfrågor. Risken för en

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

försämring av utbildningsstandarden genom denna reform bedömer vi inte heller vara sådan att den inger farhågor.

Förslaget i propositionen 84 innebär att valet av studieväg i det nya gymnasiet inte skall få vara avgörande för om man senare skall få tillträde till högre studier eller ej. Alla som har avslutat sina studier vid någon av gymnasieskolans linjer, vare sig den har praktisk eller teoretisk inriktning och vare sig den är tvåårig eller treårig, skall ha allmän behörighet under förutsättning att de har kunskaper i svenska och engelska motsvarande minst två årskurser vid social linje i gymnasieskolan. I praktiken innebär förslaget alltså att ungdomarna skall kunna välja den linje inom gymnasieskolan som vid den tidpunkt valet sker bäst svarar mot deras intressen utan att detta innebär att de hamnar i en återvändsgränd utan möjligheter att med en nödvändig komplettering senare gå vidare till högre utbildning. Detta är väsentligt. Det är emellertid då nödvändigt att samhället ger elever som på grund av linjeval såväl i gymnasieskolan som vid de högre studierna kommer att behöva komplettera vissa ämnen möjligheter till sådana kompletteringsstudier. Här bör den kommunala vuxenutbildningen ha en viktig uppgift.

För vuxenstuderande utan skolmässiga meriter har kompetensutredningen föreslagit att den pågående försöksverksamheten med vidgat tillträde till högre utbildning skall utökas till att omfatta all högre utbildning och innefatta rätt att avlägga fullständig examen. Departementschefen tillstyrker det senare men vill innan han föreslår utvidgning av försöksverksamheten avvakta att frågan om de särskilda behörighetsvillkoren är löst. Han pekar emellertid på möjligheterna att erhålla dispens. Han tar inte heller nu ställning till funktionsvärdet i behörighets-hänseende av den av kompetensutredningen föreslagna särskilda orienteringskursen för sådana studerande. En utvärdering av resultaten av försöksverksamheten bör först göras, innan ställning tas till om deltagande i denna skall ingå i de allmänna behörighetskraven för vuxna, heter det.

Kompetensutredningens förslag om att arbetslivserfarenheter skall tillmätas värde instämmer departementschefen i men vill att frågan skall bli föremål för övervägande i det fortsatta utredningsarbetet. Utskottet har inte någon avvikande mening i förhållande till propositionen på dessa punkter. Jag vill dock gärna understryka kompetensutredningens förslag i syfte att underlätta för vuxenstuderande utan skolmässiga meriter att vinna tillträde till högre studier. Jag delar därvid den uppfattning som kommit till uttryck i motionen 1682 av Anna Eliasson m. fl., där det heter: "Det är väsentligt att de erfarenheter, de kunskaper och den studiemotivation som arbetslivserfarenheten kan innebära i större utsträckning värderas och tillvaratas i utbildningen. I detta sammanhang bör understrykas en annan effekt som följer av en uppvärdering av arbetslivserfarenheten, nämligen att man därigenom närmar sig ett system med återkommande utbildning. Vi förutsätter att man kommer att gå vidare på den nu inslagna vägen när det gäller att värdera arbetslivserfarenheten."

Jag skall inte orda mera om detta. Centern delar i stort sett de uppfattningar och de värderingar som kommit till uttryck i propositionen

Onsdagen den
31 maj 1972

Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.

84 och som med en viss skärpning bygger på kompetensutredningens förslag. I utskottet tillhör centerns representanter den majoritet som i huvudsak yrkar bifall till propositionen. På ett par punkter har vi emellertid önskat göra klarare preciseringar än utskottsmajoriteten i övrigt.

Det gäller för det första frågan om de särskilda behörighetsvillkoren, som i fortsättningen liksom hittills kommer att föreligga för olika utbildningsvägar. Det sägs i proposition 84 att man utgår ifrån att universitets- och högskolestudier skall bygga på oförändrad utgångsnivå. I och med att de allmänna behörighetsvillkoren ändras blir det alltså nödvändigt att se över också de särskilda behörighetsvillkoren. Detta är också förutsatt i propositionen. Inför detta utredningsarbete har vi i reservationen 2 velat ge ett ord på vägen. Det vi här menar är att de förkunskaper som skall krävas i de för respektive högre utbildningslinje relevanta ämnena skall uttryckas i särskilda förkunskapskrav, som tillsammans med de nya allmänna behörighetsreglerna i allt väsentligt motsvarar den nivå som uttrycks i nu gällande behörighetsvillkor.

Vi anser att utskottsmajoriteten har uttryckt sig vagt, när den säger att man *förutsätter* att de båda behörighetsreglerna skall trygga att de studerande har den allmänorientering och de övriga förkunskaper *som behövs*, utan att precisera vad man menar med oförändrad utgångsnivå och med vad som behövs för att uppnå den. För de studerande är det nödvändigt med klara och entydiga regler, vilket inte hindrar att det vid den slutliga prövningen av behörigheten kan tas speciella hänsyn, vilket också sägs i propositionen. Nu är ju det beslut vi fattar i dag ett principbeslut beträffande den allmänna behörigheten. De särskilda behörighetsvillkoren skall närmare utredas, och vi kommer att få ta ställning till dem senare.

Ändringen av behörighetsvillkoren gör det nödvändigt med en kraftigt utbyggd studie- och yrkesorientering, understryker utskottet i anslutning till motionen 1682. "Det är angeläget att de studerande börjar gymnasieskolan med realistiska förväntningar om de möjligheter gymnasieskolans olika studievägar erbjuder", säger utskottet vidare. Jag vill ytterligare understryka detta. Om de studerande känner osäkerhet om vilken behörighet en viss linje ger, kan detta medföra att de söker sig till de studievägar i gymnasieskolan som normalt erbjuder den största valfriheten, med de nackdelar detta kan föra med sig.

Den andra frågan, där vi ansett att en närmare precisering hade varit till hjälp för ungdomarna i gymnasieskolan, gäller tidpunkten för reformens genomförande. I propositionen 84 anges litet svävande "omkring mitten av 1970-talet". Elever som gjort sitt linjeval i gymnasieskolan med beaktande av vad kompetensutredningen föreslagit om allmän behörighet – sedan dess har informationen till eleverna gått ut på att tvåårig linje skall ge allmän behörighet – eller som kan komma att träffa sitt val med utgångspunkt i de beslut som vi fattar i dag kommer också i fortsättningen att sväva i ovisshet om vid vilken tidpunkt den studieväg de valt ger allmän behörighet för högre studier. Ett besked i detta avseende skulle med all säkerhet uppfattas positivt, då det bl. a. skulle underlätta deras möjligheter att planera mellanperiodens verksam-

het.

Vi har därför i ett särskilt yttrande från centerns representanter påpekat att vi anser att det varit önskvärdt att tidpunkten för kompetensändringen kunnat preciseras i samband med dagens principbeslut.

Fru talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen 2 och i övrigt till utskottets hemställan i betänkandet nr 31.

Fru NORDLANDER (vpk):

Fru talman! Vänsterpartiet kommunisterna har vid ett flertal tillfällen aktualiserat frågan om den sociala snedrekryteringen till högre studier. Som U 68 visat är denna successivt växande ju högre upp i skolformerna man kommer. För att snedrekryteringen skall kunna minskas måste följaktligen uppmärksamheten inriktas framför allt på lågstadieskolan. Samtidigt menar vi att hela det nuvarande kompetenssystemet konserverar den sociala sammansättningen av högre studerande. Vi biträder därför varje uppluckring i dessa kompetensbestämmelser och det är som en sådan vi betraktar förslaget i propositionen 84. Vi får anledning att komma tillbaka till de här frågorna i samband med betygsutredningens förslag och den aviserade propositionen som följd av den fortsatta utredningen.

Att vidga tillträdet för vuxenstuderande bör också minska den sociala snedrekryteringen, även om vi i dagens läge säkert skulle finna att den klassmässiga sammansättningen av vuxenstuderande befinner sig långt ifrån vad vi anser som önskvärdt. Detta är ytterligare ett skäl att stödja regeringsförslaget.

Den sociala snedrekryteringen går också igen inom den högre utbildningen så att överklassens dominans är mer markerad inom vissa utbildningslinjer än inom andra. Det är på de utbildningsvägar som leder till de förnämsta och bäst betalda jobben som dominansen är störst. En bidragande orsak till detta är att dessa utbildningsvägar är hårt spärrade och att gällande kompetensbestämmelser i hög grad gynnar överklassen.

I detta sammanhang vill vi anmäla tveksamhet, om man skärper gränsdragningen mellan allmän och särskild behörighet. Uppenbart är att de som kommer att välja tvåårig gymnasieskola företrädesvis är barn ur arbetarhem. Då finns risken att de särskilda behörighetsvillkoren kommer att bli en ny klassbarriär. Därför är det nödvändigt att de särskilda behörighetsvillkoren som här sagts kompletteras med goda möjligheter för dem som saknar behörighet att uppnå en sådan.

Vi vill också poängtera att för att komma till rätta med den sociala snedrekryteringen i den högre utbildningen är det nödvändigt att se över de *studiesociala* villkoren för de studerande. Bristande ekonomiska förutsättningar är ofta skäl till att man kommer efter i utbildningshierarkin.

Slutligen anser vi rent allmänt att ett system med förberedande kurser till olika utbildningslinjer vore att föredra, såväl av pedagogiska skäl som för att komma till rätta med den sociala sammansättningen. Vi tror att det skulle kunna ersätta flera funktioner hos nuvarande kompetenssystem.

Vi har, fru talman, inget särskilt yrkande. Vi har bara velat göra en

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

markering. Jag yrkar bifall till utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 31.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s):

Fru talman! Av rent humanitära skäl gentemot de under senaste tiden av långa debatter hårt drabbade riksdagsledamöterna skulle jag helst ha velat ställa endast yrkandena när det gäller detta utbildningsutskottets betänkande nr 31 om gymnasieskolans kompetensvärde.

Ärendets principiella betydelse, de förvånansvärt många borgerliga reservationerna och särskilda yttrandena samt en del av de borgerliga reservanternas inlägg här i dag gör emellertid att jag som utskottets talesman tyvärr måste använda en viss tid för detta ärende.

Delade meningar om kompetensbestämmelser har funnits många gånger, det är inget nytt. Tvärtom tycks det vid en snabb blick tillbaka snarare ha varit regel att man har delade meningar.

Det kan här erinras om den gamla rivaliteten på 1600-talet mellan gymnasier och akademier beträffande uppgifter och ställning och därmed också kompetens, vilket åtminstone officiellt löstes genom den av Amos Comenius inspirerade skolordningen 1649, där gymnasiets plats definitivt skulle vara mellan trivialskolan och akademien.

Man kanske också skall erinra om den långa kamp som fördes för skriv- och räkneklassen, eller apologistklassen, under hela 1700-talet och under 1800-talets första hälft. Skolordningarna 1724, 1807 och 1820 samt 1839 års cirkulär vittnar om den knaggliga vägen fram till 1849 års cirkulär, som trots allt ändå i en viss mening innebar ett erkännande av att den tidens praktiska eller reala ämnen, dvs. naturkunskap, ekonomi och moderna språk, var någorlunda likvärdiga med de s. k. klassiska lärdomsämnena latin, grekiska och teologi. - Om ett totalt likaberättigande var det givetvis alls inte tal på den tiden.

Nämnas bör kanske dessutom striden om latinväldet, eller latinherraväldet för att tala med S. A. Hedin, under 1800-talets senare del, som slöt med en reform 1905 varvid man fick bl. a. en latinfri realskola.

Men nu till dagens ämne och meningsmotsättningar - för man får väl kalla det så, när det föreligger inte mindre än fem reservationer och tre särskilda yttranden från litet varierande borgerliga konstellationer.

Den fråga som det i dag gäller är alltså kompetensvärdet för gymnasieskolan. På grund av utformningen av propositionen 84 är det en principfråga. Det borde då vara naturligt att inte alltför mycket gå in på detaljer utan att föra en diskussion mer i stort vid det här tillfället, när den första delen av de samlade behörighetskraven skall beslutas, nämligen den s. k. allmänna behörigheten. Det blir senare anledning att mera gå in i detalj då den andra delen av behörighetskomplexet skall beslutas, nämligen de särskilda behörighetskraven.

Den allmänna behörigheten, som vi alltså behandlar nu, brukar man uttrycka mera generellt, t. ex. att viss genomgången skolutbildning skall ge behörighet till annan utbildning. Den allmänna behörigheten brukar därför knytas till övergångar mellan olika stadier, från grundskola till gymnasieskola och från gymnasieskola till universitet och högskolor. Den allmänna behörigheten anger då en viss utbildningsnivå i stort, det bör

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

man kanske betona. Eftersom det är gymnasieskolans kompetensvärde vi diskuterar blir det just övergången från gymnasieskola till högskola som nu är av intresse.

Hur är det då i dag när det gäller reglerna för studieövergången från gymnasial nivå till högskolenivå? Ja, fortfarande är det i stort sett så att treårig gymnasieutbildning ger behörighet till all högre utbildning. Den naturvetenskapliga linjen ger därvid den bredaste behörigheten.

Av de tvååriga gymnasiala utbildningarna är det nu endast en mycket liten del som ger behörighet till viss högre utbildning. Den stora strömmen studerande här går till klasslärarutbildning, och dit ger endast den naturvetenskapliga grenen på den sociala linjen fullständig behörighet.

Personer utan formell gymnasieutbildning har ytterligt begränsade möjligheter till högre studier. Förutom den gamla individuella dispensvägen är det bara de på senare år öppnade två vägarna som har gett personer utan gymnasieutbildning vissa möjligheter. Jag syftar alltså på dels kungörelsen om vidgat tillträde till högre utbildning, dels bestämmelserna om decentraliserad akademisk undervisning. Dessa möjligheter är emellertid begränsade både beträffande ämnenas antal och beträffande poängnivån på kurserna. Man kan alltså säga att egentligen är vägarna till högre utbildning ganska få och i flertalet fall rätt smala.

De reformer som under de senaste decennierna beslutats och realiserats när det gäller den obligatoriska skolan och den gymnasiala nivån har vad beträffar den aspekt vi nu diskuterar, nämligen kompetensaspekten, medfört att vid övergången från grundskola till gymnasieskola påverkar inte de olika tillvalsalternativen i grundskolan möjligheterna att välja studieväg på den gymnasiala nivån.

När det däremot gäller övergången från gymnasieskola till postgymnasial utbildning påverkar, som jag förut i all korthet nämnde, i allra högsta grad valet av linje på den gymnasiala nivån möjligheterna att välja postgymnasial studieväg.

För att utreda dåvarande gymnasiets och fackskolans kompetens tillsattes kompetensutredningen hösten 1965. I direktiven framhölls att det fundamentala för behörighetsvillkoren för en viss utbildning är att dessa grundas på vad som är sakligt motiverat. Det finns anledning att stryka under detta med hänsyn till en del inlägg som har gjorts här tidigare.

Det betonas vidare i direktiven att det är angeläget att rekrytera personer med varierande förutbildning och erfarenheter i fråga om både nivå och inriktning. Behörighetsreglerna får därför inte präglas av ett snävt betraktelsesätt. Man skall inte heller se så mycket på det sätt på vilket kunskaper och färdigheter förvärvats utan mera på de reella studieförutsättningarna. Man borde också, sägs det, i större utsträckning vid urval ta hänsyn till de egenskaper som inte kan direkt dokumenteras i betyg. Jag tror det kan vara anledning att betona de här delarna av direktiven, eftersom herr Richardson läste dem på ett visst sätt; man kan ju läsa direktiv på många vis.

Utan att fördjupa mig i detaljer i kompetensutredningens förslag beträffande den allmänna behörigheten kan jag konstatera, att man

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

menar att alla linjer på gymnasieskolan skulle ge kompetens för högre studier, med det tillägget att engelska motsvarande två årskurser i gymnasieskolan skulle ha inhämtats. För de vuxna som inte hade gått igenom gymnasial utbildning föreslog utredningen att man skulle vidga försöken med personer som är över 25 år och har mer än fem års yrkesverksamhet till att gälla all högre utbildning utan begränsning av studiemålen. För de vuxna föreslog man också att viss annan utbildning skulle bli jämställd med tvåårig gymnasial utbildning, t. ex. folkhögskola.

Propositionen 84, som vi nu diskuterar, bygger på kompetensutredningens förslag men avviker i en del avscenden från detta. Utskottet ansluter sig helt till propositionens förslag.

Beträffande den allmänna behörigheten biträder utskottet alltså förslaget om att avslutad minst tvåårig gymnasial utbildning skall ge kompetens för högre studier, och det innebär att samtliga linjer på gymnasieskolan blir behörighetsgivande.

Utskottet biträder också förslaget i propositionen om att kunskaper i engelska och svenska, motsvarande två årskurser på social linje, skall föras till det allmänna behörighetskravet.

Utskottet ansluter sig vidare till propositionens förslag om att dels annan gymnasial utbildning utanför gymnasieskolan, t. ex. folkhögskolan, dels annan gymnasial utbildning som, utan att definitionsmässigt vara gymnasial, efter prövning kan sägas motsvara gymnasial utbildning – t. ex. viss ingenjörsutbildning eller andra fackutbildningar – skall ge förutsättning för tillträde till högre utbildning, dels också om vidgat tillträde för vuxna med fem års arbetslivserfarenhet och 25 års ålder.

Vi ansluter oss också till förslaget att orienteringskursen skall drivas försöksvis tills vidare, innan man tar ställning till om den skall införlivas i den allmänna behörigheten.

Motiven för att utskottet delar propositionens uppfattning är att de här förslagen innebär vidgade möjligheter för en del persongrupper bland både ungdom och vuxna att gå vidare till högre studier. Propositionens förslag kan sägas utgöra *ett* steg i raden av åtgärder för att bredda rekryteringen till den högre utbildningen. Någon kan kanske tycka – det är möjligt att fru Nordlander gör det – att steget inte är tillräckligt långt, men vi har bedömt det som lämpligt att ta i dag. Sannolikt kommer utvecklingen på det här området också att gå fortare framöver. Man kan tänka sig att ett vidgat högskolebegrepp, som inkluderar inte bara nuvarande universitet och fackhögskolor utan också annan postgymnasial utbildning, och successivt förbättrade studielämplighetsprov, som tar mer hänsyn till andra ting än till skolutbildning i traditionell mening, kommer att ge mera varierat sammansatta grupper plats i det högre utbildningssystemet, och det tycker vi är mycket tillfredsställande.

Beträffande de s. k. särskilda behörighetskraven har kompetensutredningen inte lagt fram något fullständigt och detaljerat förslag utan förutsätter fortsatt utredningsarbete.

Huvudprinciperna för de särskilda behörighetskraven är emellertid angivna av utredningen. Det framhålls där dels att förkunskapskraven skall vara enbart sakligt grundade, dels att de skall säkerställa högskoleutbildningens utgångsniva och därmed kvalitetskravet. Man säger också att

eventuella kompletteringsstudier inte får bli mer omfattande än vad som är nödvändigt.

Mot den här bakgrunden lägger utredningen direkta förslag bara när det gäller vissa utbildningsvägar – t. ex. medicinska och odontologiska – och formulerar riktlinjer för de andra områdena.

I propositionen räknar man med att det beträffande de målinriktade, spärrade utbildningarna närmast blir fråga om tekniska förändringar. Däremot tänker man sig fortsatt utredningsarbete då det gäller de fria fakulteterna. Som riktlinje för det utredningsarbetet anges i propositionen att bara nödvändiga minimikrav skall uppställas och att förkunskapskraven skall ge den studerande tillförlitlig information om vad som i realiteten krävs för framgångsrika studier. Vidare säger man att förkunskapskraven skall uttryckas i hela årskurser och kunna ansluta till mer än en lärokurs i gymnasieskolan. Kurser inom annan behörighetsgivande gymnasial utbildning bör också kunna tillgodoräknas. För varje utbildningsväg genom högskolan skall de särskilda behörighetskraven kunna helt uppfyllas på någon linje i gymnasieskolan.

Utskottet biträder propositionens förslag till riktlinjer för fortsatt utredningsarbete kring de särskilda behörighetsvillkoren.

Vad beträffar urvalet till högre utbildning är en av propositionens utgångspunkter att urvalsmetoderna skall kunna användas på både spärrade och ospärrade utbildningar. En annan utgångspunkt är att de skall kunna utformas på i princip samma sätt för hela högskoleområdet. De skall också undvika att gynna vissa begåvnings- och personlighetstyper. Om dessa utgångspunkter kan gälla, ansluter sig propositionen till att det främsta urvalskriteriet skall vara studerandegruppens väntade lämplighet, att en varierad erfarenhetsbakgrund skall främjas genom att arbetslivserfarenhet införs som merit samt att någon form av kvotering bör finnas. Fortsatt utredningsarbete för utformning av de närmare detaljerna i dessa avseenden bör bedrivas.

Vi biträder i utskottet propositionens förslag till riktlinjer också på denna punkt.

Låt mig sedan, fru talman, kommentera reservationerna och en del inlägg som här har gjorts av reservanterna.

Moderata samlingspartiet är med på alla de fem reservationer som föreligger, och det är för oss inte överraskande. Partiet driver ju även här en klart skolkonservativ linje. Det är heller inte överraskande i mer speciell mening. I stort sett har man nämligen – i tillämpliga delar i varje fall – hakat på den reservation som partiets representant Gunnar Wallmark hade i kompetensutredningen. I tidsbristens timme avstår jag från att säga något mera om detta än att det alltså finns en linje, en konsekvens, och det kan man respektera även om man inte delar uppfattningarna.

Vad beträffar folkpartiet och centerpartiet måste man däremot ställa sig frågande. Folkpartiet uppträder nu i tre av dessa fem reservationer tillsammans med moderata samlingspartiet, och sedan har man en parallellreservation där det finns en del avvikelser mellan folkpartiet och moderata samlingspartiet men där det i två avseenden ställs exakt samma krav från folkpartiet som från moderaterna. Det innebär, såvitt jag kan

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

se, i sak att folkpartiets representanter i utskottet har närmat sig den moderata linjen i kompetensutredningen. Där var moderaterna ensamma i de väsentliga frågorna. Folkpartiets representant där, herr Mundebo, anmälde ingen avvikande mening utom i en detaljfråga, som inte har någon relevans alls för det vi talar om i dag. Betyder detta att folkpartiet är på väg mot en skolkonservativ uppfattning i kompetensfrågorna? För det kan väl knappast vara departementschefens ändringar visavi utredningen som har orsakat att herrar Richardson och Wikström hamnat som de gjort. De ändringarna gick väl snarare åt ett håll som de borde ha gillat.

Det allmänna intrycket man får när man läser reservationerna och tar del av vad som har sagts här i dag av herrar Richardson och Nordstrandh är att det är rädslan att förändra som dominerar. Man ansluter sig — det gick igen hos herrar Richardson och Nordstrandh — i princip till tanken på att också alla tvååriga linjer skall ge allmän behörighet. Men sedan tar man i reservationen tillbaka det mesta genom olika typer av uttalanden. Man säger att "tvåårig gymnasial utbildning — — — bör — — — inte bli den reguljära vägen till universitets- och högskolestudier". Jag citerar ett annat uttalande: "Mycket talar för att den normala förberedelsen för högre studier alltså bör vara treårig gymnasieskola." Vidare säger man: "En mera allmän övergång till tvåårig gymnasieskola som förberedelse för högre studier skulle således — — — kunna leda till att många studerande lockas in på krävande studier utan att ha tillräckliga förkunskaper för dessa."

Sådant säger man alltså innan man ens har sett de särskilda behörighetskrav som ju skall komplettera de allmänna behörighetskraven. Det är ju först när båda de här bitarna av pusslet ligger som man mera bestämt kan uttala någon mening i dessa avseenden.

När det gäller centerpartiet ger det som fröken Andersson i Stockholm sade i dag inte anledning till några ytterligare kommentarer. Centerpartiet är med, som har sagts, på en av dessa fem reservationer, och det är kanske litet förvånande. Trots att fröken Andersson inte kommenterade det skall jag kanske ändå säga att man här skriver sig ohjälpligt fast vid att förkunskaperna skall "i allt väsentligt motsvara vad som uttrycks i nu gällande behörighetsvillkor".

Man frågar sig om centern också är på glid mot en mera skolkonservativ inställning, när centern inte i den här frågan ansåg sig kunna ansluta sig till utskottsmajoritetens formulering, som ju tagit fasta på det väsentliga i såväl direktiv som utredning, nämligen att allmänna och särskilda behörighetskrav tillsammans skall innehålla vad som sakligt sett är motiverat. Det betonas ju på flera ställen i direktiven och i utredningens betänkande. Att då koppla fast de kommande särskilda behörighetskraven och de nu föreslagna nya allmänna behörighetskraven till "vad som uttrycks i nu gällande behörighetsvillkor" är verkligen uttryck för ett statiskt tänkande. För det är ju inte så att den oförändrade utgångsnivå, som man talar om i direktiven, i utredningens betänkande, i propositionen och i utskottets betänkande, kan nås enbart på det sätt som reservanterna skriver om. Tvärtom läser en sådan skrivning fast kraven vid nuvarande förhållande på ett rätt olyckligt vis

Onsdagen den
31 maj 1972*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

enligt min mening.

Sedan är det väl att notera - det skall jag inte göra någon stor affär av - att en av centerns representanter, suppleanten i utskottet herr Fiskesjö, i ett särskilt yttrande också har sagt att de som från början är inriktade på högskolestudier bör företrädesvis välja treåriga utbildningslinjer i gymnasieskolan - annars hamnar man i omfattande kompletteringar. Ja, det är väl återigen litet för tidigt att nu, innan de särskilda behörighetskraven föreligger, kunna avgöra hur omfattande kompletteringarna blir. Vidare tycks herr Fiskesjö helt ha glömt bort det vidgade högskolekrav som både kompetensutredningen i viss mån men framför allt U 68 diskuterat, och det borde ju ledamoten av U 68:s politiska referensgrupp herr Fiskesjö känna till.

Fru talman! Det här var några kommentarer till reservationerna. Men jag kan inte underlåta att göra en utveckling när det gäller herr Nordstrandh. Han är mycket bestämd på en punkt, och det är att den s. k. SP-kvoteringen är väldigt bra. Jag frågar mig: Hur kan man nu vara så säker på det? Det finns ju några hakar här, som herr Nordstrandh kanske inte har observerat, eller om han observerat dem så bryr han sig inte om dem. Härvidlag beror det helt och hållet på hur lämplighetsproven utformas. Om det blir en hög samvariation mellan betyg och studielämplighetsprov, säger ju studielämplighetsproven inte något annat än betygen, och då är man kvar i samma position som nu. Därför får vi väl se vilka studielämplighetsprov vi får fram, innan vi binder oss här.

Det går vidare inte att helt bortse från att det kan bli en mycket sned rekrytering mellan olika grupper, om man tillämpar SP-kvotering. Då är det väl en rätt rimlig position att vara litet försiktig på denna punkt, men herr Nordstrandh tycks vara väldigt säker. Annars talar man ofta om att man vill ha utredningar klara, innan man tar ställning, och att man vill vara grundlig. Det kanske vore bra om herr Nordstrandh väntade tills vi får litet större erfarenheter av dessa prov.

Herr Nordstrandh och herr Richardson gjorde ganska bestämda deklARATIONER om vilka olyckor den allmänna behörigheten skulle leda till - de talade om sänkta krav osv. Men jag vill säga till er båda: Det vore väl klokt att också ni avvaktade de särskilda behörighetskraven. Någon av er sade ju t. o. m. att det är båda dessa komponenter som man behöver för att kunna göra bedömningar, och det är att vara litet väl tidigt ute, när man bryter staven över detta så som skedde i vissa av inläggen. Jag kan inte underlåta att betona den litet underliga position ni intagit.

Låt mig sammanfattningsvis säga, fru talman, att den föreliggande propositionen om gymnasieskolans kompetens är principiellt viktig. Detta har betonats i debatten. Den innebär vidgade möjligheter till högre studier genom att göra alla gymnasieskolans linjer kompetensgivande för högskolestudier, genom att också låta andra motsvarande gymnasiala utbildningar bli det och genom att vidga studiemålet för personer som har minst fem års yrkesverksamhet och är minst 25 år gamla.

Att vi i det här fallet inte skulle få stöd av moderaterna var väl knappast en överraskning, men att folkpartiet i så stor utsträckning och centerpartiet också skulle ge moderaterna sitt stöd var rätt oväntat och ledsamt. Det är väl vad man kan säga, om man skall vara hyggelig.

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

I ett samhälle stätt i snabba förändringar krävs det också, tycker vi, förändrade kompetenskrav. Och om man har denna relativt begränsade allmänna behörighet kopplad med särskilda behörigheter, som lätt går att ändra och anpassa efter samhällets allt hastigare skiftande behov, så tycker jag för min del att detta framstår som mera fördelaktigt än om man har mera rigida system.

Mot den bakgrunden ber jag, fru talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr RICHARDSON (fp) kort genmäle:

Fru talman! Med tanke på den långt framskridna tiden skall jag inte bli mångordig utan bara göra några få kommentarer till herr Gustafssons i Barkarby anförande.

Först och främst glädde det mig att lyssna till den historiska tillbakablicken. Det är en sektor som är sorgligt tillbakasatt i vårt kulturliv. Däremot var jag inte lika förtjust i de spekulationer som herr Gustafsson gav uttryck åt rörande de partipolitiska konstellationerna eller herr Gustafssons försök att göra politiska positionsbestämningar. Vad folkpartiet angår vill jag inte godkänna de beskrivningarna.

Herr Gustafsson sade att det här gäller principer, inte detaljer. Ja visst, det är ju det vi här talat om. Och våra reservationer är avsedda att vara vägledande vid utarbetandet av detaljbestämmelserna. Vi har inte från början brutit staven över det som kan bli resultatet av arbetet i utredningsetapp nr 2 men vi har velat peka på ett par principer, som bör vara vägledande. Den ena är: Vad är sakligt motiverat? Herr Gustafsson påstod att jag skulle ha läst direktiven på ett alldeles speciellt sätt. Ja, jag har tagit fasta på en aspekt, nämligen angelägenheten av att studenterna är väl förberedda för sina högskolestudier, att de har de faktiska kunskaper som behövs. Det var också ett genomgående tema i statsrådet Edenmans direktiv till kompetensutredningen. Det är ofrånkomligt.

En annan sak är att man bör skilja mellan vad som är oundgängligen nödvändigt och vad som är lämpligt och rekommendabelt. Det är det som ligger bakom tanken på rekommendationerna om normalstudievägar. Vi menar att när det gäller förberedelser för studier av den art som nu bedrivs vid universitet och högskolor är det lämpligt att gymnasisterna väljer en treårig utbildning. Det sägs klart ifrån i propositionen att det skall vara en oförändrad utgångsnivå vid de studierna. Men sedan ligger det i sakens natur att vi får ett vidare högskolebegrepp i och med U 68:s arbete och att det finns mängder av utbildning som där kommer att klassificeras som högskolestudier som mycket väl kan vara tillräckligt förberedda med tvååriga gymnasiestudier.

Detta är vår grundläggande syn på dessa frågor. Vi har inte något statistiskt betraktelsesätt. Vi är helt medvetna om att förändringar måste göras, men man får inte tappa bort vad som är bra och lämpligt för studenterna när det gäller förberedelser för dessa studier.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Fru talman! Låt mig i mitt allmänna bemötande av herr Gustafsson i Barkarby ta min utgångspunkt i det uttalande som jag gjorde i mitt

Onsdagen den
31 maj 1972*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

inledningsanförande. Det lyder på följande sätt: "Då behörighetsreglerna måste avspegla de krav den högre utbildningen kommer att ställa på de studerande, blir alltför låga inträdeskrav inte bara till men för effektiviteten i och kvaliteten på den högre utbildningen utan kan också innebära att unga människor ges en felaktig uppfattning om sina förutsättningar att genomföra högre studier, med åtföljande besvikelser och personliga tragedier."

Om detta är skolkonservativt eller inte vill jag inte yttra mig om, men det är ett uttalande som bygger på den faktiska verkligheten. Och verkligheten är den att de som skall kunna tillgodogöra sig den högre utbildningen – det har vi tydliga vittnesbörd om från universiteten – måste uppfylla vissa kompetenskrav, även det begränsade kompetenskrav som i denna proposition kallas för allmänna behörighetskrav. Sätts de kraven för lågt och unga människor släpps in på den krävande högre utbildningen utan att ha studieförutsättningar, brister det i effektiviteten och kvaliteten i den högre utbildningen. De kan då inte tillgodogöra sig utbildningen, och studietragedier följer. Det är detta vi anser att man skall försöka undvika genom att sätta de allmänna behörighetsvillkoren högre än vad propositionen anger. Sedan hänger givetvis den allmänna behörigheten samman med det som i fortsättningen kommer att definieras som särskilda behörigheter för olika ämnen och utbildningslinjer. Reglerna om den allmänna behörigheten är alltså utformade här, och vi vet vilka de är, men vi vet inte vad de särskilda behörigheterna kommer att innebära. Vi har emellertid anledning misstänka att utbildningsdepartementet kommer att sätta dem alltför lågt. Därför får vi i detta läge kraftigt hävda de allmänna behörighetsvillkorens höjd.

Beträffande studielämplighetsproven – alltså en detalj i herr Gustafssons anförande – har jag stora förhoppningar om att vi skall få fram prov som ger oss ett komplement till vad betygen säger om studiemognad och studielämplighet. Kommer de att säga detsamma som betygen, är de givetvis mindre meningsfulla som komplement, men det tror jag inte de gör. Den forskning på området som för närvarande pågår pekar inte i den riktningen.

Fröken ANDERSSON i Stockholm (c) kort genmäle:

Fru talman! Herr Gustafsson i Barkarby sade att centern skriver sig ohjälpligt fast – jag tror att jag skrev ned det ordagrant – vid att kraven på förkunskaper för högre studier skall i allt väsentligt vara oförändrade. Detta stämmer inte med vad som står i den reservation som centern har undertecknat. Där står det att de förkunskaper som krävs – underförstått de förkunskaper som krävs för de linjer som är aktuella – skall i allt väsentligt uttryckas i de termer som innebär att nivån inte sänks i förhållande till nu.

Som jag förut uttryckte det är detta inte någon helt avgörande skillnad i förhållande till vad utskottet skrev, men vi tyckte att utskottet hade en vag skrivning, som inte ger något besked. Hade kompromissviljan varit något större i utskottet, hade det varit möjligt att komma fram på en gemensam linje.

Nu är det emellertid fråga om ett principbeslut, och inför utrednings-

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

arbetet har vi velat påpeka detta. Slutgiltig ställning kommer vi att ta senare.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Fru talman! Jag kan helt instämma i den analys som herr Gustafsson i Barkarby har gjort tidigare, att det är naturligt att moderaterna har hamnat där de har hamnat med sina reservationer, att det är uppseendeväckande att folkpartiet har följt med så långt och att det är förvånansvärt att centerpartiet står med på en av reservationerna.

Nu var det emellertid ett utomordentligt intressant inlägg som fröken Andersson i Stockholm senast gjorde. Hon sade att vad man uttalar är vad som krävs för en viss utbildningslinje. Skulle *det* vara avsikten, ligger socialdemokraterna och centern mycket nära varandra. Men i reservationen står det faktiskt talat om vad som "i allt väsentligt motsvarar vad som uttrycks i nu gällande behörighetsvillkor", och så har herr Gustafsson tidigare tolkat det. Jag tar emellertid fröken Andersson på orden och tror att det hon nu sade är det som centern avser, och vi kommer för vår del att låta detta vara vägledande i det fortsatta arbetet. Då har jag förhoppningar om att vi kommer att kunna finna en slutlig lösning, byggd på en gemensam uppfattning.

Fru talman! Jag ber att till herrar Nordstrandh och Richardson få göra några korta kommentarer innan jag tar upp några principiella frågor.

Herr Nordstrandh ställde en fråga om propositionslistan. Jag skall naturligtvis medge att det är önskvärt att riksdagen så tidigt som möjligt får meddelande om de propositioner som skall läggas. I det här fallet har jag kanske ändå ett relativt rent samvete, eftersom jag i ett svar till just herr Nordstrandh meddelade att vi var i arbete med en proposition. Jag sade att jag hoppades att vi skulle kunna förelägga den för vårriksdagen men att jag inte vågade ge ett absolut säkert besked. Därmed anser jag mig ha givit en förhandsvarning till riksdagens ledamöter, men principiellt är det naturligtvis angeläget att propositionerna finns med på listan så tidigt som möjligt.

Herr Richardson sade att behandlingen av kompetensreglerna under slutet av 1960-talet och början på 1970-talet var en studie i resignation. Jag är litet förvånad över detta uttalande. Det innebär för det första en ganska hård dom över folkpartiets representant i utredningen, herr Mundebo, som ställde sig bakom kompetensutredningens förslag. Som tidigare har påpekats har propositionen i de avseenden den förändrats inneburit en skärpning gentemot utredningens förslag. Jag kan alltså inte riktigt hänga med i herr Richardsons beskrivning på den punkten.

Om inte linjerna - som herr Richardson uttryckte det - skall få bli återvändsgränder, krävs att man är beredd att ta konsekvenserna. Med bästa vilja i världen kan jag inte uppfatta det sa, att herr Richardson gjorde det i sitt anförande. Jag kan heller inte uppfatta att folkpartiets reservationer innebär att man tar konsekvenserna av herr Richardsons eget uttalande.

Herr Richardson ställde frågan om kvalitet och ville uppenbarligen ha en debatt därom. Ja, det är riktigt att vi måste ägna skolans resultat stor uppmärksamhet. En femtedel av statsbudgeten och drygt en tredjedel av

Onsdagen den
31 maj 1972*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

kommunernas budget används för utbildningsändamål. Därför måste en utvärdering av skolan vara en av våra allra viktigaste uppgifter. Vi måste använda forskning, pedagogiska åtgärder, lärarutbildning, vi måste försöka få fram bättre läromedel och vi får diskutera skolans organisation och struktur. Jag kan, fru talman, inte tänka mig att herr Richardson ville att vi i dag skulle diskutera alla dessa åtgärder, utan de mera speciella kvalitetsaspekter som har betydelse för dagens diskussion. Det skall jag gärna försöka att tillmötesgå.

För knappt fyra år sedan fattade riksdagen beslut om gymnasieskolans utformning. Till grund för riksdagsbeslutet låg ett enhälligt utskottslåtande, och med undantag för några detaljfrågor var riksdagens beslut enhälligt. Vid riksdagsdebatten om gymnasieskolans betygade också *samtliga partier sin uppslutning kring principerna bakom förslaget om en enhetlig gymnasial skolform och att man inte borde bygga upp organisatoriska murar mellan praktisk och teoretisk utbildning*, eftersom båda hade samma samhällliga värde och betydelse för elevens personliga utveckling. Många framhöll också att man inte kunde tala om att eleverna hade ett verkligt fritt val av gymnasial utbildning, om inte samtliga linjer gav sina elever möjlighet att om de så önskade bygga på med fortsatta studier. *Om vissa linjer gjordes till återvändsgränder skulle valet ständigt vara beroende av hänsynstagande till valfriheten efter gymnasieskolan.*

Det kan finnas skäl att erinra om detta nu när vi diskuterar förslaget om gymnasieskolans kompetensvärde, ett förslag som är den naturliga uppföljningen av tankarna bakom gymnasieskolebeslutet. Vi kan inte först bygga upp en skola med den uttalade förutsättningen att inte skapa några utbildningsmässiga återvändsgränder, för att sedan, som herr Richardson gjorde här i dag, ställa upp så kraftiga hinder för fortsatta studier framför flertalet linjer att de i praktiken inte leder någonstans i studiehänseende. Vi kan inte först hävda att praktisk utbildning och praktisk erfarenhet också ger kunskaper som är viktiga från allmänorienteringssynpunkt och sedan hålla fast vid uppfattningen att bara de formaliserade teoretiska skolkunskaperna kan bidra till den allmänna kringssyn och sociala överblick som sökande till högre utbildning bör ha. *åtminstone inte om vi vill göra anspråk på att bli trodda när vi säger att vi vill avskaffa uppfattningen att teoretiska meriter är värdefullare och finare än praktiska.*

Ändå verkar det som om detta är vad åtminstone två av de borgerliga partierna försöker göra. I den gemensamma borgerliga reservationen till utbildningsutskottets betänkande — där jag nu har fått en speciell uttolkning — heter det att "de förkunskaper som krävs för de olika utbildningsvägarna vid universitet och högskolor skall uttryckas i särskilda förkunskapskrav, som i förening med den nya allmänna behörighetsregeln i allt väsentligt motsvarar vad som uttrycks i nu gällande behörighetsvillkor".

Vad betyder detta? Jo, det betyder att man alltjämt håller fast vid den *traditionella uppfattningen att det bara är de teoretiska skolkunskaperna som duger som bevis på studielämplighet. För vilka kunskaper är det som ligger i dagens allmänna behörighetsvillkor och som de borgerliga reservanterna alltså anser måste föras över till de särskilda behörighetsvill-*

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

koren i det nya systemet? Enkelt uttryckt är det de ämnen som är gemensamma för alla de minst treåriga gymnasieskollinjerna, som merparten av de studerande vunnit sin behörighet från. Det är således ämnen som samhällskunskap, religionskunskap, svenska och historia -- dvs. de gamla allmänbildningsämnena.

Det är naturligtvis inte alls så att kunskaper i dessa ämnen, motsvarande dem som inhämtas i treårig gymnasial linje, är oundgängliga för att den studerande över huvud taget skall kunna tillgodogöra sig universitetsutbildning av vad slag det vara må. Snarare är det uttryck för kravet på en viss allmänorientering, en bredare bas för den fortsatta specialiserade utbildningen. Har det någonsin eller någonstans belagts att det bara är just treåriga gymnasieskollinjer som kan ge denna allmänorientering?

I de fall där detaljkunskaper i dessa ämnen verkligen är en förutsättning för de fortsatta studierna -- t. ex. för den blivande läraren i svenska -- skall de naturligtvis ingå i de särskilda behörighetsvillkoren. Men i de fall det inte är dessa detaljkunskaper man är ute efter utan i stället kravet på kringsyn och allmänorientering -- är det då inte att falla offer för en förlegad kultursyn att binda upp detta krav till vissa speciella skolkunskaper och förneka att annan erfarenhet också kan ge den önskade bakgrunden?

"I allt väsentligt motsvara vad som uttrycks i nu gällande behörighetsvillkor." Varför skall man då över huvud taget ändra nuvarande regler? Skrivningen kan inte tolkas på annat sätt än att de studerande måste kunna uppvisa betyg i precis de ämnen som i dag står på avgångsbetyget från treårig linje. Redan dagens dispensbestämmelser är i så fall mer generösa. Vart har då tankarna om att man skall kunna nå behörighet även på andra sätt än genom formella studier på bestämda gymnasieskollinjer tagit vägen?

Låt mig ta ett exempel. För att få läsa kemi krävs i dag kunskaper i matematik, fysik och kemi från den naturvetenskapliga linjen. De kraven torde komma att kvarstå i det nya systemet. Men om nu den utbildningssökande från tvåårig linje, som kompletterat dessa kunskaper, dessutom "i allt väsentligt" skall ha de skolkunskaper som uttrycks med dagens behörighetsbestämmelser, då måste han faktiskt komplettera ytterligare fem till sex ämnen. Det blir ganska omfattande studier.

Mittenpartierna har visserligen gått med på att den allmänna behörigheten skall uttryckas som avslutad tvåårig gymnasieskollinje jämte två årskurser engelska och svenska. Men eftersom det i dagens allmänna behörighetsvillkor ligger tre årskurser engelska och svenska är det inte utan att man ställer frågan, om den borgerliga reservationen skall tolkas så att det nya allmänna behörighetsvillkoret för varje eftergymnasial utbildningsväg skall kompletteras med särskilda förkunskapskrav på tre årskurser engelska och svenska för att i allt väsentligt få en överensstämmelse med dagens krav. Det är naturligtvis framför allt till folkpartiet jag riktar den frågan. Men skall man göra en välvillig tolkning och utgå från att åtminstone folkpartiet inte kräver någon komplettering av de ämnen som ingår i de allmänna behörighetskrav man gått med på, kan ju den utbildningssökande koncentrera sig på historia, filosofi och religionskun-

skap.

Alltför omfattande kompletteringsstudier, särskilt om de inte har någon synbar relevans för de tänkta fortsatta studierna, verkar med säkerhet avskräckande även för dem som skulle vara lämpade att fortsätta studier. För dem som ger sig in på dessa studier betyder det att all fritid under flera år kanske måste sättas till om det inte rent av skulle behövas studier på heltid för att kunna få gå in på den kommunala vuxenutbildningen. Bortsett från de ekonomiska resurser detta kräver både av den enskilde och av samhället blir det kanske också så att den utbildnings-sökande från allmänorienteringssynpunkt skulle ha vunnit betydligt mera på att kunna ägna en del av sin tid åt t. ex. facklig aktivitet eller föreningsverksamhet än på att tvingas att ägna sin fritid under åtskilliga år åt skolarbete för att få den formella allmänbildning som behövs för högskolestudier.

Vi ser ju i dag en markant ökad efterfrågan på gymnasieskolans tvååriga linjer, dvs. linjer som i dag inte ger behörighet för universitetsstudier. Vi kan bl. a. av siffran för lägsta antagningspoäng dra den slutsatsen att det är många studielämpade ungdomar som söker sig till dessa linjer. Är det från några som helst synpunkter försvarbart att på grund av ett föräldrat bildningsideal starkt försvåra för dessa studerande att senare i livet ägna sig åt fortsatta studier?

Är det någon som tänkt på effekterna för gymnasieskolans vidkommande? Vi vet att kompetensreglerna, som ju påverkar valmöjligheterna efter gymnasieskolan, har en styrande effekt på valet av gymnasial linje. Om det även fortsättningsvis blir så att det bara är de treåriga linjerna som ger reella möjligheter till fortsatta studier, är det inte osannolikt att trycket på dessa linjer återigen kommer att öka. Vi kommer att få många studerande med medelgoda betyg men kanske utan utpräglad studieintresse som då efter avslutad treårig linje söker sig till universitet och högskolor, därför att det blir det naturliga sättet att få den yrkesinriktning de inte fick i gymnasieskolan. Har vi intresse av en sådan snedfördelning inom utbildningsväsendet? Är det ens från universitetens utgångspunkter önskvärt?

Folkpartiet brukar berömma sig av en progressiv utbildningspolitik. Centerpartiet brukar tala mycket om det praktiska livets värde. Båda dessa partiers representanter i kompetensutredningen står bakom utredningens förslag, som stötts av en så gott som enhällig remissopinion och som ligger till grund för det förslag vi nu behandlar. Dessa partirepresentanter är också ledamöter av denna kammare. Därför har det naturligtvis varit av intresse att notera de olika reservationerna och de olika inläggen här i dag. Analyserar man innebörden i den gemensamma borgerliga reservationen, finner man att den skulle få helt orimliga konsekvenser. Det går helt enkelt inte ihop med tidigare uttalade åsikter och ställningstaganden i utbildningsfrågorna, som då präglades av en klar förståelse för att man inte kan forma dagens skola efter gårdagens samhällsförhållanden. Därför måste jag allvarligt ställa frågan till folkpartiet om det är ett olycksfall i arbetet - jag betraktar det så för centerns del - eller om det markerar inledningen till en faktisk förändring av den utbildningspolitiska handlingslinjen i riktning, som herr Gustafsson

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

antydde, mot ett mer konservativt, starkt traditionellt synsätt. Herr Richardson sade själv att reservationen var avsedd att vara vägledande för det fortsatta utredningsarbetet.

Då måste jag ställa frågan: Innebär reservationen – för så kan den också tolkas – en skärpning av nuvarande praxis för dispens, eller innebär den att nuvarande regler skall gälla också framdeles? Eller kan även folkpartiet tänka sig att det skall vara lättare i framtiden att gå vidare från de tvååriga linjerna till högre utbildning?

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag tycker att det är ganska oförsynt av utbildningsministern att här vilja påstå att de som opponerar mot den allmänna behörighetens omfattning, sådan den är utformad i propositionen, skulle vilja förhindra eller försvåra – så föll orden – fortsatta studier för dem som genomgår tvååriga linjer på gymnasieskolan.

För moderata samlingspartiets del vill jag erinra om att vi – för att ingen av gymnasieskolans linjer skall bli en återvändsgränd – godtar de tvååriga linjerna som allmänt behörighetsgivande, men vi vill något skärpa de kompletteringar som är nödvändiga i kommunikationsämnena för att ge allmän behörighet vid inträde till universitetsstudier. Jag vill erinra utbildningsministern om att utbildningsministern själv i sin proposition har angett vissa kompletteringar som nödvändiga. Vi har ökat dem något, därför att vi menar att de inte var tillräckliga. Det är alltså här icke fråga om en artskillnad utan om en gradskillnad i synsättet. Och det kullkastar allt tal om att vi vill förhindra eller försvåra fortsatta studier för dem som går de tvååriga linjerna. Tvärtom – genom skärpta krav på allmän behörighet underlättar man för dem som på dessa linjer efter komplettering kommer till universiteten att hänga med i studierna. Det är uppenbart att åtskilliga av dem som nu kommer från gymnasiernas treåriga linjer, där man har mer av kommunikationsämnena än de tvååriga linjerna, inte kan orka med studierna.

Jag erinrar än en gång om vad internationaliseringsutredningen inte helt överraskande har kommit fram till; jag erinrar om uttalanden från universitetslärare och andra.

Herr RICHARDSON (fp) kort genmäle:

Fru talman! Först vill jag uttrycka min förvåning över att utbildningsministern finner det uppseendeväckande att inte vi till alla delar sluter upp på regeringens linje. Han uttrycker nära nog indignation över att vi skulle ha en annan uppfattning på någon punkt. Det är verkligen att vara anspråksfull, i all synnerhet när man presenterar en proposition som är så oklar som denna.

Utbildningsministern menar att vi inte tar konsekvenserna av vårt accepterande av den nya behörighetsregeln. Jo, det gör vi. Och vi har uttryckligen sagt att vi accepterar detta såsom en förutsättning, men – jag återkommer till vad jag sade i mitt förra inlägg – man måste skilja mellan vad som ger denna behörighet och vad som bör vara den normala, allmänna förberedelsen för vissa akademiska studier. Det talas gång på gång om att universitets- och högskolestudierna skall utgå från oföränd-

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

rad utgångsnivå. Och man frågar sig hur det skall gå i vissa utbildningar om eleverna inte har större kunskaper i allmänna orienteringsämnen än man får i grundskolan då de helt saknades på många tvååriga linjer. Erfarenheterna från de senaste åren tyder verkligen på att tre år inte är för mycket. Eller tycker utbildningsministern att treåriga gymnasiala studier har visat sig vara onödigt omfattande för universitetsstudierna – och det är dem vi har talat om, inte om de olika slag av nya högskolestudier som vi kan räkna med att U 68 kommer att lägga fram förslag om?

Det finns ytterligare en sak som vi bör notera, nämligen att man här alldeles har tappat bort vad som krävs i fråga om yrkesverksamhet. Den allmänna behörigheten är inriktad på vad som krävs för studierna, men man har i rätt hög grad bortsett från vad som kan krävas i den kommande yrkesverksamheten. Jag tog som exempel juristutbildningen. Är det bra, värdefullt och önskvärt att de blivande juristerna har läst t. ex. samhällskunskap i gymnasieskolan? Vilken väg till juriststudierna vill man rekommendera? Vill man helt avskaffa de treåriga linjerna? Anser man att det är dumt att rekommendera blivande jurister att gå treårig gymnasial linje? Det är den centrala frågan. Vi har velat markera att man inte bör binda sig för en alltför lättsinnig rekommendation.

Fröken ANDERSSON i Stockholm (c) kort genmäle:

Fru talman! Statsrådet drar felaktiga slutsatser av det som står i reservationen 2. Det är alltså inte ett olycksfall i arbetet. Om man läser vad det står, kanske det blir klarare.

Det står inte att detta avser att gälla alla de förkunskaper som nu krävs, såsom statsrådet ville göra gällande att det står. Det talas i stället om "de förkunskaper som krävs för de olika utbildningsvägarna". Det som skall utredas är bl. a. hur många och vilka ämnen som skall bedömas vara relevanta för de olika utbildningsvägarna. Vi har ansett att man beträffande dessa ämnen borde precisera litet mera än vad utskottsmajoriteten har gjort vad som menas med oförändrad utgångsnivå.

Som jag uppfattat det skiljer vi oss i princip inte mycket från varandra, och vår uppfattning skiljer sig inte på något sätt från vad vår ledamot i kompetensutredningen, herr Mattsson i Lane-Herrestad, har ansett, vilket jag finner angeläget att slå fast.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Fru talman! Herr Nordstrandh var något upprörd i sitt inlägg. Han tyckte det var oförsynt att vi ville ifrågasätta moderata samlingspartiets reformvilja. Jag har bara konstaterat att det ställningstagande som moderaterna har gjort var ungefär vad jag väntade mig och ett logiskt fullföljande av herr Wallmarks ställningstagande i kompetensutredningen. Ni flyttar enbart kraven från den allmänna till den speciella behörigheten. Det är från elevens synpunkt helt ointressant om vi bollar med begreppen på det sättet. Det är en rent teknisk fråga. Jag konstaterar att ni står där och där hör ni hemma.

Däremot är jag fortfarande förvånad över folkpartiets ställningstagande, inte därför att man protesterar mot regeringens linje utan därför att

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

folkpartiet genom sin representant i kompetensutredningen intog en vettig ståndpunkt. Jag uppfattar anslutningen till reservationen som ett avståndstagande från den linjen. Det var det jag uttryckte förvåning över.

Jag vill då bara, för att göra det mycket, mycket enkelt, till folkpartiets representant ställa frågan: Menar folkpartiet att det i fortsättningen skall vara svårare än nu, lika svårt som nu eller lättare än nu att gå vidare till högre utbildning?

Precis så enkelt kan man ställa frågan, och det går, fru talman, att ge ett mycket enkelt svar på den, om man vet var man står och om man vill ta konsekvenserna av principiella uttalanden.

Jag skall inte fortsätta att gräla med fröken Andersson i Stockholm. Jag skulle kunna fortsätta att läsa meningen fullt ut och förklara varför jag har tolkat reservationen så som jag har gjort. Men det blev nu absolut klart var centern står genom att fröken Andersson anslöt sig till herr Mattsson i Lane-Herrestad. Då vet jag att vi kan arbeta vidare och att åtminstone tre partier står bakom ett sådant arbete.

Herr RICHARDSON (fp) kort genmäle:

Fru talman! Det är mycket lätt att svara på statsrådet Carlssons fråga. Den förefaller mig dock helt onödig. Vi vill självfallet underlätta för eleverna att gå vidare till högre studier. Vi har verkligen inte tagit avstånd från folkpartiets representant i kompetensutredningen. Vi har bara vidareutvecklat tankegångarna i propositionen.

Jag dristade mig i mitt första anförande att fråga efter utbildningsministerns allmänna syn på dessa frågor. Jag gjorde det mot bakgrunden av förre statsrådet Edenmans deklaration i riksdagen, i direktiven och vad han sade om kunskapsstandarden i skolan i denna sal under Skolveckan i januari i år. Jag har hoppats att vi skulle få några ord som kunde vara stimulerande för alla de elever, lärare och anställda i övrigt som arbetar i skolan – stimulerande nu i examenstider inför sommarlovet.

Jag ångrar att jag inbjöd utbildningsministern till den här deklarationen. Den kan inte ha varit särskilt inspirerande och stimulerande.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s) kort genmäle:

Fru talman! Herr Richardson ondgör sig över att jag har försökt mig på några politiska positionsbestämningar. Men om man märker att folkpartiet här hamnar på samma reservationer som moderata samlingspartiet gör i tre av fem fall är det väl ganska naturligt att man anser att det måste innebära en politisk positionsbestämning. Jag utgick ifrån att det var politiska ställningstaganden som man gör i utskotten när man hamnar på den ena eller andra sidan. Jag tycker därför inte att herr Richardson skall vara förvånad över att man betraktar detta som ett politiskt ståndpunktstagande tillsammans med moderata samlingspartiet.

Jag blev förvånad över att herr Nordstrandh var så säker på att studielämplighetsproven enligt en viss modell, den s. k. SB-kvoteringen, skulle vara det allra bästa och att man skulle vara så säker nu innan man har hunnit göra utprovningarna under en längre tid. Det var det jag ville markera i min replik till herr Nordstrandh.

Till fröken Andersson i Stockholm vill jag slutligen bara säga att det

väl ändå är överdrift att påstå att det på den här punkten var bristande kompromissvilja i utskottet. Det var just denna punkt som vi diskuterade både länge och utförligt. Om man skall tala om bristande kompromissvilja drabbar väl den anklagelsen i så fall alla parter i utskottet.

Herr RICHARDSON (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag kan inte annat än notera att herr Gustafsson i Barkarby gör sina politiska positionsbestämningar genom att räkna namnen på reservationerna. Det är verkligen ett alltför ytligt betraktelsesätt.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill säga till herr utbildningsministern att jag bollar sannerligen inte mellan allmänna och särskilda behörighetskrav. Det diskussionen nu gäller in concreto är alltså frågan om de allmänna behörighetskraven, omfattningen av kunskaperna i svenska, engelska och i någon mån också i matematik. Det är kommunikationsämnena, och eftersom det är kommunikationsämnena så behövs kunskaper och färdigheter i de ämnena, vilka studielinjer eller vilka ämnen man än tänker läsa vid universitet och högskolor. Kommunikationsämnena är alltså ämnen som förbättrar unga människors möjligheter att tillgodogöra sig undervisning vid universitet och högskolor. Det skall givetvis göras så lätt som möjligt -- och därmed lättare än vad det nu är -- för dem som har studieförutsättningar att vinna tillträde till universitet och högskolor. Men jag tvekar inte att säga att det gärna får bli svårare för dem som inte har studieförutsättningar att slinka in vid universitet och högskolor. Det är inte så enkelt att bara fråga om det skall bli svårare eller lättare. Man måste också kommentera vad man menar med detta.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s) kort genmäle:

Fru talman! Det är väl inte underligt, herr Richardson, att man ser på namn och partibeteckningarna under reservationer. Men man ser ju också på vad som står i reservationerna. Om man emellertid ser att två partier är angivna på samma reservation, utgår man från att de har samma mening om det som har skrivits i reservationen. Det är alltså en politisk viljeyttring som man har gjort, och i detta fall är det folkpartiet och moderaterna som har gjort det. Det var det jag ville slå fast.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag tänker inte be kammaren om ursäkt för att jag tar till orda så här i sessionens sista skälvande minuter.

Utbildningsministern har valt just detta tillfälle för att fråga efter vilken folkpartiets utbildningspolitik är. Vi diskuterar i dag ett betänkande med anledning av en proposition, vilkens behandling inte var aviserad att ske under vårriksdagen. I utskottet begärde vi att få skjuta på behandlingen av frågan till höstriksdagen. Vi utgick nämligen från att tidsperspektivet för frågan knappast var sådant att det motiverade en behandling under de sista veckorna av vårriksdagen. Oppositionspartierna blev nedröstade av en koalition av socialdemokraterna och vänsterpartiet

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

kommunisterna. På grund av den ordinarie ordförandens frånvaro fick jag uppgiften att försöka få fram detta betänkande. Tack vare att utskottsledamöterna satsade tid och kraft på detta gick det med nöd och näppe att genomföra. Vi skulle annars ha önskat att vi hade haft den tid som en behandling vid höstrikdagen hade medgivit för att gå in på de mycket svåra frågor som nu har aktualiserats.

När utbildningsministern ställer frågan om folkpartiet svarar ja eller nej på några mycket enkelt formulerade frågor antyder detta att han ser detta problemområde på ett alldeles för enkelt och okomplicerat sätt.

Jag begärde dock egentligen ordet, fru talman, för att säga något om en kvalitetsfråga som också har samband med denna debatt.

Under de senaste ett och ett halvt åren har utbildningsutskottet behandlat ett antal propositioner, som vid det här laget är ökända för sin bristande kvalitet. Jag tänker på propositionerna om socionomutbildningen, bibliotekarieutbildningen och studie- och yrkesorienteringen liksom också på den proposition vi nu behandlar. Vi har tvingats att inkalla representanter för departementet till utfrågningar i utskottet för att om möjligt få reda på vad departementet har avsett med sina skrivelser. Utbildningsministern har tvingats gå ut med artiklar i Dagens Nyheter för att tala om vad han avsett med sina propositioner. Vi har från utskottet i all enighet bemödat oss om att välvilligt och generöst försöka läsa in i propositionerna vad vi möjligen kan tycka borde ha stått där.

Vi har beklagat – jag har personligen gjort det vid flera tillfällen – att propositionerna har denna kvalitet. Skrivningarna är inbördes motstridande och ofta utomordentligt dunkla. Det är mot denna bakgrund litet säregat att begagna just denna proposition som utgångspunkt för en attack mot folkpartiets utbildningspolitik. Vi kan väl inte tjänstgöra som något slags allmän dadda åt utbildningsdepartementet och åta oss att lösa de problem som rimligen bör vara behandlade i propositionerna.

Svårigheten med den nu aktuella frågeställningen är – och på denna punkt är vi väl ändå överens – att man tar upp den allmänna behörigheten och lämnar hela det frågekomplex, som gäller den särskilda behörigheten, till en proposition som skall komma om ett antal år. Det som vi har diskuterat i dag och som tagits upp av reservanterna är ju närmast inriktningen av det utredningsarbete som skall bedrivas när det gäller den särskilda behörigheten.

Jag har velat säga detta därför att jag inte tror att motsättningarna är så oerhört stora som utbildningsministern i vissa stunder i dag har utmålade dem. Men det finns skillnader, och de gäller just frågan om hur mycket vi vill lägga in i den särskilda behörigheten.

Låt mig till sist, eftersom jag ju är en fridsam natur, säga att jag naturligtvis liksom de övriga från oppositionspartierna kommer att fortsätta att försöka lägga propositionerna till rätta, inte för departementets skull utan av omsorg om den svenska skolan.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Fru talman! Jag skall inte förlänga denna debatt. Jag konstaterar bara att ett par dagar innan propositionen presenterades för riksdagen

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

efterlystes den faktiskt av herr Wikström i ett tal – jag tror att det var i Örebro. Det tyder på att det var angeläget också från herr Wikströms utgångspunkter att vi under vårriksdagen fick fram denna proposition. Motivet var - jag tror att också där är herr Wikström och jag överens – att eleverna om möjligt skulle innan vårterminen är slut få besked om riksdagens principiella inställning.

Sedan upplever jag det faktiskt som ett försök att komma ifrån sakfrågan, när herr Wikström allmänt börjar klaga över utbildningsdepartementets propositioner. Den saken kan vi diskutera i ett annat sammanhang än i riksdagens avslutningsskede. Faktum är att det som är oklart i dag och besvärligt att ta ställning till är inte propositionen och inte utskottets betänkande, utan det är en reservation som debatten har rört sig om.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag vill vitsorda vad utbildningsministern sade om att jag har efterlyst en proposition om detta. Men jag har inte efterlyst en proposition som på avgörande punkter är oklar. I utskottet har vi emellertid bemödat oss om, när utskottet väl beslutat att behandla propositionen i vår, att se till att den förs till avgörande i riksdagen.

Det var utbildningsministern som valde den här debatten för ett slags allmän attack mot folkpartiets och de övriga oppositionspartiernas utbildningspolitik, men vi får naturligtvis anledning att återkomma till saken. Det är inte fråga om oklarhet i några reservationer, utan här gäller det inriktningen av det utredningsarbete som nu skall göras beträffande den särskilda behörigheten. Frågor av den karaktären kan man inte svara ja eller nej på i dag. Där kommer våra framtida överväganden och ställningstaganden att vara avgörande.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 punkten 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	287
Nej		41
Avstår		2

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Wikström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Richardson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Wikström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Richardson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 175
Nej — 150
Avstår — 6

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Wikström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Richardson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Wikström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Richardson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 234
Nej — 92
Avstår — 5

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 4 a av herrar Wikström och Richardson samt 3:o)

Onsdagen den
31 maj 1972

*Gymnasieskolans
kompetensvärde,
m. m.*

reservationen nr 4 b av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Richardson begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Nordstrandh begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 punkten 6 antar reservationen nr 4 a av herrar Wikström och Richardson röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 4 b av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	...	61
Nej	-	45
Avstår	-	224

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 punkten 6 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 a av herrar Wikström och Richardson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Richardson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja		233
Nej	-	94
Avstår	-	4

Punkten 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Wikström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 punkten 7 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Wikström m. fl.

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal
nämnd*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	237
Nej	-	92
Avstår	-	2

Punkterna 8-10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 7 Närvarorätt vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 31 i anledning av propositionen 1972:97 med förslag till lag om närvarorätt vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd jämte motioner.

I propositionen 1972:97 hade Kungl. Maj:t under återopande av statsrådsprotokollet över civilärenden den 21 april 1972 föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till lag om närvarorätt vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd.

I propositionen föreslogs att Kungl. Maj:t genom en särskild lag skulle ges befogenhet att på framställning av kommun eller landstingskommun medge att kommunal eller landstingskommunal nämnd beslutade att företrädare för de anställda fick närvara vid nämndens sammanträden och deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de i anledning av propositionen väckta motionerna

1972:1702 av herr Ernulf m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen skulle anta det genom propositionen framlagda lagförslaget med den ändringen i 1 §, att bestämmelsen om att kommun och landstingskommun måste inhämta Kungl. Maj:ts medgivande utgick,

1972:1703 av fröken Ljungberg m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen skulle avslå propositionen 1972:97,

1972:1704 av fru Nordlander m. fl. (vpk) vari hemställdes att riksdagen skulle bifalla lagförslaget i propositionen 1972:97 med utelämnande av 2 § samt

1972:1705 av herr Boo m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 97 beslutade att representanter för kommunalt anställda skulle kunna ges närvaro- och yttranderätt i kommunala nämnder på de villkor som angavs i motionen,

dels motionen 1972:376 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl. (s) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde en översyn av gällande lagstiftning i syfte att öka personaldemokratien inom primär- och landstingskommunerna. Denna motion hade hänvisats till inrikesutskott-

et men överflyttats till konstitutionsutskottet enligt 42 § riksdagsordningen.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. skulle avslå motionen 1972:1703,
2. med avslag på motionerna 1972:1702 och 1972:1705 skulle bifalla propositionen 1972:97 såvitt gällde 1 § i den föreslagna lagen,
3. med avslag på motionen 1972:1704 skulle bifalla propositionen 1972:97 såvitt gällde 2 § i den föreslagna lagen samt
4. skulle bifalla propositionen 1972:97 i övrigt och förklara motionen 1972:376 besvarad med vad utskottet i betänkandet anfört.

Därjämte hemställde utskottet att förevarande ärende företogs till avgörande efter endast en bordläggning.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar Werner i Malmö (m) och Schött (m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:1703 skulle avslå propositionen 1972:97 och motionerna 1972:376, 1972:1702, 1972:1704 och 1972:1705,

2) av herrar Larsson i Luttra (c), Boo (c), Norrby i Åkersberga (fp), Molin (fp) och Olsson i Sundsvall (c), vilka ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1972:1702 och 1972:1705, såvitt nu var i fråga, skulle anta följande ändrade lydelse av 1 § i den föreslagna lagen:

”1 § Kommun eller landstingskommun får medge att viss kommunal eller landstingskommunal nämnd beslutar att företrädare för de anställda hos kommunen eller landstingskommunen får närvara vid nämndens sammanträden och delta i överläggningarna men ej i besluten.”

Kammaren biföll utskottets hemställan att ärendet skulle företas till avgörande efter endast en bordläggning.

Herr WERNER i Malmö (m):

Fru talman! Man skall naturligtvis vara både kortfattad och snäll när man tar till orda sista timmen på den här sessionen. Men när det gäller propositionen 97 måste man ändå konstatera att den är en egendomlig regeringsprodukt. Den handlar om kommunalanställdas medinflytande i kommunala och landstingskommunala nämnder, och den är ett beställningsarbete från Kommunalarbetsreförbundet som har effektuerats i rask takt – litet för snabbt, tycker nog vi.

Låt mig först få säga, fru talman, att vi i moderata samlingspartiet naturligtvis ställer oss positiva till den företagsdemokrati som nu börjar tillämpas på skilda håll i arbetslivet. Vi anser det självklart att arbetstagare skall få möjlighet att påverka sin arbetsmiljö, få insyn i

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal nämnd*

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal nämnd*

företaget, få information och kunna bli delägare, få delta i beslutsfattandet när det gäller arbetsförhållanden o. d. Att detta även gäller den kommunala sektorn har vi dokumenterat i fjor med vår reservation om delegation av beslutanderätt till företagsnämnd. Den försöksverksamhet som nu bedrivs i de båda centrala rådens regi har också hittills haft företagsnämnden som forum, och det anser vi är rätt plats.

Men när det gäller anställdas medinflytande i kommunala styrelser och nämnder ställer vi oss avvisande till propositionen. Vi menar att man här kommer i konflikt med grundläggande demokratiska principer, med den representativa demokrati som gäller för den kommunala självstyrelsen. Jag skall strax återkomma härtill – men först några kommentarer med tanke på den procedur som propositionen har råkat ut för.

Regeringen lade fram sin proposition efter propositionstidens utgång; herr Hernelius har tidigare påtalat detta i kammaren. Man kan ju i all rimlighets namn inte påstå att denna försöksverksamhet från regeringens synpunkt är av sådan dignitet att det finns anledning att tillämpa riksdagsordningens 54 §. Jag vill gärna upprepa vad där står i sista stycket:

”Övriga propositioner – -- böra till riksdagen avlämnas inom nittio dagar från dess öppnande, och må sådan proposition ej senare avlätas, med mindre Konungen prövar uppskov med framställningen lända riket till men eller eljest finner synnerliga skäl föreligga för dess avlåtande.”

Man kan måhända säga att det föreligger synnerliga skäl, men de är väl ingalunda i paritet med den tidigare delen av satsen, så att det skulle lända riket till men om man väntade med försöksverksamheten tills den hade blivit vederbörligen utredd.

Dessutom är det anmärkningsvärt att inga remissorgan har fått uttala sig. Det hade ju annars varit i högsta grad befogat, eftersom frågan, som jag sade, berör en allvarlig politisk, demokratisk princip. Man kan nog läsa mellan raderna att inte ens statsrådet Lundkvist är så där helt tänd för saken – och det förstår jag, för han är en klok gammal kommunalman. Men därom får vi kanske höra mer sedan.

Samtidigt som regeringen lägger fram propositionen om anställdas medinflytande i styrelser och nämnder ger den kommunaldemokratiutredningen tilläggsdirektiv att utreda hur och om en vidgad närvarorätt för de kommunalanställda kan förenas med den politiska demokratin. Detta är ju också ett rätt underligt förhållande. När vi från oppositionen ibland vill ha prioritet för vissa frågor eller ha dem utbrutna för särbehandling, hänvisas det alltid mycket bestämt till att eftersom det sitter en utredning, så skall den uttala sig först. Men här har vi det mycket märkliga förhållandet att man skall ta ett beslut och sedan i efterhand utreda huruvida detta är vettigt.

Nu kan man säga att det bara gäller en försöksverksamhet, men då vill jag svara med tidningen Arbetet, där den kände socialdemokratiska politikern Agne Gustafsson säger följande i en ledare den 15 april: ”Det synes betänkligt att man redan nu genom dispens skall i realiteten sätta den nuvarande lagstiftningen ur kraft, innan de här problemen är utredda. Skulle riksdagen godkänna detta, har man berövat sig själv en del av handlingsfriheten längre fram.” Det är nog precis så.

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal
nämnd*

Sedan till principfrågan, som ju är ytterligt intressant. Propositionen försöker ge sken av att principen för medinflytande i den enskilda företagsamheten utan vidare kan överflyttas på den offentliga förvaltningen. Det skulle bara vara ett led i utvecklingen. Då kan man också tänka sig att utvecklingen går vidare, och nästa steg bör rimligtvis vara riksdagen och dess utskott. Det skulle kunna betyda ytterligare ökning av den här kammaren, men vi är kanske inte lika villiga att ta ett sådant steg.

När man försöker överflytta resonemanget från näringslivet till den offentliga förvaltningen, så rör man sig med falska analogier. En kommunal nämnd är politiskt sammansatt. Representanterna där är förtroendemän, inte för korporationer utan för väljarna, utsedda i anslutning till allmänna val. Det skall alltså finnas en politisk balans vid beslutsfattandet i styrelser och nämnder.

Vidare kan jag erinra om att det ju i dessa sammanhang i många fall behandlas frågor som angår enskilda medborgare på ett närgående sätt och därför behandlas med sekretess. I varje fall bör dessa frågor behandlas av förtroendemän – inte förtroendemän för korporationer utan, som sagt, för väljare. I andra fall blir det ännu värre svårigheter, när arbetstagarna är part i målet. Exemplet med lönenämnden är därvidlag dräpande nog.

Nej, fru talman, förslaget är verkligen illa genomtänkt; det är ett hastverk. Härom vittnar också inkonsekvenser i propositionen. Jag skall påpeka ett par. Man talar om att den nuvarande ”restriktiva ordningen som gäller i fråga om närvarorätt främst torde bero på att man velat skapa garantier för ett fritt meningsutbyte mellan ledamöterna samt för självständighet och oberoende vid beslutsfattande”. Men sedan föreslår man en åtgärd som alldeles uppenbart går emot den här målsättningen i och med att man får in representanter som inte hör till gruppen av valda beslutsfattare.

Vidare säger å ena sidan departementschefen att den fackliga representationen inte skall rubba de politiska maktförhållandena. Men å andra sidan tillkommer ju de facto representanter som väl inte kan förutsättas vara politiskt oengagerade. Det går dåligt ihop.

Dessutom är själva representationsfrågan dunkelt antydd. Skall bara fackföreningsanslutna kunna utses? Skall alla i kommunen representerade fackförbund ha representation och skall detta ske oberoende av vederbörandes anknytning till förvaltningsområdet? Här finns som sagt många oklarheter som är värda närmare utredning.

Propositionen är underlig även så till vida att den strider mot en nyligen knäsat princip. Så sent som 1969 slog riksdagen vakt om principen att de kommunala nämnderna utan undantag skall vara partipolitiskt sammansatta; detta var de olika partierna ense om. Tveksamhet rådde väl i ett speciellt fall – det gällde lärarnas fackrepresentation i skolstyrelserna, där man kunde motivera denna representation med att det var lämpligt att ha sakkunskap inom räckhåll. Men efter ett flitigt socialdemokratiskt motionerande strök man ju den möjligheten, och utskottet uttalade den gången att det inte fanns skäl för en korporativ representation i skolstyrelserna, utan representationen för anställda borde ges via företagsnämnder och samarbetsnämnder. Jag skall

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal
nämnd*

inte uppta tiden med att erinra om den debatten, men där är mycket att hämta, och det skulle vara intressant att få höra litet synpunkter just på denna kovändning av en kunnig skolman som herr Johansson i Trollhättan.

Nå, det här rör viktiga principfrågor, och jag måste säga att det förvånar mig att övriga oppositionspartier inte har insett det helt och fullt. Jag kan inte tänka mig att de övriga partiernas representanter i utskottet helt ger uttryck för sina partigrupperns åsikter i dessa frågor.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till reservationen I.

I detta anförande instämde herrar Wennerfors och Söderström samt fröken Ljungberg (samtliga m).

Herr BOO (c):

Fru talman! Ökad företagsdemokrati med vidgad rätt för den anställda att vara med och forma sin egen arbetssituation är en angelägen reformverksamhet. Genom de olika typer av företag och verksamheter som finns måste vägarna till ökat medinflytande bli olika och innehållet skiftande.

Det ärende som nu ligger på riksdagens bord avser förslag till lag om närvarorätt vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd för representanter för de anställda. Syftet med lagstiftningen är att denna form med ökad insyn och ökat inflytande skall prövas inom den försöksverksamhet med fördjupad företagsdemokrati som pågår på det kommunala och landstingskommunala planet.

Innan jag går in på en närmare kommentar till propositionen vill jag göra några reflexioner avseende den kommunala verksamheten i allmänhet.

Den kommunala självstyrelsen är hos oss sedan gammalt en politisk självstyrelse. Styrelser och nämnder tillsätts av församlingar, utsedda i allmänna val. Med detta har man också nått ett klart ansvarsförhållande som möjliggör ett ansvarskrävande i enlighet med den politiska demokratis spelregler.

De kommunala organens uppgift är att på ett likvärdigt sätt beakta alla kommunmedlemmars intressen; handlandet måste således vägledas av omsorgen om hela kommunens bästa. Av detta följer att reformer som syftar till att bredda insynen i det kommunala arbetet och vidga inflytandet över de kommunala frågornas handläggning i första hand bör inriktas på sådana åtgärder som kan vitalisera den politiska demokratin och öppna nya vägar för insyn och inflytande för alla grupper och alla intresserade kommunmedlemmar. Med den storleksstruktur som den kommunala organisationen nu har fått och ytterligare får i och med kommunsammanslagningarna 1973-1974 är det ytterst angeläget att reformer på detta område kommer till stånd. Dessa problem övervägs också i utredningen om den kommunala demokratin.

Den 21 april i år fick denna utredning genom tilläggsdirektiv i uppdrag att utreda de lagstiftningsfrågor som aktualiserats av ett krav från Svenska kommunalarbetsareförbundet om rätt för nämnder i kommuner och landsting att besluta att arbetstagarrepresentanter skall kunna ingå

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal
nämnd*

som adjungerade ledamöter i nämnder och styrelser.

I anslutning härtill kan det erinras om att det sedan 1970 pågår en i riktlinjer fastlagd försöksverksamhet i vissa landsting och kommuner i syfte att finna nya former för fördjupad företagsdemokrati. Huvudmän för denna försöksverksamhet är de s. k. centrala råden. Upptakten till denna verksamhet är en central partsöverenskommelse från år 1968 mellan de dåvarande tre kommunförbunden å ena och Svenska kommunalarbetsareförbundet, SACO samt TCO-K å den andra sidan.

Den nu till behandling föreliggande propositionen 97 får ses som en uppföljning av framställningen i detta ärende från Svenska kommunalarbetsareförbundet. Lagförslaget syftar till att initiera försöksverksamhet men också till att ge ökade möjligheter i den pågående försöksverksamheten. Enligt propositionens förslag skall Kungl. Maj:t i varje enskilt fall avgöra om den försöksverksamhet som lagen öppnar vägen för skall få komma till stånd i enskilda kommuner och landsting.

I likhet med vad som sker inom andra områden är det självfallet angeläget att även för anställda hos kommuner och landsting försöka finna lämpliga former för inflytande över den egna arbetssituationen. Som jag tidigare erinrat om är dock frågan om insyn i kommunala nämnder en grannlaga sak, därför att så många kan ha rätt till samma insyn. Även om propositionens förslag endast avser försöksverksamhet borde dock mera klara allmänna regler vara fastlagda. I det avseendet kan jag instämma i herr Werners i Malmö synpunkter. Detta gäller bl. a. typen av frågor, där de anställda skall ha närvaro- och yttranderätt. En klarare precisering av detta skulle säkert också underlätta försöksverksamheten.

En annan viktig fråga, som inte alls har berörts i vare sig lagtext eller i propositionen i övrigt, är vilka ansvarsregler som skall gälla för personalrepresentanterna. Att de frågorna inte har berörts måste anses som mycket otillfredsställande, eftersom de ju rent allmänt är av mycket stort intresse. De borde därför ha preciserats närmare. Förslaget i propositionen att Kungl. Maj:t i varje enskilt fall skall pröva om försöksverksamhet skall få startas är också enligt vår mening principiellt mindre tillfredsställande. Det är svårt att se vilka fördelar som ligger i ett sådant förfarande. Kommunerna bör själva ges rätt att besluta i frågor om försöksverksamhet inom i lag givna ramar. Detta har vi mycket klart preciserat i den centerpartimotion som vi väckt, och det kommer också till uttryck i reservationen. Denna frihet för kommunerna ligger helt i linje med vår syn på den kommunala självstyrelsens innehåll och utveckling. Statens kontroll över kommunerna bör reduceras och inte stärkas.

Ytterligare skäl för denna syn finns – som jag sade – redovisade i reservationen 2 till konstitutionsutskottets betänkande nr 31, vilken reservation, herr talman, jag ber att få yrka bifall till.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Jag kan först instämma i de synpunkter som här har

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal nämnd*

anförts när det gäller tidpunkten för avlämnandet av propositionen och när det gäller oklarheten i formuleringarna i propositionen. Det stämmer rätt väl in i den bild man har fått av civildepartementet.

Däremot har jag inte samma mening i övrigt som herr Werner i Malmö. Han ifrågasatte om mittenpartiernas representanter i konstitutionsutskottet här hade stöd från sina partier. Jag kan för folkpartiets del säga att vi sedan länge har varit pådrivande i frågan om vidgad arbetsdemokrati, och vi vill inte att arbetsdemokratien skall stanna upp framför portarna till de statliga och de kommunala myndigheterna. Vi tror att ett ökat inflytande för de anställda över sin arbetsmiljö har ett värde från många utgångspunkter. Jag måste nog säga att jag har litet svårt att förstå varför det förslag som vi nu behandlar skulle stå i strid med den representativa demokratis principer och med den kommunala självstyrelsen, särskilt med tanke på att det ju här bara handlar om närvarorätt och yttranderätt, men icke om beslutsrätt.

Om det hade varit fråga om beslutsrätt hade jag kunnat förstå att herr Werner anförde dessa synpunkter. Jag har observerat att man från kommunaltjänstemannahåll har begärt att också få beslutsrätt, och jag vill gärna säga att jag tror man kan finna former för att ge de anställda också viss beslutanderätt utan att fördenska den kommunala demokratis grundläggande principer behöver sättas ur spel. Detta gäller givetvis inte full beslutsrätt i alla frågor — det är omöjligt i både statliga myndigheter och kommunala nämnder och styrelser — men nu är det inte fråga om att ge beslutanderätt, och då har jag svårt att förstå varför den representativa demokratis principer skulle sättas ur spel därför att man går med på det här förslaget.

Propositionen 97 är i vissa avseenden en ofullständig produkt. På flera punkter borde utformningen av arbetsdemokratien på det kommunala fältet ha utretts grundligare innan förslaget framlades. Det gäller t. ex. begränsningen av närvarorätten vid behandlingen av vissa frågor, det gäller formerna för att utse de anställdas representanter och det gäller frågan om ansvarsreglerna för representanterna. Dessa ting måste bli föremål för en betydligt noggrannare prövning innan man kommer fram till den slutliga utformningen av arbetsdemokratien på det kommunala området.

Karaktären av försöksverksamhet i det här fallet gör emellertid att vi inte nu föreslår några ändringar, men jag vill påpeka att vårt bifall till propositionen på dessa punkter ingalunda innebär någon bindning för framtiden.

På en punkt har vi velat göra en ändring av propositionens förslag redan nu. Det gäller vem som skall ges rätt att besluta att sådan försöksverksamhet kommer till stånd. Jag tycker att propositionen därvidlag föreslår en ganska krånglig ärendegang — den innebär ju att den kommunala nämnd eller styrelse som vill ha sådan försöksverksamhet får göra en framställning till kommunstyrelsen, varpå kommunstyrelsen får gå till fullmäktige, och att fullmäktige sedan får skriva till Kungl. Maj:t och begära att få denna rätt. Vi tycker det skulle ligga bättre i linje med självstyrelsens princip, om kommunerna kommunfullmäktige eller landstingen själva fick avgöra om man ville ha försöksverksamhet i den

egna kommunen.

Det litet onödigt byråkratiska och centralistiska inslaget i propositionen, att det slutligen skall vara regeringen som avgör frågan, har såvitt jag förstår också ganska liten reell betydelse. Jag föreställer mig att regeringen inte länkar sig att man skall avslå framställningar som kommer från kommunfullmäktige eller landstingen, där de själva begär att få ha försöksverksamhet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! När vi diskuterar detta ärende, tror jag att det är önskvärt att man hela tiden håller i minnet att det rör sig om en försöksverksamhet. På skilda områden gör man försök med en fördjupad företagsdemokrati. Här på det kommunala fältet gäller det att förena denna förstärkta företagsdemokrati med den politiska demokrati som redan finns där. Det går inte att utan vidare jämställa ett kommunalt organ och ett aktiebolag. Direkt eller indirekt går de kommunala organen fram ur allmänna demokratiska val. De opinioner som kommer till uttryck vid valen bör slå igenom inom organen och bestämma deras sammansättning och politik.

Å andra sidan står det klart att från företagsdemokratisk synpunkt är det naturligt att de anställda får utöva inflytande på sina arbetsförhållanden och andra förhållanden som särskilt angår dem. Det är även nyttigt för en kommun att under beredningen av ärenden använda sig av den erfarenhet och kunnighet som de anställda representerar.

Enligt min mening går det att förena politisk demokrati och företagsdemokrati på det kommunala fältet. Jag är emellertid medveten om att företagsdemokratin kan utformas på ett sådant sätt att den begränsar den politiska demokratin. Här möter oss problem. De är svåra, men de är inte omöjliga att lösa.

När vi försöker komma till rätta med dessa problem kan vi principiellt gå två vägar. Den ena är att man låter en utredning fundera över frågorna och lägga fram ett betänkande som remissbehandlas på vanligt sätt. På grundval av betänkandet och remissvaren utformar regeringen en proposition och i sista hand antas en lag. Såvitt jag förstår är det den väg som närmast föresvävar herr Werner i Malmö.

Den andra metoden är att man sätter i gang en försöksverksamhet på området. Samtidigt arbetar en statlig utredning med problemen, drar nytta av försöksverksamheten och på grundval därav utformas en ordning i samarbete med kommunerna och de anställda. Nu har vi valt denna väg. Enligt min mening är det ett riktigt val. Det försiggår redan en försöksverksamhet på det området. Utredningen om kommunal demokrati har fått ärendet för ytterligare utredning.

I programmet för denna försöksverksamhet ingår att företrädare för de anställda skall kunna få delta i styrelsers och nämnders sammanträden men inte i besluten. Nu har det visat sig, att denna försöksverksamhet inte kan genomföras. Propositionen innebär att vi röjer undan de formella hindren för försöksverksamheten. Med undantag för de mode-

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal
nämnd*

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal
nämnd*

rata ledamöterna har konstitutionsutskottets medlemmar ställt sig på samma ståndpunkt. Det är inte rimligt att man vid varje tillfälle, vid varje sammanträde skall behöva fatta beslut om de anställdas närvaro, och det är än mindre rimligt att en enda ledamot skall kunna förhindra denna närvaro genom att rösta emot. Det betyder ett enmansstyre på det här området, som vi inte kan acceptera och som kan omöjliggöra den försöksverksamhet vi vill ha i gång.

Från moderathåll gör man två invändningar, av vilka den ena är formell. Man menar att propositionen skulle ha lagts fram vid annan tidpunkt. Jag har fäst mig vid att man i reservationen använder sig av långt skarpare formuleringar än vad herr Werner i Malmö gjorde här. Där står bl. a.: Propositionen "har framlagts för riksdagen senare än vad grundlagen i sådana fall medger". Det är en hård skrivning, en anklagelse mot regeringen för att begå ett grundlagsbrott och mot konstitutionsutskottet för att vara delaktigt i detta brott. Men herr Werner, som tydligen har läst 54 § riksdagsordningen vet att det finns regler om uppskov. Det står att proposition kan avlätas senare om "Konungen prövar uppskov med framställningen lända riket till men eller eljest finner synnerliga skäl föreligga för dess avlatande". Jag skall inte tala om men för riket i detta sammanhang, men synnerliga skäl har förelegat.

Det blev på ett sent stadium klart inom departementet att försöksverksamhet inte kunde genomföras. Om man hade följt herr Werners tankegångar skulle man ha väntat till januari 1973. Det hade i värsta fall betytt en fördröjning av försöksverksamheten med ett år.

Emellertid har detta skäl ganska liten tyngd när man tar del av det andra skäl som anförs från moderathåll, nämligen att det inte är förenligt med den representativa demokratin och med den kommunala självstyrelsen att låta anställda få delta i sådana sammanträden. Denna principiella invändning gäller givetvis vare sig motionen överlämnas till riksdagen i januari eller i april.

Herr Werner talade om att den här frågan skulle skickas ut på remiss. Ja, nog får remissorganen så småningom tillfälle att yttra sig, men det är väl bara bra att dessa under tiden kan tillgodogöra sig erfarenheterna av försöksverksamheten. Herr Werner försökte sig på det lilla konststycket att tala om att man här skulle besluta först och utreda sedan. Vad vi om en stund beslutar om är att undanröja formella hinder för en försöksverksamhet som riksdagen positivt uttalade sig för år 1970. De definitiva besluten kommer efter utredningen och efter försöksverksamhetens avslutande.

När det gäller den andra invändningen, den mer principiella, hade jag väntat mig att herr Werner skulle visa att det var oförenligt med den representativa demokratin och med den kommunala självstyrelsen att företrädare för de anställda fick vara närvarande vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd med yttrande- och förslagsrätt. I stället börjar herr Werner tala om vad som skulle kunna hända här i riksdagen, men det är ju något helt annat.

För övrigt är jag något förvånad över att just herr Werner är så främmande för detta. Han borde ju veta att en sådan ordning, t. o. m.

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal
nämnd*

mer långtgående, praktiseras på områden som ligger herr Werner nära. Han vet lika väl som jag hur domkapitlen sammansättes. Där kan man säga att de anställda har företrädare. Biskopen och domprosten är självskrivna ledamöter, och prästerna inom stiftet utser en ledamot. Nu menar jag inte att man skall ha domkapitlen som modell för försöksverksamheten på det kommunala området, men det är svårt att förstå de principiella invändningarna mot vårt förslag när man inte har sådana på andra jämförbara områden.

I vad det sedan gäller lärarrepresentationen har jag uppfattat riksdagens beslut så att man har funnit den opraktisk och inte längre behövlig med hänsyn till den sakkunskap som rektorer och andra besitter. Men jag kan inte minnas att någon framförde herr Werners argumentation mot detta.

Nu har emellertid herr Werner tillfört diskussionen ett ytterligare skäl för en lagstiftning. Det kan nämligen tänkas att den uppfattning om det principiellt felaktiga som herr Werner har utvecklat sprids ut till moderata kommunalmän. Då kan det hända att en enda moderat kommunal förtroendeman i en kommunstyrelse eller nämnd säger att det är principiellt fel, försöksverksamheten kan inte sättas i gång. De moderatas ställningstagande här tvingar fram en lagstiftning för att försöksverksamheten skall kunna komma till stånd.

Håller man fast vid att det här gäller en försöksverksamhet, bör man inte detaljreglera verksamheten. För min del hälsar jag med tillfredsställelse att inte lagen innehåller sådana detaljbestämmelser och att inte utskottet genom motivuttalanden närmare velat styra denna försöksverksamhet. Det bör tillkomma kommunerna och de anställda att utforma den. Det sker väsentligen genom de centrala råden som leder denna försöksverksamhet. Det gör att jag för min del ställer mig avvisande till tanken att riksdagen genom uttalanden skall begränsa omfattningen av försöksverksamheten. Men lika litet kan jag godta uppfattningen att riksdagen genom beslut skall hindra kommunerna att begränsa verksamheten till de områden som man kommer överens med de anställda om att den skall försiggå på.

Från dessa utgångspunkter tycker jag det är fel att man går ifrån, som man gör i reservationen från folkpartiet och centern, regeringens förslag att förutsättning för att försöksverksamhet skall komma i gång är medgivande av Kungl. Maj:t. Genom den konstruktion propositionen har ger man regeringen insyn i detta. Framför allt gör detta det möjligt för regeringen att ta ställning till de juridiska problem som kan uppstå på detta område och som på grund av försökskaraktären inte har fått någon formell lösning genom lagstiftning eller motivuttalanden i proposition eller utskottsbetänkande. Man kan som jag ser det här gå fram på två vägar. För det första kan man låta varje kommun besluta om denna försöksverksamhet men reglera den genom lagstiftning. För det andra kan man underlåta att detaljreglera försöksverksamheten och lägga beslutanderätten hos regeringen, vars beslut är direkt underkastade riksdagens kontroll. Sävitt jag förstår blandar reservanterna ihop dessa två metoder. Här är det klart att de centrala råden spelar en utomordentligt stor roll. Utskottet har uttalat att det förutsätter kontakter, och det är väl inget

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommun-
al nämnd*

tvivel om att det kommer att bli sådana kontakter och att de centrala råden därvid kommer att spela den avgörande rollen. Det centrala, herr talman, på detta område är emellertid att man undanröjer de formella hinder som för närvarande finns för en försöksverksamhet som är nyttig och nödvändig på detta område.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Herr talman! Först ett par ord till herr Molin. Han säger att folkpartiet inte i fråga om företagsdemokratien vill göra halt inför den kommunala förvaltningens portar, och det vill förvisso icke vi heller. Men vi menar att det finns fora för denna företagsdemokrati, nämligen företagsnämnder och samarbetsnämnder och även nämndsammansattnaden. Det finns inom lagens gränser möjligheter till det redan nu.

Sedan för han in resonemanget om beslutsrätt och yttranderätt som herr Johansson i Trollhättan också var inne på. Det finns ingen definitiv åtskillnad på de båda funktionerna. Yttranderätten, diskussionen, leder ju fram till ett beslut. Det är inläggen som kommer att prägla besluten, och i mindre seriösa sammanhang brukar ofta ordföranden säga att diskussionen får utgöra svar på frågan. Det sker väl inte i nämnder och styrelser, men det visar att diskussionen är en del av beslutet. Det är alldeles uppenbart.

Herr Johansson i Trollhättan undvek att kommentera Agne Gustafssons inlägg i denna fråga, som jag har refererat till. Det var kanske klokt. Vi vet ju att det råder olika meningar om rätt mycket inom det socialdemokratiska partiet. Men han konstaterade inledningsvis att valet bör slå igenom och bli bestämmande för politiken. Och han säger att när det gäller arbetsförhållandena, arbetsmiljön och sådant bör självfallet de anställda vara med. Visst skall de vara med i de sammanhang jag nämnde, men hur går det med den politiska balansen, herr Johansson? Jag fick ingen kommentar på den punkten. Det är fråga om förtroendevalda, och i samband med allmänna val är den politiska balansen ställd, men den kommer uppenbarligen i fara.

Herr Johansson talade om två vägar: å ena sidan kan man börja med försöksverksamhet och sedan komma fram till en hållbar princip, å andra sidan kan man börja med principfrågan och sedan få i gång verksamheten. Jag tycker att detta gäller en så viktig principfråga att man har anledning gå den senare vägen. När det i direktiven till kommunaldemokratiutredningen anges att man skall utreda "om och hur en sådan närvarorätt kan förenas med demokratiska principer", har ju statsrådet redan där markerat att detta är en verkligt seriös principfråga. Den bör man inte springa ifrån. Om man börjar med en försöksverksamhet, som sedan enligt utredningen visar sig strida mot demokratiska principer, är det ytterligt beklagligt.

Herr BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan är en utmärkt försvarsadvokat för en i vissa stycken bristfällig proposition. Med det innehåll propositionen har kan jag förstå att regeringen måste ha en viss kontroll

över verksamheten.

Vad vi har hävdad i motionen och jag sedan försökte klargöra i mitt anförande är att det borde vara en bättre väg att ha åtminstone två av de stora, tunga principiella frågorna klarlagda i lagtext och att man på det sättet skulle kunna få en bättre och mera utvärderbar försöksverksamhet.

Till de tunga frågorna räknar jag för det första frågan om vilka områden som skall omfattas av insyn och närvarorätten och för det andra och framför allt den mycket viktiga delen om ansvarsreglerna för dessa representanter. Det är enligt mitt sätt att se ytterst otillfredsställande att det inte finns någonting med om detta. Det är de bristerna i propositionen som vi har påtalat och som - det förstår jag - gör att man från majoritetens sida gärna vill bibehålla nuvarande formella rätt för Kungl. Maj:t att medge tillstånd till försöksverksamhet. Det hade varit bättre att gå den andra vägen med ramlagstiftning - en mycket vid sådan men omfattande principiellt tunga frågor - och ge kommunerna suverän rätt att själva besluta om försöksverksamheten.

Herr Johansson i Trollhättan säger att det *bör* gå att förena företagsdemokrati och politisk demokrati i de kommunala församlingarna. Ja, självfallet *måste* det gå. I annat fall skulle vi icke ha varit med om att i princip tillstyrka propositionen.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först säga till herr Werner i Malmö att det naturligtvis är en väldigt stor skillnad mellan att ge representanter för de anställda en begränsad närvarorätt i vissa frågor och att ge dem en generell rätt att delta i omröstningar och fatta beslut. Det är en högst avgörande skillnad mellan de två vägarna. Enligt min mening är det först om man väljer den senare vägen som man kan aktualisera om en sådan här vidgad arbetsdemokrati står i strid med den kommunala självstyrelsen. Jag tyckte inte att herr Werner lyckades försvara det påstående som görs i den moderata reservationen, nämligen att denna försöksverksamhet synes oförenlig med den representativa demokratin. Jag vill bestrida att det förhåller sig så.

Herr Johansson i Trollhättan hade litet svårt att förklara varför man skulle gå till Kungl. Maj:t med dessa frågor, vilket herr Boo också påpekade. För herr Johansson i Trollhättan blev så att säga bristerna i beredningsarbetet inom civildepartementet ett argument för att departementet i efterhand skulle få korrigera kommunerna. Jag förstår att herr Johansson i Trollhättan vill ha det så. I mitt fall är förtroendet för kommunalmännen större än förtroendet för civildepartementet, och jag vill därför inte ha med den bestämmelsen.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först säga att jag inte tycker att jag hade anledning att kommentera Agne Gustafssons inlägg; det kan jag göra i ett samtal eller en diskussion med honom. Herr Werner i Malmö förstod nog att jag inte delar herr Agne Gustafssons synpunkter, och lika väl som jag diskuterar med herr Werner om detta i fortsättningen skall jag göra det med Agne Gustafsson. Det bör ändå vara tillåtet att ha skilda

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal nämnd*

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal nämnd*

uppfattningar i den här frågan.

Men herr Werner missar poängen, precis som herr Molin påpekade. Herr Werner gör nämligen ingen skillnad mellan rätten att delta i diskussionen och i beslutet. Den som något känner till kommunalt liv vet att i kommunalsammanträden och styrelsesammanträden deltar tjänstemän i olika ställningar. De går in i diskussionen, men det är förtroendemännen som fattar beslutet.

Herr Werner talar om att den politiska balansen inte får rubbas. Jag skulle inte vilja använda detta uttryck utan säga att partifördelningen och därav föranledda styrkeförhållanden inte får rubbas, men det sker inte genom den försöksverksamhet som vi nu vill genomföra.

Det gäller här en ramlagstiftning. Ramen utgöres av den lag som vi snart skall antaga. När man säger att den skulle ha varit fyligare kan jag bara för min del konstatera att jag tycker att det räcker med den lagstiftning som nu finns. Om man utan vidare skall överlåta detta till kommunerna borde det nog finnas flera regler än de som nu flyter in i lagen, men jag har markerat att jag tycker att den ordning som vi har valt är den rätta och den bästa. Jag har stort förtroende för kommunalmännen, men när det gäller en försöksverksamhet där båda kommunförbunden och de anställdas organisationer deltar är det lämpligt att de organ som dessa har tillsatt de centrala råden – får möjlighet att påverka detta och att sedan Kungl. Maj:t får granska den juridiska sidan av saken.

Till sist, herr talman, hoppas jag att jag inte uttryckt mig så fulmligt att någon tror att jag hyser betänkligheter mot företagsdemokratin. Jag anser att politisk demokrati och företagsdemokrati går att förena, men vi måste resonera om formerna, och det får herr Boo och jag rika tillfällen att göra.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Molin vill jag säga att frågorna naturligtvis kan begränsas till arbetsmiljöfrågor och sådant, men lagen garanterar inte detta. Där står bara att det kan begränsas till speciella frågor.

Det är självfallet skillnad på debatten och beslutet – det begriper t. o. m. jag, herr Johansson i Trollhättan. Men jag vet också att beslutet bör präglas av debatten. Om man inte är en partipolitisk robot måste man ta intryck av de argument som framläggs innan man beslutar. Där finns förvisso ett samband som det inte går att komma ifrån.

Vad sedan domkapitlet beträffar så var det ett olyckligt exempel. Där är visserligen ledamöter från de mest skilda håll men de tillhör ju alla den utvalda församlingen så det är ingen parallell.

När det gäller skolstyrelsen och lärarrepresentationen tycker jag nog att det är värt en något längre kommentar. Jag skall be att få läsa upp ett yttrande av en kvinnlig socialdemokratisk ledamot – jag skall inte röja namnet – den 11 december 1969: "Vi har väl egentligen inte någon reell anledning att ha kvar en bestämmelse från förhistorisk tid, i varje fall från tiden före de framsynta skolreformatörerna Ragnar Edenman, Olof Palme, Sven Moberg och Ingvar Carlsson."

Det är verkligen ett inlägg som är gripande i all sin enkelhet och som sagt går stick i stäv mot det yrkande som majoriteten för fram i dag.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Som kommunalanställd har jag naturligtvis med stort intresse tagit del av proposition 97 med förslag till lag om närvarorätt vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd. Av vår motion framgår att frågan väckts av vänsterpartiet kommunisterna i riksdagen redan 1966. Anmärkningsvärt är att först när frågan om representation i de privata företagens styrelser aktualiseras då kommer frågan om inte också de kommunal- och landstingsanställda borde ges samma rätt. Att stat och kommun borde gått före med gott exempel har man tagit ganska lätt på, likaså att stat och kommun borde vara mönsterarbetsgivare – ett begrepp som de kommunalanställda mer och mer protesterar mot.

Nu kan det sägas att de anställda inom kommuner och landsting genom sina företagsnämnder har andra möjligheter till insyn än anställda inom den privata verksamheten. Men om man går ut till de kommunalanställda och frågar efter deras uppfattning om möjligheten att påverka sin egen arbetssituation så hittar man säkert inte många som är nöjda med företagsnämndsverksamheten såsom den nu bedrivs. De ändringar som skett i företagsnämndsavtalet är inte tillräckliga för en så positiv uppfattning.

Om man läser vpk:s motion från 1966 och de krav som där ställdes, kan man bara konstatera att de kraven är lika aktuella i dag, längre har vi alltså inte hunnit. Kommunalarbetareförbundet har i två likalydande skrivelser till civil- och inrikesdepartementen som sin mening framfört att det är angeläget att det vidgade arbetstagarinflytande, som i dag förbereds för det privata näringslivet, måste följas av motsvarande åtgärder för de statliga och kommunala områdena. Kommunalarbetareförbundet åsyftar inte en sådan facklig representation som skulle rubba de politiska maktförhållandena så som de kommit till uttryck i väljaropinionen, utan ett ledamotskap som skulle vara ett betydelsefullt steg såväl ur de anställdas synpunkt som ur synpunkten att det allmänna tillgodogör sig den sakkunskap och de praktiska erfarenheter som finns samlade hos de anställda och som skulle kunna kompletteras med viss beslutanderätt för företagsnämnderna. Jag skulle vilja gå så långt som att säga att om ett sådant samarbete hade funnits med de anställda på den kommunal- och landstingskommunala sidan skulle man ha förebyggt många av de misstag som så ofta figurerar i pressen när det gäller utbyggnaden av den samhälleliga verksamheten. Verksamheten skulle också fungera både bättre och billigare.

Som ordförande och som personalombud för en facklig sektion inom Kommunalettan i Stockholm med ca 1 200 medlemmar -- hela avdelningen omfattar 20 000 medlemmar – och med ett tjugoårigt aktivt fackligt engagemang med fackliga förtroendeuppdrag tror jag mig veta en hel del om hur de anställda i kommuner och landsting upplever sin arbetssituation. Jag känner till deras missnöje med att dagligen konfronteras med byråkratin och de ansvarigas ovilja att lyssna på dem som är engagerade ute på fältet. Jag vet hur man ofta får höra att det inte finns pengar ens till ur skyddssynpunkt nödvändiga förbättringar eller till enkla anordningar, som skulle underlätta deras arbete. Samtidigt kan man konstatera

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal
nämnd*

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal
nämnd*

att andra lokaler utrustas med de mest moderna redskap och maskiner – lokaler som sedan står oanvända, då man inte anser sig ha råd med den personal som erfordras för driften.

Kommunernas ekonomi torde inte bli bättre efter det beslut som fattats här i dag och efter den frivilliga begränsning av skattehöjningen som godtagits av kommunerna.

Att detta går ut över de anställda har vi redan erfarenhet av.

Under sken av sparsamhet lämnas arbeten ut på entreprenad. Att detta går ut över de anställdas levnadsförhållanden tar man ingen notis om. Att alla privata företag arbetar med utgångspunkt i vinstintressen tycks man också glömma bort. Kommunalarbetareförbundet som gjort en utredning av entreprenadfrågan har kunnat konstatera, att det i inget fall har kunnat bevisas att utlämning av arbeten på entreprenad blivit billigare för kommunen.

Ett arbetsområde där det blir allt vanligare att arbeten utlämnas på entreprenad är städområdet, där städerskor med sänkta löner får betala kommunernas eventuella besparingar. Att sedan de privata städbolagen kan ha en utdelning av över 40 procent visar, att pengarna går till aktieägarna i stället för till rimlig lön åt städerskorna.

Det finns många exempel på hur kommuner och landsting agerar som arbetsgivare. Jag skall inte ta upp flera exempel här, utan jag skall nöja mig med detta. Kommunalarbetareförbundet har gjort en sammanställning av pressklipp, som i samtliga fall visar hur den fackliga organisationen varit engagerad för sina medlemmar mot kommuner och landsting. Jag skall inte läsa upp dessa pressklipp, även om det kunde vara frestande, då riksdagen till stor del består av kommunal- och landstingspolitiker. Mycket av det som här förekommer kunde lösas i samförstånd, om representation för de anställda fanns i nämnder och styrelser.

Jag skall i dag inte närmare gå in på detta utan skall bara hänvisa till att vi i vår motion tagit upp hur de anställdas erfarenhet och sakkunskap borde vara en tillgång för förvaltningarna och att inga begränsningar i frågekomplexen skall ske, då det kan tolkas som ett misstroende och en nedvärdering av personalrepresentanternas omdöme, som kan inverka menligt på själva syftet med närvarorättens införande. Jag tror att de anställda känner lika stort ansvar som de politiskt valda representanterna i dessa nämnder, och man skall inte ha en förutfattad mening om deras sätt att handlägga de frågor som kan komma upp.

Med detta yrkar jag bifall till vår motion nr 1704, som behandlas i konstitutionsutskottets betänkande nr 31, om lag om närvarorätt med utelämnande av 2 §.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Den debatt som förekommit gör det nödvändigt för mig att säga några ord i denna fråga.

Jag vill först framhålla att socialdemokratien har den uppfattningen att en fördjupad företagsdemokrati är ett väsentligt medel när det gäller att uppnå bättre förhållanden för de anställda liksom också när det gäller att tillgodogöra sig de anställdas kunskaper och erfarenheter och därigenom säkerställa ett gott arbetsresultat. Det finns enligt vår mening ingen

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal
nämnd*

anledning att anta att den kommunala verksamheten i detta avseende skulle utgöra något undantag. Det bör sålunda vara ett starkt intresse både från allmän synpunkt och från arbetstagar synpunkt att den strävan till fördjupad företagsdemokrati som pågår inom arbetslivet i övrigt också kommer att omfatta den kommunala verksamheten.

Jag behöver inte understryka att vi i detta sammanhang stöter på särskilda problem, som inte har någon direkt motsvarighet inom enskild verksamhet och som i viss mån också skiljer sig från de svårigheter som uppkommer när det gäller att tillgodose motsvarande intressen inom statsförvaltningen.

Låt mig alltså på den punkten slå fast att det inte är syftet, vare sig med propositionen som föreligger till behandling eller med de utredningsdirektiv som den kommunala demokratiutredningen har fått, att rubba vårt politiska system och att införa något slags korporativ beslutsordning i den kommunala verksamheten.

Vad jag tycker att de som talat hitintills från reservanternas sida har förbisett i det här sammanhanget är att redan nu förekommer en försöksverksamhet i former som man har kommit överens om på den kommunala sidan. Den proposition som vi i dag har att ta ställning till innebär bara att den försöksverksamheten kan genomföras under litet mera praktiska former än som varit möjligt hittills. Vi tycker i likhet med vad som framförts från den kommunala sidan — inte bara från Kommunalarbetareförbundet utan också från kommunförbunden — att det är opraktiskt att man skall för att kunna bedriva den här försöksverksamheten få lov att fatta beslut från sammanträde till sammanträde om den närvarorätt som verksamheten är baserad på. Vi tycker också, som Hilding Johansson tidigare har sagt, att det är litet orimligt att en enstaka ledamot i kommunfullmäktige skall kunna förhindra att en kommun bedriver försöksverksamhet inom ramen för vad som har rekommenderats av bl. a. kommunförbunden.

Jag vill i det sammanhanget påpeka att riksdagen vid ett tidigare tillfälle, när dessa frågor aktualiserades 1970, har hänvisat till att man var angelägen om att, för att bättre kunna bedöma dessa frågor, få möjligheter att avvakta och ta del av den försöksverksamhet som nu pågår. Då tycker jag att det borde ligga i linje med ett sådant uttalande att vi också från riksdagens sida försöker att bereda möjligheter för kommunerna att bedriva denna verksamhet.

Varför då det här dispensförfarandet, som ä andra sidan har angripits av ett par reservanter? Ja, är vi överens om att vissa frågor av allmändemokratiska skäl måste bli föremål för närmare utredning, så är det väl inte rimligt att vi innan resultatet av den utredningen föreligger generellt slopar de lagbestämmelser som kringgärdar närvarorätten. Det är ju något av en logisk kullerbytta, ty det innebär att man både säger att vi behöver utreda frågan och att vi redan i dag går in för en helt annan ordning. På samma sätt menar vi att det är rätt rimligt att det dispensförfarande som vi här föreslår kan få användas på det sättet att vi med hjälp av dispensförfarandet håller försöksverksamheten inom de ramar som man på den kommunala sidan kan bli överens om att dra upp för verksamheten.

Onsdagen den
31 maj 1972

Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommu-
nal nämnd

Gången blir ju den att kommunerna gör framställningar, som remitteras till de centrala råden, vilka för den kommunala sidans räkning får betraktas som huvudmän för försöksverksamheten. Det blir alltså med vägledning av de yttranden som kommer från de centrala råden som Kungl. Maj:t sedan får ta ställning till i vilken mån försöksverksamhet skall medges.

Jag upplever vad som sägs av reservanterna som ett cirkelresonemang. De säger att det är konstigt att man inte redan i anslutning till den här propositionen närmare har angivit vad försöksverksamheten skall innehålla. Situationen är ju den att vi behöver försöksverksamheten för att närmare få belyst vad den här typen av fördjupad företagsdemokrati skall få röra sig inom för arbetsområden, bl. a. med hänsyn till att den inte skall kollidera med det politiska system som vi arbetar med. Dispensförfarandet är sålunda inte ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen, som centerpartiet har fått ihop det till, utan en garanti för att försöksverksamheten med fördjupad företagsdemokrati bedrivs i de former som kommunförbunden som målsmän för denna verksamhet är beredda att sanktionera.

Lika litet är självfallet möjligheten att enligt lagförslaget begränsa närvarorätten till ärenden av visst slag ett uttryck för misstro mot de anställda. Det finns frågor i den kommunala verksamheten som exempelvis uteslutande berör enskilda medborgares privatliv. Jag är övertygad om att även arbetstagarorganisationer önskar undanta ärenden av sådant slag i samband med närvarorätten. Därför bör möjlighet härtill finnas i lagstiftningen.

Vad till slut handläggningen beträffar har det påståtts att vi inte haft kontakt med kommunförbunden i detta sammanhang. Vi har självklart haft kontakt med kommunförbunden. Det har vi i alla frågor av denna karaktär. Dessutom har kommunförbunden avlämnat remissyttranden i anslutning till den motion som behandlas i detta sammanhang. Kommunförbundens remissyttranden är utomordentligt positiva till just den uppläggning som propositionen redovisar. Svenska landstingsförbundet säger att erfarenheten av den hittillsvarande försöksverksamheten talar för att legala förutsättningar skapas för de landsting, som deltar i försöksverksamheten, att besluta om adjungering av arbetstagarrepresentant för en längre tidsperiod. Förbundet anser vidare att beslut härom bör kunna fattas genom majoritetsbeslut. Exakt alltså detsamma som vi föreslår i denna proposition.

Kommunförbundet hänvisar i sitt remissvar över motionen till att denna diskussion aktualiserats genom ett utredningsarbete inom civildepartementet.

När det sedan gäller varför propositionen kommit så sent kan jag redovisa att just svårigheten att driva försöksverksamheten har i mycket högre grad än tidigare framhållits från Svenska kommunalarbetsareförbundets sida så sent som i en framställning den 28 mars. Vi har från regeringens sida givetvis all respekt för den arbetsordning i riksdagen som skall gälla i sådana här sammanhang. Å andra sidan är vi medvetna om att riksdagen i frågor som man ansett det angeläget att få avgöra så tidigt som möjligt kunnat överse med att en proposition blivit framlagd efter

Onsdagen den
31 maj 1972*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal nämnd*

propositionstidens utgång. När vi diskuterade den här frågan bedömde vi det som utomordentligt angeläget att försöksverksamheten kunde komma till stånd under rimliga former så snart som möjligt. Jag vill alltså påstå att det förhållandet att propositionen är framlagd vid en sen tidpunkt inte skall uppfattas som en nonchalans mot riksdagen utan som att vi ville erbjuda riksdagen möjligheten att redan i vår fatta ett beslut i denna fråga. Glädjande nog har det visat sig att majoriteten av utskottets ledamöter delar regeringens bedömning om angelägenheten härav.

Herr BOO (c):

Herr talman! Statsrådet Lundkvist ironiserade över att vi beträffande dispensregeln för ett cirkelresonemang. Han sade t. ex. att man inte velat göra något intrång i den kommunala självbestämmanderätten utan att man tvärtom genom detta ville garantera en riktig försöksverksamhet. Jag tror, herr statsråd, att om man hade följt de riktlinjer som vi har angivit i motionen och som jag har försökt tolka i kammaren skulle man ha fått ut mera av försöksverksamheten.

Eftersom regeringen ämnar remittera framställningarna till de centrala råden finner jag anledning att säga att kommunerna och landstingen lika väl hade kunnat remittera ärendena dit. Jag vill också fråga statsrådet: Kan det tänkas bli avslag i relativt många fall för kommuner som begär att få sätta i gång försöksverksamhet? Jag tror att regeringen intar en ganska orimlig position om den nekar kommuner att lägga upp verksamheten efter de riktlinjer som de centrala råden rekommenderar för att bedriva försöksverksamhet.

Jag vill erinra om att inte alla reservanter har bortsett från att försöksverksamhet pågår. Jag försökte i mitt anförande klarlägga att sådan pågår och att det hade gått att få ut mer av den om man hade följt de riktlinjer som inte minst vi har rekommenderat.

Till sist, herr talman, vill jag erinra om att då Kommunförbundet senast hade att ta ställning till dessa frågor i anslutning till en motion sade Kommunförbundet endast att eftersom dessa frågor är aktualiserade på annat sätt ville man inte avge något speciellt yttrande.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Vi känner väl till att det pågår en försöksverksamhet på detta område. Innebörden av propositionen på denna punkt är ju att försöksverksamheten skall ställas under kontroll av regeringen. Det är alltså ett exempel på en centralisering. Regeringens syfte med denna bestämmelse är ju antingen att man skall ändra kommunernas önskemål och då innebär det en ökad styrning av kommunerna från regeringens sida — eller också att man inte skall göra ändringar i kommunernas framställningar, och då behövs inte denna bestämmelse.

Det förefaller som om statsrådet Lundkvist också är ganska duktig på cirkelresonemang.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Statsrådet säger att det inte alls är fråga om något korporativt inflytande i de beslutande församlingarna. Men det är väl just

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal
nämnd*

vad det är. Det varnar grundlagberedningen särskilt för när den skriver: En utveckling i riktning mot ett korporativt system är inte förenlig med den grundläggande principen att de beslutande organen skall sammanställas genom val med allmän och lika rösträtt.

Herr Boo har redan bemött talet om cirkelresonemanget, och jag vill beträffande det endast säga att vår väsentliga ståndpunkt är den att principfrågan är viktig och att beslut i den måste föregå all sådan försöksverksamhet. Här hjälper det inte att anföra praktiska skäl. Hur långt skall man gå för att av praktiska skäl mjuka upp den bestående ordningen? Hur långt som helst?

Vår opposition är inte alls uttryck för någon misstro mot de anställda, men vi menar att det finns ett forum där deras ärenden kan bli behandlade, och det skall man utnyttja.

Kommunförbundet har fått yttra sig om herr Karlssons i Huskvarna motion, men i det yttrande som avgivits rekommenderas bara en utredning av dessa frågor och ingenting annat. För övrigt, herr statsråd, har det framkommit rätt klara belägg för att Kommunförbundet på en rad punkter är mycket kritiskt mot denna proposition.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Vi har givetvis haft andra kontakter med kommunförbunden än bara den kontakt som tagit sig uttryck i det remissyttrande som har avlevererats i anledning av den här motionen.

Vi har fått ett mycket starkt intryck av att även kommunförbunden insett att dessa frågor är allvarliga och komplicerade och att det är svårt att lösa dem på ett riktigt sätt. Att regeringen också anser det, kommer till uttryck i de direktiv som vi har givit utredningen om den kommunala demokratin.

I frågan om på vilket sätt vi bäst skall främja förutsättningarna för försöksverksamhet har vi uppfattat det så att de centrala råden är målsmän för försöksverksamheten och alltså representerar kommunernas intressen i dessa sammanhang. Jag har uppfattat det så, att man i kommunförbunden har ett intresse av att hålla försöksverksamheten inom ramen för vad de centrala råden kan bli överens om. Eftersom inte kommunförbunden eller de centrala råden kan dispensera kommunerna från den här lagstiftningen, eftersom det vore orimligt att slopa lagstiftningen innan utredningen är genomförd och eftersom man ändå vill försöka bedriva försöksverksamheten under så gynnsamma förutsättningar som möjligt, har vi sett det som en utväg att regeringen, efter att ha hört de centrala råden, skulle kunna dispensera för denna försöksverksamhet, som både kommunförbunden och de anställdas organisationer är så angelägna om att vi skall kunna genomföra – och som också riksdagen tidigare har uttalat sitt intresse för.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! När man hörde statsrådet Lundkvist i hans första inlägg fick man intrycket att det närmast var en ynnest gentemot riksdagen att propositionen hade kommit så sent, efter den i grundlagen stadgade tiden. Den enda ynnest riksdagen kan begära i fråga om propositionen är

att de kommer så tidigt som möjligt. Däremot har riksdagen ingen anledning att begära att en proposition skall komma inom grundlagsenlig tid. Det skall helt enkelt ske så i alla fall.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Som tidigare ledamot av konstitutionsutskottet har jag upplevt att vi håller väldigt hårt på de här reglerna, och det skall vi naturligtvis göra. Men jag har också haft ett intryck av att riksdagsledamöterna, om det gäller en fråga som uppfattas som angelägen, är beredda att försöka främja en så snabb handläggning som möjligt av frågan. Och just av det skälet ville vi, som jag uttryckte saken, bereda riksdagen möjlighet att ta ställning till den här frågan redan under vårsessionen, och det var det som fick oss att, trots att det var efter propositionstidens utgång, lägga fram propositionen. Uppenbarligen har, som jag tidigare sagt, majoriteten i utskottet ansett att det kunde vara motiverat att göra så.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Werner i Malmö och Schött i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Werner i Malmö och Schött i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja	–	267
Nej	–	47
Avstår	–	11

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Larsson i Lultra m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Boo begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Larsson i Lultra m. fl.

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal nämnd*

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

*Närvarorätt vid
sammanträde med
kommunal eller
landstingskommunal nämnd*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Boo begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	152
Nej	-	121
Avstår	-	52

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1704 av fru Nordlander m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 punkten 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1704.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	280
Nej	-	14
Avstår	-	24

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Föredrags

Konstitutionsutskottets betänkande:

Nr 32 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Finansutskottets betänkanden:

Nr 26 i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1972/73

Nr 27 i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1972/73 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar

Nr 28 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1971/72 i vad avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar

Nr 29 angående tilläggsstat II och tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1971/72

Sedan kammaren bifallit utskottens framställningar om att ärendena skulle företas till avgörande efter endast en bordläggning, bifölls vad utskotten i övrigt hemställt i dessa betänkanden.

Föredrogs finansutskottets betänkande nr 30 angående statsregleringen för budgetåret 1972/73.

Utskottet hade hemställt att förevarande betänkande företogs till avgörande efter endast en bordläggning.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1

Inkomster på totalbudgeten

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! De beslut beträffande skatterna som riksdagen i dag fattat innebär en försvagning av finanspolitiken. För år räknat uppstår ett nettoinkomstbortfall för staten på en halv miljard kronor. Sett ur de synpunkter som finansutskottet har att bevaka är det enligt min mening - och här talar jag endast för mig själv, även om jag hoppas att utskottets övriga ledamöter delar denna uppfattning - viktigt att den ekonomiska politiken inte försvagas under 1973 för att undvika tendenser till överhettning inom ekonomin. Skulle tecken härtill visa sig måste den ekonomiska politiken stramas åt i tid. Detta är något som måste beaktas såväl vid den fortsatta utformningen av penningpolitiken som vid uppläggningsen av budgeten för 1973/74.

För ordningens skull, herr talman, vill jag också konstatera att den justering av inkomstberäkningen i riksstaten på 350 miljoner kronor, som utskottet tidigare verkställt, inte innebär något reellt tillskott till statsinkomsterna. Pengarna från arbetsgivaravgiften flyter in oberoende av till vilket belopp de uppskattas i riksstaten. I detta sammanhang vill jag begränsa mitt yrkande till de ändringar som är nödvändiga i finansutskottets betänkande nr 30 angående statsregleringen - ändringar som är en följd av de beslut som riksdagen i dag fattat och som avviker från skatteutskottets förslag. Jag gör dessa yrkanden med stöd av det bemyndigande som finansutskottet givit mig vid betänkandets justering.

Riksdagen har alltså i enlighet med den vid skatteutskottets betänkande nr 32 fogade reservationen 6 beträffande höjd skatt på motorbränslen beslutat att med bifall till motionerna 1689, 1696 och 1697 avslå det vid propositionen 95 fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen om särskild skatt på motorbränslen.

I anledning härav får jag yrka att under förevarande punkt det på femte raden angivna beloppet om 54 707 945 000 kronor utbytes mot 54 557 945 000 kronor samt att det på nionde raden angivna beloppet om 56 547 071 000 kronor utbytes mot 56 397 071 000 kronor.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Med anledning av att herr Ekström i inledningen av sitt anförande gjorde vissa påpekanden beträffande försvagningen av budgeten vill jag nämna att avsikten var att vi skulle undvika att hålla ett

speciellt sammanträde inom finansutskottet. Därför kom det något överraskande att detta meddelande nu ges annan form än endast en uppgift angående de ändrade siffrorna.

Jag har bara velat markera detta.

I detta anförande instämde herrar Burenstam Linder (m), Taube (fp) och Magnusson i Borås (m).

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Under de debatter som hållits rörande finanspolitiken tidigare har jag ställt mig litet undrande till de reservationer som de borgerliga partierna gemensamt har avgivit till våra betänkanden. Jag vill erinra om vad utskottsmajoriteten anförde beträffande finanspolitiken i betänkande nr 25: "Den relativa åtstramning av *finanspolitiken* under budgetåret 1972/73 som kan väntas bli en följd av riksstatsförslaget måste enligt utskottets mening bedömas som tämligen måttlig."

Och litet längre ned i samma stycke anförde utskottsmajoriteten: "Skulle en internationell högkonjunktur av stor styrka och genomslagskraft växa fram, kan det — som utskottet framhöll i sitt betänkande 1972:1 över finansplanen — bli nödvändigt att under loppet av nästa budgetår öka restriktiviteten i den ekonomiska politiken."

Vad sade då de borgerliga ledamöterna i sin gemensamma reservation? Jo, följande: "När det gäller *finanspolitiken* innebär det i statsverkspropositionen framlagda budgetförslaget en viss förskjutning i åtstramande riktning i förhållande till innevarande budgetår. Detta måste enligt utskottets uppfattning anses vara en riktig åtgärd."

Jag noterar alltså att vi har varit överens på den punkten i finansutskottet.

Överläggningen var härmed slutad.

Vad herr Ekström hemställt bifölls, varefter punkten lades till handlingarna.

Punkten 2

Utgifter på totalbudgeten

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hemställer att det i andra stycket på sjunde raden angivna beloppet om 56 547 071 000 kronor utbytes mot 56 397 071 000 och att det på åttonde raden angivna beloppet om 3 194 995 000 kronor utbytes mot 3 344 995 000 kronor.

Överläggningen var härmed slutad.

Vad herr Ekström hemställt bifölls, varefter punkten lades till handlingarna.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4
Skatter

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

Statsregleringen

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hemställer att det på s. 3 upptagna beloppet för Särskild skatt på motorbränslen om 913 000 000 kronor utbytes mot 763 000 000 kronor, att delsumman för Tullar och acciser om 21 685 000 000 kronor utbytes mot 21 535 000 000 kronor samt att totalsumman om 49 633 700 000 kronor utbytes mot 49 483 700 000 kronor.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls med de ändringar som föreslagits av herr Ekström.

Punkterna 5–16

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 17

Inkomster på driftbudgeten

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hemställer att det på s. 8 sista raden angivna beloppet om 54 707 945 000 kronor utbytes mot 54 557 945 000 kronor och det på s. 9 första raden angivna beloppet om 726 720 000 kronor utbytes mot 576 720 000 kronor.

Överläggningen var härmed slutad.

Vad herr Ekström hemställt bifölls, varefter punkten lades till handlingarna.

Punkten 18

Utgifter på driftbudgeten

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hemställer att det i andra stycket på andra raden angivna beloppet om 54 707 945 000 kronor utbytes mot 54 557 945 000 kronor och det i samma stycke på tredje raden angivna beloppet om 2 586 031 000 kronor utbytes mot 2 436 031 000 kronor.

Överläggningen var härmed slutad.

Vad herr Ekström hemställt bifölls, varefter punkten lades till handlingarna.

Punkterna 19 och 20

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 21

Riksstat

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hemställer att kammaren måtte besluta att sedan riksstat för budgetåret 1972/73 av den lydelse som framgår av utskottets förslag med däri av kammaren beslutade ändringar blivit upprättad densamma, försedd med talmannens underskrift, överlämnas till Kungl. Maj:t.

Överläggningen var härmed slutad.

Denna hemställan bifölles.

§ 10 Meddelande ang. höstsessionens början m. m.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag får meddela att kammarens vid vårsessionens slut återstående ojusterade protokoll framläggs till godkännande tisdagen den 13 juni kl. 12 och tisdagen den 27 juni kl. 12.

Vidare får jag meddela att höstsessionen kommer att ta sin början tisdagen den 17 oktober kl. 11.

§ 11 Vårsessionens avslutning

Herr TALMANNEN anförde:

Ärade kammarledamöter! Det torde vara en överloppsgärning att vid detta tillfälle lämna en mera ingående redogörelse för arbetet vid den vårsession som nu avslutas. Jag vill bara konstatera att det varit en intensiv och arbetsfylld tid, som ställt stora krav på kammarens ledamöter.

Med beaktande av de riktlinjer som organisationsutredningen angav inför övergången till enkammarriksdagen beslutade talmanskonferensen vid sessionens början att särskilda åtgärder skulle vidtas för att minska antalet kvällsplena. Arbetet har planerats i enlighet härmed och resultatet har blivit att antalet kvällsplena minskat från 25 under vårsessionen 1971 till 17 under denna session trots att den totala plenitiden ökat. En ofrånkomlig följd av denna uppläggning av arbetet har självfallet blivit att antalet plenitimmor på dagtid blivit större. Fördelningen av kammarens arbetstid måste ägnas fortsatt uppmärksamhet, likaså frågan hur ärendena skall kunna fördelas jämnare över hela sessionen så att arbetsbördan inte blir alltför stor under slutskedet.

Jag tackar kammarens ärade ledamöter för värdefulla insatser i riksdagsarbetet och för visat förtroende. Till vice talmännen ber jag få framföra ett tack för god hjälp och gott samarbete.

Jag framför också kammarens tack till vår sekreterare, kanslipersonalen, stenograferna och vaktmästarkåren för deras skickliga och betydelse-

fulla arbetsinsatser.

Till slut önskar jag kammarens ärade ledamöter och personal en skön och angenäm sommar med tillfällen till rekreation och avkoppling så att vi kan mötas vid höstriksdagen med friska krafter.

Jag förklarar 1972 års vårsession avslutad.

Nr 95

Onsdagen den
31 maj 1972

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 16.09.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert